

ԼԵՒՈՆ ՏԵՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊԱԾ Է ՍԱՐԴՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒՐՈՍԻՈՒԹԻՒՆ ԵՐԿԽՕՍՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

Հայաստանի առաջին նախագահ Լևոն Տեր-Պետրոսեան հանդիպում ունեցած է է Մարդու իրաւունքներու հարցով Հայաստան-Եւրոպական Միութիւն երկխօսութեան առաքելութեան անդամներուն հետ, գլխաւորութեամբ՝ ԵՄ նախագահող Շուէտի Մարդու իրաւունքներու հարցերով դեսպան Եան Աքսել Նորդլանդըրի:

Հանդիպման ընթացքին մասնաւորապէս անդրադարձ եղած է Հայաստանի մէջ մարդու իրաւունքներու վիճակին: Քննարկուած են Հայաստանի ներքաղաքական զարգացումները եւ ժողովրդավարութեան զարգացման ուղղութեամբ գոյութիւն ունեցող խոչընդոտները: Յատուկ ուշադրութիւն դարձուած է Մարտի 1-ի ողբերգական իրադարձութիւնները ուսումնասիրող խորհրդարանական յանձնաժողովի եւ փաստաբանական խումբի գործունէութեան եւ տասը սպանութիւններու բացայայտման գծով յառաջընթացի բացակայութեան:

Լևոն Տեր-Պետրոսեան նաեւ ներկայացուցած է Հայ Ազգային Գոնկրէսի դիրքորոշումը՝ ՀՀ արտաքին քաղաքականութեան առանցքային խնդիրներու վերաբերեալ: Հանդիպման մասնակցած են Հայ Ազգային Գոնկրէսի կեդրոնական գրասենեակի անդամները:

ՕՊԱՍԱ - ԷՐՏՈՂԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԻՆ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄԸ ԵՆ ՀԱՅ-ԹՐԺԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԸ

«ԻՍ ՆԱԽՆԻՆԵՐԸ ՑԵՂԱՄՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՉԵՆ ԳՈՐԾԱԾ», - ԲԱՐԲԱՌԱԾ Է ԹՈՒՐԲ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

Միացեալ Նահանգներու նախագահ Պարաք Օպամա Երկուշաբթի, Դեկտեմբեր 7-ին Սպիտակ Տունէն ներս ընդունեց Թուրքիոյ վարչապետ Ռեճէփ Թայիբ Էրտողանին: Հանդիպումի ընթացքին երկու ղեկավարները անդրադարձած են նաեւ հայ-թրքական յարաբերութիւններու գծով տեղի ունեցող երկխօսութեան ու Լեւոնային Ղարաբաղի տագնապի լուծման հարցին:

Հանդիպումէն յետոյ մամուլի ներկայացուցիչները հրատարակեցան Նախագահի գրասենեակը ու անոնց ներկայութեան Օպամա ողջունեց հայ-թրքական յարաբերութիւններու բարելաւման հարցով վարչապետ Էրտողանի կատարած խիզախ քայլերը եւ կոչ ըրաւ այդ ուղղութեամբ առաջ շարժելու:

Վարչապետ Էրտողան իր կարգին խօսք առնելով շեշտեց, որ հայ-ատրպէյճանական յարաբերութիւնները չափազանց կարեւոր են հայ-թրքական յարաբերութիւններու ընդհանուր շրջագիծին մէջ:

«Մենք քննարկեցինք Մինսկի խումբի գործունէութիւնը, խօսեցանք այն մասին, թէ ինչ կրնան ընել Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները, Ֆրանսան եւ Ռուսաստանը՝ բանակցութիւններուն սոր լիցք տալու համար: Այս մէկը շատ դրական կ'ազդէ ամբողջ գործընթացի վրայ, որովհետեւ հայ-թրքական կապերու բարելաւումը էական առնչութիւն ունի այդ հարցերու հետ», - ըսաւ Ռեճէփ Թայիբ Էրտողան:

Նախագահ Օպամա եւ Թուրքիոյ վարչապետ Էրտողան Սպիտակ Տան մէջ տեղի ունեցած հանդիպումի ընթացքին

ցերու հետ», - ըսաւ Ռեճէփ Թայիբ Էրտողան:

Երկու երկրներու ղեկավարներու հանդիպման օրակարգի առանցքային հարցեր էին Աֆղանստանի իրավիճակը եւ Իրանի միջուկային ծրագրի հարցը:

Թուրքիոյ վարչապետ Էրտողան Օպամայի հետ հանդիպումէն անմիջապէս յետոյ հարցազրոյց տուած է ատրպէյճանական «Թրէնտ» գործակալութեան, որու ընթացքին, խօսելով հայ-թրքական եւ հայ-ատրպէյճանական խնդիրներու մասին, յատկապէս ըսած է.

«Ես եւ նախագահ Օպաման հրաշալի կը հասկնանք զիրար: Բացայայտ կ'ըսեմ, որ 21-րդ դարուն չլուծուած հակամարտութիւններ անհրաժեշտ չեն: Ես դարաբաղեան խնդրի շուրջ խօսած եմ ԱՄՆ նախագահ Օպամայի, անկէ առաջ ալ՝ Դմիտրի Մեդվեդեւի

Շաբ-ը էջ 4

ՓՈԼ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ԼՈՍ ԱՆՃԵԼՈՍԻ ԲԱՂԱՔԱՅԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Երեքշաբթի, Դեկտեմբեր 8-ին տեղի ունեցան Լոս Անճելըսի Քաղաքային Խորհուրդի մասնակի ընտրութիւններ 2-րդ ընտրաշրջանէն ներս: Նահանգային Խորհրդարանի անդամ Փոլ Գրիգորեան ստանալով 10,810 ձայն (57%), պարտութեան մատնեց իր մրցակից՝ Քրիսթին Էսթրին, որու ի նպաստ քուէարկեցին 8,304 հոգի (43%):

Այս յաղթանակով Գրիգորեան դարձաւ միակ Հայ անդամը Ամերիկայի երկրորդ մեծագոյն քաղաքի Քաղաքային Խորհուրդէն ներս:

«Երկրորդ ընտրաշրջանի քուէարկողները պահանջեցին էական փոփոխութիւն եւ մերժեցին, որ այս քաղաքը մնայ անհատներու տիրապետութեան տակ», - արդիւնքները յայտարարելէ ետք յայտարարեց Գրիգորեան իր համակիրներու ներկայութեան: «Այս յաղթանակը սկիզբն է Լոս Անճելըս քաղաքի կառավարումը հիմնական կերպարանափոխելու աշխատանքին մէջ»,- ըսաւ ան:

Այս ընտրութիւններուն Փոլ Գրիգորեան կը վայելէր բազմա-

թիւ ակտիւ քաղաքացիներու եւ հասարակական կազմակերպութիւններու գորակցութիւնը, ներառեալ ՍԴՀԿ Հայ Ամերիկեան Խորհուրդի: Քաղաքային Խորհուրդի այս աթոռը թափուր մնացած էր, այլ պաշտօնի անցնելու բերումով Ուէնտի Կրուլի հրաժարումէն ետք: Գրիգորեան պիտի ամբողջացնէ Կրուլի պաշտօնավարութեան մնացեալ ժամանակաշրջանը, որ կ'աւարտի 2011 թուականին:

Վահան Ծիրիսանեան

«Հայ Նիւզի» հետ զրոյցի ընթացքին ՍԴՀԿ կեդրոնական վարչութեան անդամ Վահան Ծիրիսանեան, մեկնաբանելով հայ-թրքական յարաբերութիւններու ներկայիս գործընթացը, յայտնած է, որ գերտէրութիւնները արդէն իսկ գուզահեռներ կը տեսնեն հայ-ատրպէյճանական եւ հայ-թրքական խնդիրներու միջեւ:

«Թուրքիան Յիւրիխից անմիջապէս յետոյ բազմիցս ամենա-

Վարդան Խաչատրեան

տարբեր մակարդակներով յայտարարել է, որ այս խնդիրները լուծուած չաղկապուած է: Կարծում եմ, որ Հայաստանը պէտք է դուրս գայ այս բանակցային ձեւաչափից եւ սկսի կարգաւորել ոչ թէ «հայ-թուրքական յարաբերութիւնները» այլ «հայ-թուրքական հակամարտութիւնը», - ըսած է Վահան Ծիրիսանեան:

Շաբ-ը էջ 4

ՕՐՈՒՒՆ ԶԱՐՑԵՐՈՒՆ ԶԵՏ

ԷՐՏՈՂԱՆ ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ ՄԵՁ՝ ԱՅԺՄ ԿԱՆ ՆԱԽԱՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Գ. ԽՈՏԱՆՆԱՆ

Անցնող Երկուշաբթի օր, Ուաշինգթոնի ալյուրի թուրքիոյ վարչապետ Ռեճեփ Թայիփ Էրտողան Սպիտակ Տան մէջ հանդիպում ունեցաւ նախագահ Պարաթ Օպամայի հետ:

Վերջին տարիներուն թէեւ Միացեալ Նահանգներ-Թուրքիա յարաբերութիւնները կ'անցնին վերիվայրուսներէ եւ զգալի պարզութիւն մը կը տիրէ երկու երկիրներուն միջեւ, սակայն եւ այնպէս, Թուրքիա չէ կորսնցուցած իր աշխարհաքաղաքական կարեւորութիւնը Ամերիկայի համար: Ապրիլին Նախագահ Օպամա ալյուրի Անգարա փորձեց ջերմութիւն մտցնել յարաբերութեան մէջ, սակայն Էրտողանի իսլամական արմատներ ունեցող կառավարութիւնը կը նախընտրէ որոշ հեռավորութիւն պահել Ուաշինգթոնէն, փոխարէնը սերտացնելով իր կապերը Սուրիոյ եւ Իրանի հետ: Այսուհանդերձ, երկու երկիրներն ալ կը գիտակցին, որ պէտք ունին մէկը միւսին՝ տարածաշրջանային իրենց օրակարգերը լուծելու համար:

Վերջին մէկ տարուայ ընթացքին Թուրքիա իր համար գլխաւոր նպատակ դարձուցած է Լեռնային Ղարաբաղի տագնապի լուծումը, բնականաբար հետապնդելով իր դաշնակիցի՝ Ատրպէյճանի միակողմանի շահերը, որուն մէջ կ'ինայ հայկական զօրքերու վերահսկողութեան տակ գտնուող տարածքներու յանձնումը:

Թուրքիոյ վարչապետի ալյուրութեան նախօրեակին նշաններ կ'ուղարկուէին թէ Էրտողան Ուաշինգթոն կու գայ Լեռնային Ղարաբաղի հարցի լուծումը արագացնելու նպատակով: Այդպէս ալ եղաւ:

Սպիտակ Տան մէջ տեղի ունեցած հանդիպումի ընթացքին Էրտողան պահանջած է, որ Միւսակի խումբի երկիրները, որոնց շարքին է Միացեալ Նահանգները, ըլլան աւելի հետեւողական ու բազմապատկէն իրենց ջանքերը՝ դարաբաղեան խնդիրը շուտափոյթ լուծելու համար: Թրքական կողմը յստակ դարձուցած է, որ առանց դարաբաղեան հարցի կարգաւորման, հայ-թրքական Արձանագրութիւնները չեն կրնար գործադրութեան դրուիլ:

Ուաշինգթոնի մէջ իր ունեցած հրապարակային բոլոր ելոյթներու ընթացքին, Էրտողան այս միտքն էր որ առաջ կը մղէր եւ եղաւ պահ մը երբ անկեղծանալով ան խոստովանեցաւ՝ «Նախապայմաններ չկային, բայց հիմա կան»:

«Հայաստանի հետ յարաբերութիւններու կարգաւորման վերաբերող փաստաթուղթը արդէն ներկայացուած է Թուրքիոյ խորհրդարանին, սակայն, քանի ղեռ Ղարաբաղի խնդիրը լուծուած չէ, Թուրքիոյ համար բարդ կ'ըլլայ լուծել հայերու հետ խնդիրները», ըսաւ Էրտողան ու աւելցուց, «Կառավարութիւնը որեւէ ձեւով չի կրնար ազդել այս գործընթացի վրայ: Մենք, ինչպէս եւ Հայաստանի իշխանութիւնները, սուտ չենք խօսած: Ինչ որ խոստացած ենք, այդ ալ

կ'ընենք: Երբ մենք կ'ստորագրէինք արձանագրութիւնները, այնտեղ որեւէ նախապայմաններ չկային: Սակայն մեր խորհրդարանէն ներս այդ փաստաթուղթի վաւերացումը կը պահանջէ նախապայմաններ: Միայն քաղաքական կամքը բաւարար չէ լուծելու այս խնդիրը»:

Նախ պէտք է ընդգծել, որ Էրտողանի այն խօսքը թէ, իր կառավարութիւնը չի կրնար ազդել խորհրդարանի վրայ, պատասխանատուութենէ խուսափելու ձեւ մըն է եւ հեռու է իրականութիւնը ըլլալէ: «Արդարութիւն եւ Զարգացում կուսակցութիւնը», որու ղեկավարն է Ռեճեփ Թայիփ Էրտողան ինք, կը գրաւէ Թուրքիոյ խորհրդարանի 550 աթոռներէն 341-ը եւ կրնայ որեւէ որոշում անցնել առանց ընդդիմադիր կուսակցութիւններու ձայներուն: Իսկ, կառավարման խորհրդարանական դրութիւնը, մեծ լծակներ կու տայ երկրի վարչապետին՝ ազդելու եւ նոյնիսկ իր կամքը պարտադրելու խորհրդարանի անդամներուն վրայ, որ գրեթէ բոլորն ալ ընտրուած են կուսակցական ցուցակով եւ պարտաւոր են պաշտպանելու իրենց ղեկավարի արտաքին քաղաքականութիւնը:

Ղարաբաղեան հարցի մասին Թուրք բարձրաստիճան պաշտօնեաներու կողմէ հնչած յայտարարութիւնները նորութիւն չեն: Ըլլայ վարչապետը եւ յատկապէս Արտաքին գործոց նախարարը բազմիցս յայտնած են որ, Արձանագրութիւններու վաւերացումը եւ Հայաստան-Թուրքիա սահմանի բացումը կապուած են դարաբաղեան հարցի լուծման հետ: Հայաստանի իշխանութիւնները ցարդ անտեսելու կու գային այդ յայտարարութիւնները, ըսելով թէ, այդ բոլորը ներքին սպառման համար են: Սակայն, Էրտողանի Ուաշինգթոնի մէջ կատարած յայտարարութիւնները կասկածելու առիթ չեն տար այլեւս, յատկապէս որ առաջին անգամ ըլլալով, թրքական կողմը «Նախապայման» բառը դրաւ գործածութեան մէջ:

Արձանագրութիւններու հրապարակման առիթը շատերու արտայայտուած մտահոգութիւնները՝ որ Հայաստան շատ սուղ գին պիտի վճարէ սահմանի բացման դիմաց, արդէն իսկ իրականութիւնը սկսած է դառնալ: Թրքական կողմը կը շարունակէ թեւադրել իր պայմանները ու անոնց իրագործման համար դիւանագիտական լայն արշաւի անցած է:

Միւս կողմէ, Հայաստանի իշխանութիւնները, դարձած են պատանդը՝ իրենց առած քայլերուն: Այդ պատճառաւ իսկ, Հայկական դիւանագիտութիւնը անգործութեան մատնուած, կը շարունակէ լուռ մնալ, առանց արձագանգելու թրքական կողմի հնչեցուցած նորանոր պայմաններուն, չուսալով, որ մեծ պետութիւնները, Հայ-թրքական Արձանագրութիւններու ստորագրման առիթը իրենց ստանձնած յանձնառութիւններուն տէր կանգնելով կը հասնին Երեւանի օգնութեան:

ՄԵՁՔՈՎ ԴԵՊԻ ԱՐԱՐԱՏԸ

ՁԷՅՄՍՅԱԿՈՒԲԱՆ

Ինչպէս նշուած են Հայաստանում անշարժ գոյքի գործակալութիւնները, որոնց մի մասի ներկայացուցիչների հետ գրուցել էր Lragir.am-ի թղթակիցը, հայ-թուրքական յարաբերութեան կարգաւորման գործընթացին գուգահեռ աճում է Հայաստանի անշարժ գոյքի շուկայով հետաքրքրուող թուրքերի քանակը, որոնք ցանկանում են Հայաստանում ձեռք բերել անշարժ գոյք:

Դա բաւական հետաքրքրական տեղեկատուութիւն է եւ թերեւս կարող է լինել հայ-թուրքական յարաբերութեան տնտեսական էֆեկտի առաջին ապացոյցը: Բանն այն է, որ թուրքերը կարող են աշխուժացնել Հայաստանի անշարժ գոյքի շուկայի մեռեալ վիճակը: Այդ մեռեալ վիճակը պայմանաւորուած էր նրանով, որ համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամի ազդեցութիւնը Հայաստանի վրայ հանգեցրեց թէ կապիտալ շինարարութեան, թէ հիպոթեկային վարկաւորման ճգնաժամի: Իսկ դրանից էլ բացի, երեւի թէ այն բոլոր սփիւռքահայերը, որոնք ցանկութիւն ունէին տուն գնել Հայաստանում, արդէն իսկ գնել են եւ արդէն որեւէ բնակարան չի մնացել, որից կ'երեւայ Արարատը:

Հիմա թերեւս եկել է Արարատին «չնայող» բնակարանները վաճառելու ժամանակը: Կասկած չկայ, որ թուրքերին կը հետաքրքրեն հենց այդպիսի բնակարանները: Իսկ եթէ նոյնիսկ համարենք, որ թուրքերն էլ կը ցանկանան գնել բնակարաններ, որոնք «կը նայեն» Արարատին (չէ որ կարող են լինել ճաշակով թուրքեր, իսկ բացի այդ էլ թուրքերի մի զգալի մասի արմատները հայկական են ու առնուազն ենթագիտակցութիւնը կարող է իր դերը կատարել), ապա միեւնոյն է, Արարատին չնայող բնակարանները կրկին կը վաճառուեն: Բացատրեմ, թէ ինչպէս:

Բանն այն է, որ եթէ պարզ դառնայ, որ թուրքերը Հայաստանում ուզում են բնակարան գնել, այն էլ այնպիսի բնակարան, որից կ'երեւայ Արարատը, մինչ այդ Արարատին «նայող» բնակարաններ գնած սփիւռքահայերի համար դա կարող է իսկական շոկ լինել: Բնականաբար նրանք չեն հանդուրժի, որ նոյն բնակարանային ճաշակն ունենան թուրքերի հետ: Այդ իսկ պատճառով, շատ հաւանական է, որ Արարատին «նայող» բնակարան գնած սփիւռքահայերը նմանատիպ բնակարան գնելու ցանկութիւն ունեցող թուրքերի ինդուստրիալ շրջանի շրջանում, որպէսզի չլինեն նրանց հետ համաճաշակ, կը սկսեն վաճառել իրենց գնած բնակարանները եւ գնել բնակարաններ, որոնցից Արարատը չի երեւում:

Այսինքն, հայ-թուրքական յարաբերութիւնն առնուազն կը փրկի Հայաստանի անշարժ գոյքի շուկան, ինչը մուլտիպլիկատիվ էֆեկտի շնորհիւ կ'անդրադառնայ ամբողջ տնտեսութեան վրայ: Իսկ թերահաւատները կարծում են, որ տնտեսական էֆեկտի մասին իշխանութեան հաւաստիացումները արհեստածին են: Դրանք միանգամայն իրատեսական են. ընդամէնը մի անշարժ գոյքի ոլորտի համատեքստում մենք տեսանք, թէ ինչ մեծ պոտենցիալ ունի հայ-թուր-

քական յարաբերութիւնը: Իսկ յետոյ թուրքերն իրենց գնած բնակարանները վարձով կը տան բնակարանի կարիք ունեցող հայաստանցիներին, որոնք բնականաբար չեն կարող իրենք ձեռք բերել բնակարան, քանի որ նախ հայ-թուրքական բարեկամութեան տեսանկիւնից գեղեցիկ չի ստացուի, եթէ մենք ոչ թէ թուրքերին թոյլ տանք բնակարան գնել, այլ մենք գնենք բնակարանները: Իսկ դրանից բացի էլ, բնակարանների գներն այնպէս կ'աճեն, որ Հայաստանի քաղաքացիները երազում անգամ չեն կարող մրցակցել թուրքերի հետ բնակարան գնելու հարցում: Կը մնայ միայն թուրքերից բնակարան վարձելը: Բայց դա էլ կը լինի դրական շարժ: Թուրքերը հայաստանցիներին վարձով, քան թէ կը տալին կամ տալիս են հայաստանցի բնակարանատէրերն իրենց հայրենակիցներին: Թուրքերը էժան տուող են, «թանկաբազար» չեն, ինչպէս չի շատակում են տարեց հայաստանցիները խորհրդային տարիներից, երբ Հայաստանի շուկաներում առեւտուր անող հայաստանաբնակ ազրբեջանցիները բաւական էժան էին վաճառում իրենց գիւղի թերթը, քան հայ գիւղացիները:

Այնպէս որ, թուրքերի գալով, Հայաստանի անշարժ գոյքի շուկայում բնակարանների գները կը թանկանան, բայց փոխարէնը մեծ հաւանականութիւն կայ, որ կ'էժանանան վարձով տրուող բնակարանները: Թէեւ կայ իհարկէ մի լուրջ խնդիր: Բանն այն է, որ հայ-թուրքական յարաբերութեան այդօրինակ ջերմացման հետեւանքը գուցէ լինի այն, որ Հայաստանում կը գայ մի ժամանակ, երբ բնակարան թէ վաճառողները, թէ գնողները, թէ վարձողները կարող են լինել առաւելապէս թուրքեր: «ԼՐԱԳԻՐ»

ՄԱՍԻՍ ՇԱՐԱԹ-ԱԹԵՐԹ
ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹ՝
ԱՈՑԻԱԼ ԴԵՄՈԿՐԱՏ ԶՆՁԱԿԵԱՆ
ԿՈՒՄՍԿՑՈՒԹԵԱՆ
Արեւմտեան Ամերիկայի Ծրջանի
ԽՄԲԱԳԻՐ՝
ՏՕԲԹ. ԱՐՇԱԿ ՊԱՁԱՆՃԵԱՆ
ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄ
ԳԱՐԻԷԼ ՍՈԼՈՅԵԱՆ
ՍԱՐԱԿ ԹՈՒԹՃԵԱՆ
ՅԱՐՈՒԹ ՏԵՐ ՂԱԻԹԵԱՆ
ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
ԼԵՆԱ ՍԱՆՈՒԿԵԱՆ
Յեռ. (626) 797-7680
Ֆաքս. (626) 797-6863
E-Mail: massis2@earthlink.net
http://www.massisweekly.com
MASSIS Weekly
Organ of the Armenian Social
Democratic Hunchakian Party
of Western USA
1060 N. Allen Ave.
Pasadena, CA 91104
Phone: (626) 797-7680
Fax: (626) 797-6863
(USPS 667-310) (ISSN 0744-334X)
Published Weekly
Except Two Weeks in August
3 ANNUAL SUBSCRIPTION RATES:
USA \$50.00, Canada \$60 (Second
Class), \$75.00 (Air Mail),
Overseas \$85.00 (2nd Class Mail),
\$125.00 (Air Mail).
All payments must be made in
US funds & Drawn on US banks.
Periodicals Postage Paid
at Pasadena CA.
Please Send Address Change To
MASSIS WEEKLY
1060 N. Allen Ave.
Pasadena, CA 91104

ՐԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԻԿՈԼ ՓԱՇԻՆԵԱՆԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԻՒՆԸ ԳՐԱՆՑՈՒԵՑ

«ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՌԱՏԻՈՅ»: Երեւանի թիւ 10 ընտրատարածքային ընտրական յանձնաժողովը գրանցեց «Հայկական ժամանակ» օրաթերթի գլխավոր խմբագիր, 2008 թուականի յետընտրական իրադարձութիւնների կապակցութեամբ ներկայումս անազատութեան մէջ գտնուող Նիկոլ Փաշինեանի թեկնածութիւնը տուեալ ընտրատարածքում Յունուարի 10-ին անցկացուելիք Ազգային ժողովի պատգամաւորի լրացուցիչ ընտրութիւններում:

Քաղաքական բանտարկեալ Նիկոլ Փաշինեան

Թիւ 10 ընտրատարածքային յանձնաժողովը գրանցեց նաեւ անհրաժեշտ փաստաթղթերը ներկայացրած միւս թեկնածուներին՝ Մարքսիստական կուսակցութեան ղեկավար Դաւիթ Յակոբեանին, «Ազգային միաբանութիւն» կուսակցութիւնից Արա Սիմոնեանին, Քաղաքագէտների միութեան նախագահ Հմայեակ Յովհաննիսեանին:

Փաշինեանի լիազօր ներկայացուցիչ Դաւիթ Մաթեոսեանը յանձնաժողովի որոշումը բացատրեց հետեւեալ կերպով. - «Սա նշանակում է, որ այս դէպքում իշխանութիւնները՝ ներկայացուած թիւ 10 ընտրատարածքային ընտրական յանձնաժողովի տեսքով, խախտում են կատարել եւ կատարել են իրենց պարտքը՝ ընդամէնը դա»:

Դաւիթ Մաթեոսեանի կարծիքով՝ Ընտրական օրէնսգրքի 18-րդ յօդուածով նախատեսուած՝ հաւասար հիմունքներով նախընտրական քարոզչութիւն իրականացնելու իրաւունքը «Երեւան Կենտրոն» քրէակատարողական հիմնարկում կալանքի տակ պահուող Նիկոլ

Փաշինեանի դէպքում խախտուած է. - «Պետութիւնը նաեւ բացառիկ դէպքերում կարող է հնարաւորութիւն տալ թեկնածուին՝ մնալու կալանքի տակ եւ այդ մրցակցութեանը մասնակցել լիազօրուած անձերի, վստահուած անձերի միջոցով: Սակայն այդ դէպքում պետական մարմինը, որ կոչուած է հաւասարութիւն ապահովելու՝ տուեալ դէպքում խօսքս Կենտրոնական ընտրական յանձնաժողովի մասին է, միայն նրա համաձայնութեամբ կարող է պահուել կալանքի տակ»:

ԿԸՅ-ի նախագահ Գարեգին Ազարեանը այդ առնչութեամբ «Ազատութիւն» ռադիոկայանի հարցին պատասխանեց. - «Թեկնածուն կարող է կալանաւորուել. հիմա մենք թեկնածուին կալանաւորում ենք՝ ոչ, նա արդէն կալանաւորուած է: Կենտրոնական ընտրական յանձնաժողովը այս դէպքում անելիք չունի»:

Թիւ 10 ընտրատարածքը թափուր է մնացել խաչատուր Սուքիասեանի՝ մանդատը վայր դնելուց յետոյ:

ԸՆԴԴԻՍՈՒԹԵԱՆ ԶԱՄԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱԺԱԿԸ ԼՅՈՒԵԼ Է, ԶԱՆՐԱԶԱՒԱՔՆԵՐ ԴԵՌԵՄՍ ԶԵՆ ԼԻՆԻ

«ԹԵՐԹ»: Իշխանութիւնների ցինիզմը միայն ընդգծում է այն, որ, գիտակցելով բոլոր վտանգները, նրանք զբաղուած են ժողովրդին խաբելով եւ ակնյայտ պարտութիւնը որպէս յաղթանակ ներկայացնելով: Նման յայտարարութեամբ է հանդէս եկել ՀԱԿ համակարգող Լեւոն Զուրաբեանը՝ խօսելով ԵԱՀԿ-ԱԳՆ կողմից Ղարաբաղի վերաբերեալ արուած համատեղ յայտարարութեան մասին:

Ընդգրկմադիր գործիչը հերթական անգամ յայտարարել է, որ լինելով անօրինական, իշխանութիւնները ստիպուած են գործարքի գնալ միջազգային հանրութեան հետ:

Պատասխանելով Արեւմուտքի կողմից ողջունուող մի շարք գործընթացների՝ մասնաւորապէս հայթուրքական յարաբերութիւնների կարգաւորման վերաբերեալ հարցին, Կոնգրէսի համակարգողն ասել է, որ հենց դրանում է կայանում գործարքը:

«Միջազգային հանրութիւնը կատարել է որոշ քայլեր ընդառաջ Հայաստանի ղեկավարութեանը՝ հենց նրա որդեգրած կեցուածքի դիմաց»:

Պատասխանելով նաեւ այն հարցին, թէ ինչու այս դէպքում ՀԱԿ-ը չի շտապում հանրահաւաքները վերսկսել, Զուրաբեանը նշել է, որ հանրահաւաքները կը վերսկսուեն այն ժամանակ, երբ «ընդդիմութիւնը դրանց անցկացումը կը գտնի արդիւնաւէտ եւ նպատակա-

յարմար, չնայած որ ժողովրդի համբերութեան բաժակը վաղուց է ինչ լցուած է»:

ՀԱԿ համակարգող Լեւոն Զուրաբեանը նաեւ որոշ մեկնաբանութիւններ տուեց Կոնգրէսի արած յայտարարութեան առնչութեամբ՝ Աթէնքում ԼՂ խնդրի վերաբերեալ ընդունուած փաստաթղթի հետ կապուած:

«Իսկապէս կատարուել է ահաւոր մի բան: Սերժ Սարգսեանը համաձայնել է Ղարաբաղը տեսնել Ադրբեջանի կազմում: Հայաստանն անաջին անգամ պաշտօնապէս իր համաձայնութիւնն է տալիս, որ զարաբաղեան հակամարտութիւնը կարգաւորուի Ադրբեջանի տարածքային ամբողջականութեան շրջանակներում», - ասաց նա:

Մինչեւ ԽՍՀՄ փլուզումը, ըստ բանախօսի, ընտրուած էր դրա միաւորման ստրատեգիան, իսկ դրանից յետոյ ԵԱՀԿ-ն դարձաւ ԼՂ հիմնախնդրի լուծման մեխանիզմ. «1992 թուականին Հայաստանը, դառնալով ԵԱՀԿ անդամ, մշտապէս օգտագործել է վեթոյի իրաւունքը եւ դրա կիրառման հնարաւորութիւնը՝ միջազգային փաստաթղթերում թոյլ չտալու համար որեւէ արտախտութիւն կամ դրոյթ, ինչը կ'ենթադրէր Ղարաբաղի խնդրի կարգաւորումը Ադրբեջանի տարածքային ամբողջականութեան հիման վրայ: Դեկտեմբերի 2-ի որոշմամբ այս դիւանագիտական աշխատանքը ջուրն է լցուած»:

ՍԻՐԻԱԶԱՅ ԱԲԵՏԻՍ ԿԱԼԱՅՁԵԱՆԻՆ ԱՐԴԱՐԱՑՐԵԼ ԵՆ Նա մեղադրոււմ էր Սերժ Սարգսեանի սպանութեան նախապատրաստութեան մէջ

«ՀԵՏՔ»: Աւան եւ Նոր-Նորք համայնքների ընդհանուր իրաւասութեան դատարանը, Արարատ Պետրոսեանի նախագահութեամբ, հենց դատարանի դահլիճից ազատ է արձակել արդէն 8 ամիս կալանքի տակ գտնուող Աւետիս Կալայժեանին:

Աւետիս Կալայժեան

«Ինձ բաց թողեցին ապացուցների անբաւարարութեան, իմ արարքներում յանցակազմի բացակայութեան հիմնաւորմամբ: Հետեւաբար, ապացուցուեց, որ ես քրէական յանցագործ չեմ. այսքան ժամանակ եղել եմ քաղաքատարկեալ», - ասում է սիրիահայ Կալայժեանը:

2002 թ. նա հայրենադարձուել է Հայաստան, իսկ 2004-ին՝ անդամագրուել Հայաստանի Հանրապետական կուսակցութեանը: Սակայն այս տարուայ Մարտին կուսակցութիւնից հրաժարուելու դիմում է գրել, որը, իբրեւ իրեղէն ապացույց, օրեր անց յայտնուել է նրա նկատմամբ յարուցուած քրէական գործի նիւթերում:

«Հրաժարում եմ սոյն ապագային եւ հակացեղակից կուսակցութիւնից, որը շարունակում է բանտարկեցում պահել հայ ազգի պարծանք ֆիդայի-ազատամարտիկներին, քաղաքական գործիչներին, սփիւռքահայերին եւ հայաստանցիներին՝ շարունակելով մնալ աշխարհի ամենաբռնակալ երկրների սանդղակում, խայտառակելով Հայաստանն ու հայ ազգը», - դիմումում նշել է Կալայժեանը:

Ըստ Ապրիլի 6-ին նրա դէմ յարուցուած քրէական գործի նիւթերի, վերջինս ծրագրել էր «Ապրիլի 12-ին՝ Սուրբ Զատիկ» եկեղեցական տօնի ժամանակ, իրականացնել Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին Մայր Տաճար այցելած նախագահ Ս. Սարգսեանի եւ ՀՀ

պետական ու քաղաքական այլ բարձրաստիճան գործիչների սպանութիւնը»:

Գործի հիմքում դրուած էին Մասիս Բաղդասարեանի եւ Ժիրայր Մկրտումեանի մեղադրական ցուցմունքները:

«Այս երկու գլխաւոր վկաներն առեղծուածային պայմաններում անհետացան, թէեւ հանրապետութիւնից չբացակայելու համար քննիչին ստորագրութիւն էին տուել, - մանրամասնում է Կալայժեանը: - Դատարանն այդպէս էլ չկարողացաւ նրանց լսել: Նոյնիսկ բերման ենթարկելու որոշում կայացրեց, բայց չներկայացան: Դատարանում յայտարարուեց, թէ իբր Մասիս Բաղդասարեանը Ռուսաստանում է, իսկ Ժիրայր Մկրտումեանը՝ Արցախում»:

Աւետիս Կալայժեանի խօսքերով՝ երկրի ղեկավարութեան պատուէրով յարուցուած «այս շինծու եւ սարքովի քրէական գործի համար» ինքն Ազգային Անվտանգութեան Ծառայութեան 3 աշխատակիցների դէմ հաղորդում է տուել Գլխաւոր դատախազութիւնը:

«Անունները դեռեւս չեմ հրապարակում: Բայց շուտով բոլորի համար էլ ամէն ինչ պարզ կը լինի», - ասում է Աւետիս Կալայժեանը:

ԱՊՐԻԼԻ 24-Ը ԶԻ ՆՇՈՒԻ ՆԱԵՒ՝ ՈՐՊԵՍ ԶԱՅՐԵՆԱԶՐԿՄԱՆ ՕՐ

«ՀԱՅ ՆԻԻԶ»: Ազգային ժողովի Դեկտեմբեր 7-ի նիստում՝ նախքան ԱԺ նիստի օրակարգի ընդունումը, «Ժառանգութիւն» խմբակցութեան պատգամաւորները հանդէս եկան ելոյթներով: Վերջիններս անդրադարձան իրենց իսկ կողմից ներկայացուած «ՀՀ տօների եւ յիշատակի օրերի մասին» ՀՀ օրէնքում փոփոխութիւններ կատարելու մասին օրինագծին, որը ԱԺ պետաիրաւական հարցերի մշտական յանձնաժողովի կողմից ստացել էր բացասական եզրակացութիւն:

Մասնաւորապէս խմբակցութեան ղեկավար Ստեփան Սաֆարեանը յայտնեց, որ «անապասելի էր գլխամասային յանձնաժողովի բացասական եզրակացութիւնը»:

«Օրէնսդրական առաջարկը բաւականին հրատապ, կարեւոր եւ անհրաժեշտ քայլ է, եթէ մենք, իսկապէս, ինչպէս ՀՀ նախագահն իր ելոյթում նշեց, չենք պատրաստուում վիճարկել Յեղասպանութեան հարցը եւ ոչ էլ ետ կանգնել հայրենազրկման գաղափարից: Ակնկալում եմ, որ քուէարկութեամբ մեր գործընկերները հնարաւորութիւն կը տան այն ներառել ԱԺ օրակարգում», - բա-

ցատրեց Ս. Սաֆարեանը:

«Ժառանգութիւն» խմբակցութեան միւս պատգամաւորները՝ Արմէն Մարտիրոսեանը, Լարիսա Ալաւերդեանը եւ Անահիտ Բախչեանը, եւս իրենց խօսքում յորդորեցին պատգամաւորներին՝ կողմ քուէարկել օրինագիծը քառօրեայ նիստերի օրակարգ ներառելու համար:

«Ես ուշադրութեամբ լսում էի «Ժառանգութիւն» խմբակցութեան պատգամաւորների ելոյթները, լսում էի ուշադրութեամբ՝ ի տարբերութիւն դահլիճի մեծ մասի, եւ ես գտնում եմ, որ բոլոր բերուած փաստարկները շատ համոզիչ են եւ միանում եմ նրանց յորդորներին՝ կողմ քուէարկելու եւ ընդգրկելու այս հարցը մեր օրակարգի մէջ», - յորդորներին միացաւ նաեւ «Հայ Յեղափոխական դաշնակցութիւն» խմբակցութեան ղեկավար Վահան Յովհաննիսեանը:

Չնայած յորդորներին՝ պատգամաւորների 27 կողմ, 59 դէմ եւ 3 ձեռնպահ քուէներով «ՀՀ տօների եւ յիշատակի օրերի մասին» ՀՀ օրէնքում փոփոխութիւններ կատարելու մասին օրէնքի նախագիծը չընդգրկուեց օրակարգում:

ԼՈՒՐԵՐ

**ԱՂԻԲԵՋԱՆՈՒՄ ԿԱՐՈՂ Է ԴԱԴԱՐԵՑՈՒԵԼ
EURONEWS ԱԼԻՔԻ ՅԵՌԱՐՁԱԿՈՒՄԸ**

«NEWS.AM»: Աղբյուրների հեռուստատեսության հեռարձակման ազգային խորհուրդը կարող է արգելել երկրի տարածքում օտարերկրյան այն ալիքների հեռարձակումը մալուխային հեռուստատեսության միջոցով, որոնք Աղբյուրների դեմ ուղղված հաղորդումներ են հեռարձակում: Այդ մասին շաբաթ օրը Trend News-ին յայտնել է խորհրդի նախագահ Նուշիրեան Մազեբեկյանը:

«Եթե Euronews-ն ու միևնույն օտարերկրյան ալիքները շարունակեն Աղբյուրների դեմ հաղորդումներ պատրաստել, մենք որոշում կ'ընդունենք երկրի տարածքում մալուխային հեռուստատեսության միջոցով այդ ալիքների հեռարձակման դադարեցման մասին», - ասել է Մազեբեկյանը:

Նրա խօսքով, Աղբյուրների իշխանությունների նման մտեցումը տեղափոխում է երկրի օրենսդրության շրջանակներում:

Յիշեցնենք, որ Euronews-ի Աղբյուրներում բուռն հակազդեցություն առաջացրած, ընդհուպ մինչև ԱԳՆ պաշտօնական նոտայի յղում, հաղորդման մէջ պատմում էր Լեւոնային Ղարաբաղի մասին: Ալիքի լրագրողն իր ռեպորտաժում պատմում էր, որ 1991թ. ԼՂՀ-ն յայտարարել է իր անկախության

մասին, ինչն էլ յանգեցրել է Հայաստանի եւ Աղբյուրների միջեւ պատերազմի: «1994թ. հրադադար է կնքուել, բայց Լեւոնային Ղարաբաղի Հանրապետությունը դեռ ճանաչուած չէ միջազգային մակարդակում»: Լրագրողը պատմում է նաեւ աւանդական հայկական եկեղեցիների մասին՝ նկատելով, որ «չատ հայերի համար հաւատը մեծ դեր է խաղում: Տարածաշրջանում հարիւրաւոր հայկական եկեղեցիներ եւ վանքեր կան»:

"ԼՂՀ-ն վերահսկում է մերձակայ շրջանները՝ աւերուած տներով, որտեղ ոչ ոք չի ապրում: Պատերազմի ժամանակ սպանուել է 17 հազար հայ եւ 25 հազար աղբյուրացի: Եւս մէկ միլիոնը կորցրել է իր տունը: Ի նշան Աղբյուրների հետ համերաշխութեան՝ Թուրքիան փակեց Հայաստանի հետ սահմանը, - նշել է լրագրողը:

Հարկ է նշել, որ Աղբյուրների իշխանությունները հարուստ փորձ ունեն լրատուամիջոցներ փակելու գործում: 2009թ. Յունուարի 1-ի որոշմամբ՝ Աղբյուրների ազգային կապուղիներով դադարեցուեցին BBC-ի, «Ազադլիգի» («Ազատութեան») եւ «Ամերիկայի Չայնի» հեռարձակումները: Այժմ էլ նման ճակատագիր է սպասուում Euronews-ին:

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ՀԱՒԱՆՈՒԹԻՒՆ
ՏՈՒԵՑ 40 ԶԻՆՃԱՌԱՅՈՂԻ ԱՖՂԱՆՍԱՆ
ՈՒՂԱՐԿԵԼՈՒ ԾՐԱԳՐԻՆ**

Երեքշաբթի, Դեկտեմբեր 8-ին Հայաստանի խորհրդարանը վաւերացրեց Հայաստանի եւ ՆԱՏՕ-ի միջեւ աւելի քան մէկ ամիս առաջ կնքուած համաձայնագիրը, որով նախատեսուում է հայկական զինուում ուժերի 40 զինճառաչողների ուղարկել Աֆղանստան:

Երկուշաբթի օրէնսդիրներին ներկայացուելով համաձայնագիրը՝ Հայաստանի պաշտպանութեան նախարար Սէյրան Օհանեանը նշեց, որ 1 հետեւակային դասակից, 1 բժշկից եւ 3 սպաներից բաղկացած հայկական զօրախումբը ծառայելու է Գերմանիայի հրամանատարութեան տակ: Նրանց հիմնական

առաքելութիւնը պէտք է լինի Քուրդուզ քաղաքի օդանաւակայանի թռիչքադաշտի եւ շինութիւնների պահպանութիւնը:

Այս քայլով Հայաստանը ստանձնում է միջազգային անվտանգութեան համակարգի ձեւաւորման գործում սեփական մասնաբաժինն ունենալու պատասխանատուութիւնը, լրագրողների հետ գրոցում նշեց Հայաստանի պաշտպանութեան նախարարը՝ յաւելելով. - «Ինչպէս ասում են՝ մենք ոչ միայն սպառող ենք, այլեւ անվտանգութեան միջավայրի ձեւաւորման համար կոնկրետ մասնակցութիւն ունեցող պետութիւն»:

ՕՊԱՍԱ - ԷՐՏՈՂԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԻՆ

Շարունակուած էջ 1-էն

հետ: Մենք կ'առաջարկենք ԵԱՀԿ Մինսկի խումբին ախտաւարտել աշխատանքները՝ դարաբաղեան խնդիրը օր առաջ լուծելու համար»:

Էրտողան խօսած է նաեւ հայկական սփիւռքի մասին, կարծիք յայտնելով, որ սփիւռքը չէ, որ պէտք է որոշէ հայ-թրքական յարաբերութիւններու հետագայ ընթացքը:

Թուրքիոյ վարչապետ Ռեջէփ Էրտողան նախագահ Օպամայի հետ հանդիպումէն ետք, ձոն Հոփկինգ համալսարանէն ներս ունեցած է ելոյթ մը, որու ընթացքին երբ հարց տրուած է իրեն Հայկական Յեղասպանութեան մասին, ըսած է, որ իր նախնիները ցեղասպանութիւն չեն կատարած:

«Մենք հայկական կողմին նամակ գրած ենք, առաջարկելով որ ստեղծուի պատմական յանձնաժողով: Իմ նախնի ցեղասպանութիւն չէ գործած: Տեղահանման հետ կապուած կան բազմաթիւ փաստաթուղթեր, որոնք ես անձամբ տեսած եմ: Անոնք ցոյց կու տան, որ այն ժամանակուայ իշխանութիւնները տեղահանութիւնը կազմակերպած են ապահովութեան նկատաւումներով: Կարելի չէ հասկնալ, թէ ցեղասպանութեան պնդումները ինչ փաստերու վրայ կը յենուին:

Վարչապետը Ուաշինգթոնի մէջ կայացած մամուլի ասուլիսի ընթացքին յայտարարած է, որ ԵԱՀԿ Մինսկի խումբը պէտք է լուծէ Լեւոնային Ղարաբաղի հարցը, որմէ յետոյ կը կարգաւորուի յարաբերութիւնները Հայաստանի հետ: Ան աւելցուցած է, որ հակառակ Հայաստանի հետ յարաբերութիւններուն վերաբերող փաստաթուղթը արդէն ներկայացուած է Թուրքիոյ խորհրդարանին, բայց ցեղայնապէս, քանի դեռ Ղարաբաղի համար բարդ կ'ըլլայ լուծել հայերու հետ խնդիրները:

Թուրքիոյ արտաքին գործոց նախարար Ահմետ Դավութօղլու մեկնաբանելով Դեկտեմբերի 7-ին

**ՊՈԼՍՈՅ ԱԹՈՌԱԿԻՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ
ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԴԻՄՈՒՄ ԿԱՏԱՐՈՒԵՑԱՒ**

Պոլսոյ պատրիարքարանի դիւանը հաղորդագրութեամբ մը կը տեղեկացնէ, թէ պատրիարքական փոխանորդ Շահան արք. Սվաճեան, Կրօնական ժողովի ատենապետ Արամ արք. Աթէշեան, ատենադպիր՝ Գրիգոր Ա. քհնյ. Տամատեան Պոլսոյ կուսակալ Մուամմէր Կիւլէրի հետ հանդիպում մը ունենալով անոր յանձնած են աթոռակից պատրիարք ընտրելու դիմումը:

Նաեւ կը տեղեկացուի, թէ Կրօնական ժողովը Նոյեմբեր 13-ի նիստին որոշած է աթոռակից պատրիարքի ընտրութեան դիմում ներկայացնել իշխանութեանց:

Կուսակալը հետաքրքրուած է պատրիարքին առողջական վիճակով: Ան խոստացած է նկատի ունենալ ներկայացուած խնդրանքը եւ փոխանցել ներքին գործոց նախարարութեան, առ ի տնօրինութիւն պատշաճին:

Պատրիարքարանի յայտարարութեան մէջ կը նշուի, որ Մեսրոպ Արք. Մութաֆեան Թուրքիոյ հայ

ոց պատրիարք ընտրուած էր Հոկտեմբեր 4, 1998-ին եւ մինչեւ անհանգստանալը, ինը տարիներ կատարած է իր պաշտօնը:

Կրօնական ժողովը 24 Դեկտեմբեր, 2008-ին որոշած էր Մեսրոպ պատրիարքը ցմահ հոգեւոր պետ ճանչնալ Թուրքիոյ հայոց պատրիարքական աթոռի հոգեւոր իրաւասութեան սահմաններուն մէջ ապրող հաւատացեալ ժողովուրդին, եւ 2 Մարտ, 2009-ին որոշած էր, ի պահանջել հարկին, դիմում ներկայացնել աթոռակից պատրիարքի մը ընտրութեան համար:

«Բաւական բարդ հարց մըն էր, որ համայնքիս համար ստեղծուած էր երբ ծանրակշիռ հիւանդութենէ տառապիլ սկսած էր Մեսրոպ պատրիարք հայրը: Ան անհաւատալիօրէն կարճ ժամանակի մէջ կորանցուց իր յիշողութիւնն ու մտային ուժականութիւնը, կորանցուց պատրիարքական պարտականութիւնն երու ու պատասխանատուութիւններու իր գիտակցութիւնը:

**ԹՈՒՐՔԻԱՅՈՒՄ ԱՊՕՐԻՆԻ ԱՇԽԱՏՈՂ
ՀԱՅԵՐԻ ԹԻՒՆ ՈՒՌՃԱՑԻՈՒՄ Է
ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ**

Թուրքիայում ապօրինի աշխատում է 12 000-13 000 Հայաստանի քաղաքացի: Այդ մասին են վկայում Eurasia Partnership Foundation-ի կողմից անցկացուած հետազոտութեան արդիւնքները:

Համաձայն հետազոտութեան տուեալների՝ Թուրքիայում աշխատող ՀՀ քաղաքացիների 94 տոկոսը կանայք են, ընդ որում՝ շատ փոքր տոկոս են կազմում նրանք, ովքեր Թուրքիա են մեկնել ամուսինների հետ: Ինչ վերաբերում է ամուսիններին, ապա, ինչպէս պարզել են հարցման հեղինակները, նրանք հիմնականում գործազուրկ են կամ զբաղուում են ոսկերչութեամբ:

Հարցման արդիւնքում պարզուել է, որ կանանց գործունէութեան ոլորտը հիմնականում սահմանափակում է առեւտրով. կան նաեւ կանայք, որոնք աշխատում են որպէս դայակներ կամ մատուցողներ:

Հետազոտութեան ղեկավար Ալին Օզինեանը ուսումնասիրութեան վրայ ծախսել է երկու տարի: Նրա հեղինակած մօտ 150-էջանոց

գեկոյցը հրատարակուելու է Ստամբուլում յաջորդ ամիս:

Զեկոյցը, մասնաւորապէս, պարունակում է իրական թուեր Թուրքիայում ապօրինի բնակուող հայերի մասին: Ըստ պաշտօնական տուեալների՝ 2000-2008 ժամանակահատուածում Թուրքիա մեկնած 6000 հայեր չեն վերադարձել Հայաստան: Օզինեանն այդ թուին աւելացնում է 90-ականներին գրանցուած թիւերն ու գալիս այն եզրայնագման, որ Թուրքիայում ապօրինի բնակուող հայերի թիւը ոչ թէ 70 000 կամ 100 000 է, ինչպէս յայտարարում են երկրի պաշտօնեաները, այլ 12000-13000:

Համաձայն գեկոյցի՝ վերջին տարիների ընթացքում շատ փոքր թիւով հայեր են վտարուել Թուրքիայից, ընդ որում՝ նրանք հիմնականում այն հայերն են, որոնք մեղադրուում էին որեւէ յանցանք գործելու մէջ: Ինչպէս նշում է գեկոյցի հեղինակը, յանցանքների մակարդակը Թուրքիայում բնակուող հայերի շրջանում բաւական ցածր է:

ՄԴՅԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ ԿԸ ՄԵԿՆԱԲԱՆԵՆ

Շարունակուած էջ 1-էն

Հնչակեան կուսակցութեան կվքաղաքական դիւանի անդամ, Հայաստանի Ազգային ժողովի պատգամաւոր Վարդան Խաչատրեան, նոյն հարցի շուրջ յայտնած է, որ նման փորձ Թուրքիոյ կողմէ կը կատարուի եւ այս է պատճառը, որ Անգարան դիմէ միջազգային ուժերուն, որպէսզի Հայաստան գիջումներ կատարէ Արցախի հարցով:

Ըստ Վարդան Խաչատրեանի, Թուրքիոյ եւ միջազգային հանրու-

հանդիպման արդիւնքները, ըսած է, որ դարաբաղեան հակամարտութիւնը Օպամա-Էրտողան հանդիպման ամենահիմնական թեման էր: «Թուրքիոյ համար կարեւոր է որպէսզի Օպամայի վարչակազմը կեդրոնանայ այս խնդրի վրայ: Ես մի քանի անգամ ըսած եմ եւ կը

թեան շահերը շատ պարզապէս ըրուն կը համընկնին, օրինակ բերելով, Թուրքիոյ մէջ Անգլիոյ դեսպանի յայտարարութիւնն առ այն, թէ Հայաստանը պէտք է Արցախի հարցով զիջումներ ընէ:

Այն հարցին, թէ Էրտողանի վերջին յայտարարութիւններուն ինչպէս պէտք է արձագանգ պաշտօնական Երեւանը, Վ. Խաչատրեանը կարծիք յայտնեց, որ մենք պէտք է որպէս հայ-թրքական յարաբերութիւններու բարելւման նախապայման առաջ քաշենք կիւրակա եւ քրդական խնդիրները:

Փափաքիմ կրկնել՝ հայ-թրքական յարաբերութիւններու կարգաւորման գործընթացը նպաստած է եւ պիտի նպաստէ, որ դարաբաղեան հիմնահարցը պահպանուի միջազգային հարթակի վրայ: Մեր ջանքերը ճիշդ այս նպատակի ուղղուած են», - ըսած է Դավութօղլուն:

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՄԵՐ 122-ԱՄԵԱՅ ՈՒՂԻՆ

ԱՀԱՐՈՆ ՇԽՐՏԸՄԵԱՆ

Ասկէ 122 տարի առաջ, 1887 թուի Նոյեմբերին, «Հայ տարեգրութիւններէ մէջ խոշոր դարագլխային նշանակութիւն» ունեցող դէպք մը եղաւ Հայկական Յեղափոխութեան - Հնչակեաններու կազմութիւնը եւ անոր օրկան ՀՆՉԱԿ-ի հրատարակութիւնը, «որին վիճակուած էր մեծ հռչակ», վասնզի «նրա քարոզած յեղափոխութիւնը յենուած էր Սոցիալիզմի վրայ» եւ որը «նոր էր, իր նմանը չունեցող երեւոյթ հայութեան մէջ»:

Այս «իր նմանը չունեցող» եւ «դարագլխային նշանակութիւն» ունեցող դէպքը յառաջացնող եօթը հայրենասէր ուսանողները Եւրոպայի մէջ, հետագային եղան Հայկական Յեղափոխութեան իսկական, անձուէր առաքելները արժանի ազատատենչ հայութեան խոր երախտագիտութեան:

Եւ ասիկա առանց պատճառի չէր:

«Երբ որ տեսնում ենք, կը գրէին անոնք ՀՆՉԱԿ-ի առաջին թիւի խմբագրականով, ծանրացած թուրքի անարգ շղթաներով, աշխարհիս մէջ անկիւնում մենակ ու որբան, հայ ժողովրդային մասան, ընդհանրութիւնը դարերի ընթացքում, ողբում, ճնշում, հարստահարում, հալածում, մի բուն ցանկութիւն, մէկ անկեղծ միտք է ծագում մեր մէջ այդ ժամանակ, առաջացնել հայ ժողովրդի փրկութեան խնդիրը, փաստաբանել ու պաշտպանել այդ խնդիրը եւ պատերազմիլ այդ խնդրի համար...»

...Ունենալ ազատ խօսք իբրեւ միջոց ազատաբար, դիտելու ու քննելու թրքահայ ժողովրդային ընդհանրութեան կեանքի կողմերը, հրապարակ հանելու այն բոլոր թշուառութիւնները, որ վաղուց դարձել են նրա միակ բաժինը եւ մատնանիշ անելու այդ ժողովրդի կոչումը, որոշելու այն միջոցներն ու նպատակները, որոնք պիտի տանին նրան դէպի ապահով կեանք, դէպի մի կեանք, որ միջոց կ'ունենայ ազատ կերպով զարգանալու եւ ծաղկելու:

...Լինել միշտ ճնշուածի կողմը եւ դէմ ճնշողին, արդարութեան պաշտպանութեան տակ անցնել, մարտնչելով անարդարութեան դէմ, ազատութեան անձուէր եւ բունութեան հալածող, լսող խելքի ձայնին եւ թշնամի նախապաշարմունքներին, լինել զարգացող ժողովուրդների կողմը եւ դէմ փտած կառավարութիւններին:

«Թրքա-Հայաստանի հայ ժողովրդի վերաբերութեամբ մենք ունինք այն խորին համոզմունքն, որ պէտք է անպատճառ շուտով ջարդուին նրան առաջդիմել արգիլող ամրապինդ շղթաները եւ նա ունենայ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՆԿԱՆՈՒԹԻՒՆ»:

Հայկական Յեղափոխութեան հիմնադիրներու համար սակայն հայութեան քաղաքական անկախութիւնը նպատակ չէ եղած, այլ միջոց ձեռք բերելու համար տնտեսական անկախութիւն, որ բոլոր ազատութիւններու մայրն է:

«Քաղաքական անկախութիւնը հայ ժողովրդի համար պիտի համարուի լոկ այն անհրաժեշտ պայմաններից մէկը, որի իրագործումն յետոյ միայն բացուած է ասպարէզ հայ ժողովրդի քաղաքական ու սոցիալ-տնտեսական կեանքի մէջ մտցնելու համար մի երկայն շարք հիմնաւոր, արմատական վերանորոգումներ: Քաղաքական անկախութեան իրագործումից յետոյ հայ ժողովուրդը պէտք է դիմի դէպի կեանքի այնպիսի կերպերը, որոնք գոյութեամբ ամէնքը եւ իւրաքանչիւրը ազատ լինի, ամէնքը իրար հաւասար եւ եղբայր ճանաչեն, բացուի ճշմարիտ ուղին եւ հաստատ հիմք լինի ընդհանրութեան մտաւոր, բարոյական լիակողմանի զարգացման համար»:

Հայութեան քաղաքական անկախութեան իրագործման ազդակները դուրսէն պիտի չըլլային, այլ առաւելապէս ներս էն. այսինքն ճնշուած հայութեան արթնութիւնովն ու պայքարովը: Այս էր համոզումը Հայկական Յեղափոխութեան - Հնչակեանութեան հիմնադիրներու, որոնք բանաւոր եւ գործով օրինակ հանդիսացան մինչեւ իրենց վերջին շունչը, բազմահազար երիտասարդներ քաշելով ազատութեան ուղիին վրայ, որոնք հերոսաբար պայքարներու մէջ, կախաղաններու վրայ եւ հայ անկախութեան, ազգերու բարեկամութեան երգերը իրենց շրթներուն վրայ անբաժան:

***

122 տարի կեանք ունեցող Հայկական Յեղափոխութեան եւ Հնչակեան կուսակցութեան հերոսական գործունէութեան վերաբար ընելու մտածումը չէ որ մեզ կը մղէ անդրադառնալու Հնչակեան կուսակցութեան հիմնադրութեան 122-րդ տարեդարձին, այլ յարգելու յիշատակը բոլոր անոնց, անխըտիր, որ այլազան դրօշներու տակ պայքարեցան եւ ինկան հայ անկախութեան ի խնդիր:

ՄԵԾԻՔ ԾԱՆԱԸՆ, ԼԵՐԻ ՊԸՐՏ ԵՒ ԶՕՐՍ ԽՐԱՏՆԵՐԷՆ ՄԻՆ

ՅԱՐՈՒԹ ՏԵՐ ԴԱԻԻԹԵԱՆ

Պասքեթպոլ թէ ֆութպոլ խաղացած տարիներուս, յաճախ կը լսէինք մեր մարզիչներէն մարզական ոգի ունենալու եւ ցուցաբերելու մասին: Բայց կարծէք նոյն շեշտադրութեամբ չէր ընդգծուէր այդ ոգին մարզական դաշտէն դուրս փոխադրելու եւ մեր ամենօրեայ կեանքին մէջ այդ ոգիով առաջնորդուելու եւ գործելու անհրաժեշտութիւնը: Իրաւարարի մը կողմէ վերահսկուող, մարզական խաղի յստակ կանոններուն դիմաց, կեանքի խաղը՝ կենցաղը, իրաւարարին բացակայութեան, շատերը կը մղէ անկանոն ու զարտուղի միջոցներով յաջողութեան հասնելու վարուելակերպի: Մարդիկ նոյնիսկ աչքաբացութիւն կ'որակեն այդ մէկը: Յաւալին հոն է որ երբ խաղի հաւասար պայմաններու մէջ մարդիկ յաջողութեան չեն հասնիր, կը դիմեն դիմացինը վնասելու եւ նուաստացնելու զարտուղի միջոցներու, որ իրենք անկէ աւելի բարձր երեւին: Այսպիսի վարուելակերպը, երբ անհատականէն անդին կը տարածուի հաւաքականութեան վրայ, ապա պէտք չէ զարմանալ, որ այդ հաւաքականութիւնը բռնէ ինքնաքանդումի ճամբան, տկարանայ կորսնցնէ իր ինքուրոյնութիւնը եւ ի վերջոյ դառնայ դուրսի ուժերու կամակատար:

Վերելի խորհրդածութիւնները ունեցանք երբ լսեցինք պասքեթպոլի աշխարհի հռչակաւոր մարզիկներէն՝ Մէճիք Ճանսընի եւ Լէրի Պըրտի գնահատականները իրար հանդէպ: Գիտենք որ այս երկուքը տարիներով ոխերիմ մրցակիցներ եղած են եւ միշտ ջանացած են զիրար պարտութեան մատնել: Բայց երկուքին մեծութիւնը հոն եղած է, որ փոխանակ իրարու հանդէպ կործանարար միջոցներու դիմելու (ինչպէս տարիներ առաջ դահլորդուհի մը (ice-skater) ըրաւ

իր մրցակցին հանդէպ), ինքզինքնին բարելաւելու միջոցաւ հասած են մեծութեան: Դիմացինին յաղթելու վճռակամութիւնը, գիւրենք մղած է յաւելեալ աշխարտանքի ու մարզումներու, զարգացնելու համար իրենց տաղանդը: Այս մօտեցումը նպաստած է երկուքին ալ յառաջդիմութեան:

Մէճիք Ճանսընի եւ Լէրի Պըրտի մրցակցութիւնը ինծի յիշեցնել տուաւ Եղեռնէն վերապրած հօրս պատմութիւններէն մին: Պատանեկութեան տարիներուն անատելութեամբ լեցուած էր իր ծնողքը եւ ընտանիքի անդամներ սպաննած թուրքի դէմ եւ անոնց վրէժը լուծելու մտադրութեամբ, ծրագրներ կը մշակէր իր կարգին սպաննելու թուրքեր: Բայց շատ չանցած գիտակցած էր, որ ատելութիւնը քանդիչ է եւ որ ատելութեամբ լեցուած մարդը իր անձին մեծագոյն թշնամին է: «Ատելութեամբ տեղ չես հասնիր» կ'ըսէր ան «փոխանակ թշնամիդ ատելու, փորձէ անկէ աւելի լաւը ըլլալ եւ այդպիսով վրէժդ լուծել», հայրս շուրջ 20 տարեկան հասակին, գիտակցած էր մարզական ոգին իր կեանքի ուղեգիրը դարձնելու բարենպաստութեան: Այդ պատճառաւ ալ մերժած էր կատարել իր կուսակցական տասնապետի հրահանգը՝ հարուածելու մրցակից հայ մը, որ հրաժարած այդ կուսակցութենէն: 1920-1930-ական այդ տարիներուն, եթէ Սուրիոյ-Լիբանանի մեր քաղաքական ղեկավարները առաջնորդուած ըլլային այդ ոգիով, փոխան եղբայրասպանութեան գոհ գացած տասնեակներով հայորդիներու կորուստին, ինչպիսի մեծութիւններու յայտնութեան կրնայինք ականատես ըլլալ:

Հպանցիկ ակնարկ մը Հայաստանի եւ Սփիւռքի մեր այսօրուայ իրավիճակին վրայ, բաւարար է համոզուելու հօրս խրատի այժմէականութեան...

Ամէն տարի Նոյեմբերը հնչակեան մեծատարած ընտանիքին եւ ազատասէր հայերու նուիրական ամիսն ըլլալու է Հայկական Յեղափոխութեան տարեդարձի առիթով հաւաքոյթներով ոգեկոչելու յիշատակը գրչի ու գէնքի մարտիկներու, արիւնահոծ պայքարներու մէջ մահացողներու, որոնց շիրիմներն իսկ այսօր անյայտ են, դժբախտաբար:

Իւրաքանչիւր հաւատարիմ հնչակեանի պարտականութիւնն է, իբրեւ անցնող յեղափոխական սերունդի ճշմարիտ աւանդապահը, թոյլ չի տալ որ տկարանայ անոնց յիշատակը, եւ միեւնոյն ատեն չի թերանայ իր աշխատանքին մէջ, մինչեւ որ բովանդակ հայութիւնը ամբողջական հայրենիքին մէջ ստանայ իր լիակատար անկախութիւնը:

Blue Cross of California Authorized Agent

Blue Shield of California Authorized Agent

A.B.A. INSURANCE SERVICES

SERVING SINCE 1975

BEDROS S. MARONIAN

(818) 500-9585

BMaronian@AOL.com

FAX 500-9308 ABA INSURANCE SERVICES 805 E. Broadway . Glendale, CA 91205

ԵՐԲԵՔ ՈՒՇ ԶԷ ՎԵՐԱՔՆՆԵԼՈՒ ԶԵՐ ԱՊԱՌՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹԻՒՆ

ԵՒՐՈՊԱՆ ՈՒ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՇԱՐՅԸ

ԻԳՈՐ ՄՈՒՐՈՒԿԻԱՆՆԻ
ԻՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԳԵՂԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
«ԼՐԱԳԻՐ»

1990-ականների երկրորդ կեսին շատերին թվում էր, թե Հայաստանի քաղաքականությունը երրորդական ուղղությամբ դառնալու է առաջին նախընտրելի, հեռանկարային ու յաջողուած: Հայաստանում գոյություն ունեցող որևէ ընդդիմություն, որ դեմ հանդես գար երրորդական հանրություն հետ ինտեգրացիային, երրորդական պահանջները, ազգային օրհնագրությունների քարտեզագրման ու քաղաքական «կեցուածքի» մասով, միանգամայն ձեռնադրելի էր բոլոր քաղաքական խմբավորումներին: Ինտեգրացիան երրորդական կառույցներ դիտարկվում էր իբրև որոշակի այլընտրանք այլ առաջնահերթ ուղղություններին՝ ռուսական եւ ամերիկեան: Թեպետ պետք է ընդունել, որ ոչ ոք այդպէս էլ չի ձեռնարկել, թե որն էր այդ այլընտրանքային ուղղությունը: Եթե Ռուսաստանի եւ ԱՄՆ-ի հետ Հայաստանի յարաբերությունները զարգանում էին միանգամայն կոնկրետ ու առարկայական հողի վրայ, ապա երրորդական հանրություն հետ փոխյարաբերությունները, չնայած կոնկրետ ինստիտուցիոնալ բազայի առկայությանը, զարգանում էին յայտնի իմաստով ներքին կոազուսիցիայից ելնելով: Երրորդական հանրություն հետ յարաբերությունների զարգացումը երկրի ժողովրդավարական ու շուկայական հեռանկարների ընդունման կարեւորագոյն ցուցանիշ էր, այն իմաստով, որ Հայաստանն ուղղակի առնչուած թիւն էր ունենում ժողովրդավարական հասարակութիւններին: Հայաստանի քաղաքական դասակարգի համար, անկախ նրա տարբեր հատուածների գաղափարաքաղաքական նախապատուութիւններից, երրորդական ինտեգրացիան նշանակում էր բնական պատասխան գտնել բազմաթիւ հարցերի, սակայն գլխաւորն այն էր, որ Հայաստանը ձեռք էր բերելու մի նոր միութեան մէջ ներգրաւուելու հնարաւորութիւն, որը ոչ այլ ինչ էր, եթէ ոչ խՍՀՄ-ի փոխարինում: Այս առումով Հայաստանը բոլորովին էլ ինքնատիւ չէ եւ եթէ ցուցադրական ձգտում ի յայտ չի բերել երրորդական հեռանկարի առումով, ինչպէս շատ նորանկախ պետութիւններ՝ Վրաստանը կամ բալթեան երկրները, որոնք երրորդական ուղղութիւնը դիտարկել են իբրև ազգային գերծրագիր, ապա դա պայմանաւորուած էր Ռուսաստանի հետ ռազմաքաղաքական յարաբերութիւններով: Մանաւանդ որ երրորդական այդ յարաբերութիւնների զարգացումն ընթանում էր ՆԱՏՕ-ի հետ յարաբերութիւնների ձեւաւորմանը զուգահեռ:

Բազմաթիւ քաղաքագէտներ ընդգծում են արդի երրորդական իրականութեան որոշակի ինքնատիպութիւնը, երբ երրորդական հանրութեան իրական քաղաքական քայլերն ակնյայտօրէն անհամարժէք են հռչակուած նպատակներին ու խնդիրներին: Ցաւօք, այս քաղաքական առանձնայատկութիւնն առայսօր բաւականաչափ իմաստաւորուած ու մշակուած չէ գտնել հրապարակային ռեժիմում: Սակայն, նոյնիսկ երրորդական սահմանադրութեան ընդունման պարագայում, երրորդական ուժերն

յոռետեսական տրամադրութիւնները, առանձին երկրներ շարունակում են կոռեկտ ձեւերով տարաբաժանուած մնալ երրորդական հանրութեան ընդհանուր քաղաքականութիւնից, յատկապէս արտաքին եւ անվտանգութեան ոլորտում: Կասկածելի է նաեւ երրորդական տնտեսական քաղաքականութեան միասնականութիւնը: Երբեմն միայն քաղաքական կոռեկտութիւնը թոյլ չի տալիս երրորդական երկրների քաղաքական առաջնորդներին հռչակելու իրենց իրական վերաբերմունքը կամ դիրքորոշումն այս կամ այն գործընթացների նկատմամբ: Որոշ նիւթիւստական դիրքորոշում ունեցող քաղաքագէտներ կարծիք են յայտնում, որ ձախլիբերալ ուժերի արմատաւորած այդ քաղաքական կոռեկտութիւնը դարձել է երրորդական գաղափարաքաղաքական զարգացման արգելակ եւ գլխաւոր պատճառն է երրորդական պետութիւնների ազգային շահերի անտեսման: Յատկապէս աջ պահպանողական ուժերը երրորդական հանդէս են գալիս յետագայ երրորդական ինտեգրացիայի վերաբերեալ բաւական արմատական դիրքորոշմամբ, կանխատեսելով ձեւաւորուող վերաբերական համակարգի փլուզում: Երրորդական սկեպտիցիզմը ի յայտ է գալիս արդէն ոչ միայն պահպանողական, այլեւ կաթոլիկական ու ազգայնական շրջանակներում, որոնց դիրքերն ուժեղանում են:

Անկասկած է, որ երրորդական ձեւաւորում է քաղաքական ուժերի «միասնական» ճակատ, որոնք հանդէս են գալիս վերագոյնին ինստիտուցիոնալ հիմքերի զարգացումը սահմանափակելու օգտին: Երրորդական պետութիւնների անհամաչափ տնտեսական զարգացման եւ, ըստ այդմ, աւելի թոյլ զարգացած պետութիւններին ու տարածաշրջաններին աջակցելու անհրաժեշտութեանն աւելանում են անվտանգութեան եւ պաշտպանութեան աւելի լուրջ խնդիրները:

Երրորդական զինուած ուժերի ձեւաւորման ռազմավարական նախաձեռնութիւնը, որ բխում է Ֆրանսայից ու Գերմանիայից, եւ որոնց միացել է նաեւ Մեծ Բրիտանիան, հզորագոյն հարուած հասցրեց ատլանտեան հանրութեանը: ՆԱՏՕ-ն ակնյայտօրէն ճգնաժամի մէջ է, որը, սակայն, չի հանգեցրել երրորդական միասնութեան ամրապնդմանը, այլ ծնունդ է տուել երրորդական ՆԱՏՕ-ի անդամ պետութիւնների մի շարք առանձին «ակումբների»: Ինչպէս, օրինակ, ամերիկա-բրիտանական, ֆրանս-գերմանա-բելգիական, միջերկրածովեան, արեւելաեւրոպական, եւ այդ բոլոր ակումբներից միայն վերջին երկուսն են լոյսաւ ԱՄՆ-ի նկատմամբ: Ֆրանսան, Գերմանիան, Բելգիան եւ Լիւքսեմբուրգը մտադիր են աւելի հեռու գնալ երրորդական պաշտպանական նախաձեռնութեան զարգացման մէջ եւ ստեղծել միասնական զինուած ուժեր՝ միասնական հրամանատարութեամբ ու գլխաւոր շտաբով: Այսինքն՝ երրորդական ինտեգրացիայի գլխաւոր նախաձեռնողների քաղաքականութիւնը հակասութեան մէջ է այն խնդիրների հետ, որոնք հանգեցրել են ընդհանուր ինտեգրացիայի շրջանակներում տարբեր արագութիւնների առկայութեանը:

Հետագայ երրորդական ինտեգրացիայի կողմնակիցները հասկանում են, որ այդ ահռելի նախագիծն իրագործման միայն մէկ շանս ունի, եթէ յաջողուի կառուցել երրորդական արտաքին քաղաքականութիւն, որպէս համաշխարհային իրողութիւն: Միայն արտաքին քաղաքականութեան ձեւաւորումը կարող է դառնալ լոկոմոտիւ եւ գլխաւոր միաւորիչ հանգամանք ոչ միայն ինտեգրացիայի հետագայ խորացման, այլեւ երրորդական միասնութեան պահպանման առումով: Համաեւրոպական արտաքին քաղաքականութիւն գոյութիւն չունի, եւ նոյնիսկ երրորդական հանրութեան առաջատար պետութիւնները՝ Ֆրանսան, Գերմանիան, Մեծ Բրիտանիան, մասամբ իտալիան, ձգտում են պահպանել ազգային

արտաքին քաղաքականութեան ինքնուրոյնութիւնը եւ սեփական հայեցողութեամբ որոշել առաջնահերթութիւններն ու հիմնական ուղղութիւնները: Համարում է, որ ինքնուրոյնութեան կորուստն արտաքին քաղաքականութեան ոլորտում առաջատար երրորդական պետութիւնները կը ներքաշի խոր քաղաքական ճգնաժամի մէջ՝ ապակազմակերպելով ոչ միայն երրորդական քաղաքականութիւնը, այլեւ հարուած հասցնելով ԱՄՆ-ին: Որովհետեւ այդ դէպքում ԱՄՆը կը կանգնի երրորդական անկառավարելի գործընթացների, ըստ էութեան, քառսի փաստի առջեւ՝ քաղաքական հարցերում: Համաեւրոպական արտաքին քաղաքականութեան ձեւաւորմամբ, սակայն, շահագրգռուած չեն նաեւ աշխարհում երրորդական հիմնական գործընկերները՝ Ռուսաստանը, Չինաստանը, Ճապոնիան, իսլամական աշխարհի առաջատար պետութիւնները եւ այլ երկրներ: Քանզի դրանով կը տապալուեն լիարժէք համաշխարհային նոր «բեւեռի» ձեւաւորման հետ կապուած յոյսերը: Որքան էլ տարօրինակ է, սակայն, Ֆրանսայի կամ ֆրանս-գերմանական դաշինքի արտաքին քաղաքական ինքնուրոյնութիւնը, ինչպէս նաեւ Մեծ Բրիտանիայի աւելի երրորդական արտաքին քաղաքականութիւնը, աւելի են համապատասխանում բազմաբեւեռ աշխարհի ձեւաւորման սպասումներին: Այսպէս կոչուած, երրորդական արտաքին քաղաքականութեան ձեւաւորման գործընթացում բացակայում են փոքր ու միջին երրորդական պետութիւնների շահերը, ինչը կը հանգեցնի անարդիւնաւէտ ու վատ վերահսկելի գործողութիւնների: Երրորդական այդպիսի անհամարժէք արտաքին քաղաքականութեան ձեւաւորմամբ շահագրգռուած են շատ քիչ պետութիւններ, ինչպէս Թուրքիան, իսրայէլը, յայտնի իմաստով նաեւ՝ Մեծ Բրիտանիան: Երրորդական հանրութեան համար առաւել օրախնդիր

Շարք էջ 18

Ընդհանրական Նախաճաշ

Կը հրամայուի՝

ՖՈՒԼ եւ ԴԱՄԱՍԿՈՍԵԱՆ «ՖԵԹԹԷ»

Կազմակերպութեամբ՝

ՄԱՍԻՍ

Շարաթաթերթի Օժանդակ Մարմնի

Կիրակի, 13 Դեկտեմբեր, 2009
Առաւօտեան ժամը 9:30-էն սկսեալ
Հ.Մ.Մ-ի «Կարօ Սողանալեան» սրահին մէջ
1060 N. Allen Ave., Pasadena

ՆՈՒԷՐ՝ 10 ՏՈՒԱՐ

ՔԱՂՈՒԹԱՅԻՆ

ԱՐԺԱՆԱՎԱՅԵԼ ՇՈՒՔՈՎ ՆՇՈՒԵՑԱԲ ՀԵՆՐԻԿ ԱՆԱՍԵԱՆԻ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾԱԿԱՆ 50 ԵՒ «ՍԻՓԱՆ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԻ 30 ԱՄԵԱԿՆԵՐԸ

Յովնան Արք. Տէրտէրեան «Ս. Ներսէս Շնորհալի» շքանշանը կը զետէ մանէսքրօ Հ. Անասեանի լամբակին

Դեկտեմբեր 6, 2009 թուականը այս տարուան մշակութային մեծագոյն ձեռնարկներէն մին հանդիսացաւ: Արդարեւ, հակառակ նոյն օրը բազմաթիւ այլ հրապարակային ձեռնարկներ ըլլալուն՝ աւելի քան 900 հոգիներ ներկայ գտնուեցան Հոլիվուտի Տաղլեան մշակութային համալիրի շքեղ հանդիսասրահը:

Սոյն միջոցառումին հովանաւորն էր Արեւմտեան Թեմի առաջնորդ Գեորգ Ս. Յովնան Արք. Տէրտէրեան, իսկ նախագահութիւնն ստանձնած էին տէր եւ տիկ. Պետրոս եւ Կարինէ Տաղլեանները:

Նկատի ունենալով որ հանդիսութեան թուականը չարադէպօրէն կը զուգարկաբար Հայաստանի աղիտալի երկրաշարժի 21րդ տարեդարձի օրուան՝ ուստի յայտագիրն սկսաւ «Տէր Կեցո՛» մաղթերգով (մենակատար՝ Արամ Անասեան):

Իր բացման խօսքին մէջ հանդիսավար Յարութիւն Փոտուլեան ջերմօրէն ողջունեց շուրջ հազար հոգիի հասնող ներկայ խումբներամ բազմութիւնը, որոնք եկած էին իրենց շնորհաւորանքն ու գնահատականն արտայայտելու Հենրիկ Անասեանին ու իր «Սիփան» երգչախումբին, զոյգ յոբելեաններու բարեբաստիկ առիթով:

Նախ ցուցադրուեցաւ 20 վայրկեան տեւողութեամբ կարճամեթրաֆ վաւերագրական տեսաերկ մը: Ասիկա ուրիշ բան չէր եթէ ոչ պատկերագրող շատ ամփոփ կենսագրական մը յոբելեար Հենրիկ Անասեանի ստեղծագործական կատարողական գործունէութեան եւ «Սիփան» երգչախումբի տեղական եւ հայրենական համերգներուն: Մասնաթրոն ուր որ գտնուած է Լոս Անճելըս, Պոսթըն, Սիտնէ, Իսթանպուլ, Երեւան՝ միշտ բարձր պահած է հայ երգի ու երաժշտութեան ջահը:

Յայտագրի առաջին մասին մէջ զեկուցումներով հանդէս եկան Մարգարիտա Շահինեան («Հենրիկ Անասեանը որպէս երգահան եւ դիրիժոր») եւ Դոկա Օշին Քէշիշեան («Հենրիկ Անասեանը որպէս գրող եւ հասարակական գործիչ»): Զոյգ բանախօսներն ալ վեր առին յոբելեար Հ. Անասեանի ստեղծագործական արժանիքները թէ՛ որպէս երաժիշտ-խմբավար եւ թէ՛ որպէս գրող հեղինակ եւ հասարակական գործիչ: Այս կապակցութեամբ Յ. Փոտուլեան կարդաց Հ. Անասեանի գործերէն «Կուռնկ,

խաբրիկ մը չունի՞ս...» պատմուածքը:

Այնուհետեւ «Սիփան» երգչախումբի մենակատարներ Անահիտ Ներսիսեանը, Հերմինէ Ամիրեանն ու Սուրէն Մկրտչեանը զեղեցկօրէն մեկնաբանեցին Հենրիկ Անասեանի «Սէրս Քամեմ», «Ափսոսանք» եւ «Յայտնութիւն» երգերը: Սօսի Մարտիրոսեան ինքնուրոյն մեկնաբանութեամբ երգեց Ռուբէն Սեւակի «Սէրը» որ հանրութեան կը ներառուէր առաջին անգամ ըլլալով (երաժշտութիւն՝ Հենրիկ Անասեանի): Իսկ Հենրիկ Միհրանեանի կատարմամբ «Սեւանի Հետ», երգին մենապարով ընկերակցեցաւ Ռուզան Աւետիսեան:

Յոբելինական երեկոյի երկրորդ մասին մէջ գործադրուեցաւ սոսնական ճոխ համերգ, որուն սկիզբը կազմակերպիչ յանձնախումբի անունով ողջոյնի եւ շնորհակալական խօսքով հանդէս եկաւ Խաչիկ Ճանոյեան:

Բեմի վրայ է յոբելեար «Սիփան» երգչախումբը: Մեծ անակնկալ մը եղաւ Մարտիտա Անասեանի հանդէս գալը: Արդարեւ շնորհալի երգչուհին թէ մեներգեց եւ թէ խմբավարեց իր ամուսնոյն Հենրիկ Անասեանի «Էն Հաւքեր»ը:

Երեկոյի հաճելի յայտնութիւններէն մին էր հայրենի ծանօթ արուեստագէտ-խմբավար Սամուէլ Վարոսեանի երեւումը մեր բեմերուն վրայ: Արդարեւ ան ինքնուրոյն եւ արհեստավարժ ձեւով ղեկավարեց «Սիփան»ը մեկնաբանելով Անասեանի առաջին անգամ կատարուող երկու երգերը «Հայրենի Կարօտ» եւ «Կուռնկի Կանչով», մենակատար Անահիտ Մանուկեան: Գեղարուեստական բոլոր ելոյթներուն դաշնակով կ'ընկերակցէր Յովսէփ Թորոսեան:

Շնորհալի եւ տինամիք խմբավար Սամուէլ Վարոսեան կատարողական վարպետութեամբ մեզի ներկայացուց Արմէն Տիգրանեանի «Դաւիթ Բէկ» օփերային հատուած մը:

Յոբելեար եւ տաղանդաւոր երաժիշտ խմբավար Հենրիկ Անասեան բուռն ծափահարութիւններով բեմահարթակ բարձրանալով խմբավարեց Ա. Յարութիւնեանի «Անդրանիկ»ը (մշակում Հ. Անասեանի) եւ ապա իր յորինած հանրաճանաչ երգերէն «Ափ մը Հող...»ը՝ մենակատար Արամ Անասեան եւ որպէս վերջաբան Հենրիկ Անասեանի «Երկիր Նայիրի» կանտատի Յրդ եւ

4րդ մասերը:

Համերգի աւարտէն առաջ ողջոյնի ջերմ խօսքերով հանդէս եկաւ մանէսթրօ Հենրիկ Անասեանի մանկութեան ընկեր ժիրալթ Թորոսեանը: Այնուհետեւ «Սիփան» երգչախումբի ատենապետ Ռաֆֆի Թորոսեան իր ելոյթին մէջ դրուատեց Անասեան ընտանիքի բոլոր անդամներու ջերմ հայրենասիրութիւնը եւ յարեց «մենք միշտ կը ջանանք նմանիլ իրենց եւ այնպէս մոլեռանդ հայ ըլլալ ինչպէս իրենք են»:

Իր փակման խօսքին մէջ

ամեակը առաւել եւս կ'արժեւորուի «Սիփան» երգչախումբի 30 ամեակովը: Մենք չենք կրնար այս երկուքը իրարմէ բաժնել: Դուք ոչ միայն ձեր կեանքն արժեւորեցիք, այլ ներշնչեցիք շատերը որ նոյն ճանապարհէն քալեն, դէպի Աստուած տանող, դէպի հոգեւոր ու բարոյական արժէքները տանող ճանապարհին մէջ մնայ հայ մարդը»:

Ներկաներուն համար հաճելի անակնկալ մը եղաւ երբ Յովնան Սրբազան յայտնեց որ մեր գնահատականներէն վեր ձեզի կու գայ գնահատականը նաեւ Մայր Աթոռ

«Սիփան» երգչախումբը ղեկավարութեամբ արուեստագէտ-խմբավար Սամուէլ Վարոսեանի

առաջնորդ Ս. Յովնան Արք. Տէրտէրեան իր գոհունակութիւնը յայտնեց ի տես շքեղ հանդիսութեան եւ ըսաւ. «Այս երեկոյն այս բեմէն հայրենիքը խօսեցաւ մեզի ձեր գործերուն ընդմէջէն»: Ապա յարեց. «Ձեր գործունէութեան 50

Ս. էջմիածնէն:

Այնուհետեւ յոտընկալս ունկնդրուեցաւ «Ուրախ Լեր» շարականը, որմէ ետք Արք. Ս. Մանուկ Աւ. Քհնյ. Մարգարեան կար-

Շարք էջ 19

Advertisement for 'ՔԱՂԱՔԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՎՆԱՄՆԵՐԸ' (Theater Seats) featuring a man and woman in traditional attire. Text includes: ԳՐԸՍ ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄ, ԳՐԸՍ ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄ, ՔԱՂԱՔԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՎՆԱՄՆԵՐԸ, Գեղիմակ՝ ՅԱԿՈՒ ՊԱՐՈՆԵԱՆ, Բեմադրիչ՝ ԳՐԻԳՈՐ ՍԱԹԱՄԵԱՆ, ՆՈՅՏԵՄԲԵՐ 21-ԷՆ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 20, 2009, Շարք Օրերը ժամը 8 \$20, Կիրակի Օրերը ժամը 6 \$20, ԿԱԼԱ - Նոյեմբեր 29 ժամը 5-ին \$50, ԳՐԸՍ Ալեք Մանուկեան Կեդրոն «Արտաւազ» Թատերասրահ 2495 E. Mountain, Pasadena, Տոմսերը կարելի է ապահովել ԳՐԸՍ Գրասենեակ 626-794-7942 Գիշերները 626-344-4969 Ապրիլ Գրատուն 818-243-4112 www.itsmyseat.com

ՆՈՐ ՎՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ԴՅՏ

«ՅԱՅԵՐԸ ԵՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԹՈՒՐՔԵՐԸ - ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿՈՏՈՐԱԾՆԵՐԸ»

1909 թուականի Կիլիկիոյ ջարդերուն նուիրուած գիրքերուն մէջ իր մասնաշաղկապ տեղը կը գրաւէ ծագումով յոյն, ֆրանսացի լրագրող Անաստաս Ատոսիտիսի «Հայերը եւ Երիտասարդ թուրքերը - Կիլիկիոյ Կոտորածները» գիրքը, լոյս տեսած 1910-ին, Փարիզի մէջ: Տարբեր Հեղինակներու կողմէ յաճախ իբրեւ սկզբնաղբիւր օգտագործուած այս գիրքին առաջին հայերէն հրատարակութիւնն է այս՝ թարգմանութեամբ էմմա Ազարիկեանի, լոյս տեսած Հալէպ՝ 2009-ին, Ազարիկեան ընտանիքի մեկնեալութեամբ, որպէս «Այգ» մատենաշարի 8-րդ հրատարակութիւնը: 166 էջոց գիրքը կը վայելէ Բերիոյ հայոց թեմի առաջնորդութեան հովանաւորութիւնը:

Ա. Ատոսիտիս, Կիլիկիոյ ջարդերուն ժամանակակիցը ըլլալով, Կիլիկիա չէ գտնուած եւ ականատեսի վկայութիւններ չունի:

Սակայն ան բծախնդրութեամբ հաւաքած ու համադրած է ջարդերուն ականատես անձերու վկայութիւնները, որոնք մեծ մասամբ միսիոներական խումբերու պատկանող ազնիւ հոգեւորականներ են. Ու Չէմպլըրը, հայր Պենուա, հայր Ռիկալ, հայր Լապարտէն, տքթ. ձ. Մարթէն, Ս. Թրոպրիճ, Մ. Ֆաուլ, Լ. Չէմպլըր, միսիոներու հիներ՝ Մ. Սոֆին, է. Ուէպ, գուրիցերիացի մարդասէր Լ. Ֆալր եւ ուրիշներ: Ասոնց շարքին մէջ կ'առանձնացուին Մերսիսի Անգլիոյ հիւպատոս հազարապետ Տ. Ուալլի եւ իր տիկնոջ վկայութիւնները, որոնք կը կազմեն քաղուած ընդհանուր վկայութիւններուն մէկ մեծ մասը:

Շեշտել էտք, թէ 1908-ին հռչակուած Օսմանեան Սահմանադրութիւնը բոլոր փոքրամասնութիւններուն մէջ ամէնէն խանդավառ ընդունողները հայերը եղան, Ա. Ատոսիտիս ամփոփ գիծերու մէջ կը ներկայացնէ Կիլիկիան եւ Կիլիկահայութիւնը:

Ապա, կ'անցնի Ատանայի ջարդին ամէնէն կնճռոտ հարցին քննարկման. ինչո՞ւ պատահեցաւ այդ եւ ովքե՞ր էին կատարողները: Ա. Ատոսիտիս ճիշդ ձեւով վերլուծելով Երեւոյթները, կը գտնէ, թէ հակահայ ջարդերը տեղի ունեցան որովհետեւ կրօնամոլ թուրքին աչքին հայր կը ներկայանար որպէս Օսմանադրութեան խորհրդանշաններէն մէկը:

«Ատանայի, այլ գաւառներու մէջ եւս, ուր տգիտութիւնը կը հաւասարէր դիւրահաւատութեան, թուրքերուն մօտ հիմնաւորուած էր այն գաղափարը, որ Օսմանադրութիւնը եղած էր ո՛չ միայն եւրոպացիներու հետ շփման մէջ մնալով սրբապղծուած եւ թուրք ժողովուրդին դաւաճան երիտթուրքերու գործը, այլ նաեւ, եւ մանաւանդ հայ չեղափոխականներուն, որոնք ազատութեան շնորհիւ առիթ կը փնտռէին իրականացնելու իրենց անջատողական գաղափարները, անկախ պետութիւն մը ստեղծելու համար», - կը գրէ Ատոսիտիս: Ըստ Հեղինակին, այս ախտագին մտածելակերպի սրացման վրայ իրեն ազդեցութիւնը կ'ունենան «հայոց կողմէ գործուած անխոհեմութիւնները», որովհետեւ «ազատութենէն գինովցած Կիլիկիոյ հայերը աճապարեցին վայելել իրաւասութիւն-

ները, գորս նոր վարչաձեւը սկզբունքով իրենց կը շնորհէր. ինքնամոռաց, կորանցուցին գիտակցութիւնը միջավայրին, ուր կ'ապրէին»:

Յաջորդող էջերով, ականատեսներու թարմ վկայութիւններուն վրայ յենած, Ատոսիտիս կը նկարագրէ Ատանա քաղաքին եւ Կիլիկիոյ այլ քաղաքներու մէջ տեղի ունեցած ջարդերը: Հարիւր տարիներ ետք, կարելի չէ առանց ընդվզուածի եւ փշաքաղութեան կարգաւայր էջերը: Հեղինակը կ'անդրադառնայ նաեւ հայոց կողմէ կազմակերպուած ինքնապաշտպանական մարտերուն:

Յատուկ գլուխով անդրադառնալէ ետք կոտորածներուն պատճառած մարդկային եւ նիւթական վնասներուն, Ա. Ատոսիտիս իր ուշադրութիւնը կը բեւեռէ կոտոր-

ածներէն ետք տեղի ունեցած իրադարձութիւններուն վրայ: Հեղինակին համաձայն, եթէ ջարդերու հրահրման եւ գործադրութեան հիմնական մեղքը կ'իյնայ համիտեան ուժերուն վրայ, ապա, մեղաւորներուն բացառացի մասնաւորապէս պատժելու թերացման պատասխանատուութիւնը ամբողջապէս կը բարդուի վերստին իշխանութեան հասած իթթիհատականներու ուսերուն: Հեղինակը, տիկ. Տ. Ուալլի վկայութիւնը վկայակոչելով կը գրէ. «Թուրք իշխանութիւններու ամբողջ գործունէութիւնը կը կայանայ խեղճ եւ անմեղ հայերը ձերբակալելու եւ զանոնք չարչարելու, մինչեւ որ յաջողին անոնցմէ կորզել երեւակայական ոճիրներու խոստովանութիւններ», իսկ ձերբակալուած թուրքերն ալ «ընտրուեցան ո՛չ գլխաւոր գործիչներէն, այլ աղքատ ու խեղճ մարդոցմէ, որոնք իրենց խղճմտանքին վրայ մեղքեր ունենալով հանդերձ, նուազ յանցաւոր էին, քան անոնք, որոնք գիրենք դէպի կոտորած առաջնորդած էին»:

Հեղինակը, քննադատել էտք ջարդերուն հանդէպ Եւրոպայի անտարբեր կեցուածքը, կ'եզրակացնէ. «Անտարակոյս ժամանակը չէ եկած, - հաւանաբար երբեք չգայ, - երբ Շար-ը էջ 19

NEW YEAR'S DINNER DANCE

AFTER LAST NEW YEAR'S HUGE SUCCESS !!
BEAT ENTERTAINMENT PRESENTS ONE MORE TIME
THE NATION'S MOST EXPERIENCED DJ...

HeartBeat
Thursday December 31st 2009

IMPERIAL PALACE
1175 N. Lake Ave. Pasadena, CA 91104

Doors open 8:00 pm
Incredible show and surprises
Gourmet 20 kinds of appetizers & 3 main courses
Bottle of black or Grey Goose, red or white wine included
Tickets \$100 and \$125

For more information please contact:
Vasken 818.288.7188 or 818.956.1555
Email: djvasken@yahoo.com

PROUD SPONSORS

PLAYBOY
ENERGY DRINK

PAOLO GIARDINI
Eurasian Automotive
Giorgio Cosani

Gianni Suit Warehouse
MEN'S SUIT OUTLET
SARKIS PASTRY

Massis Weekly

Volume 29, No. 45

Saturday, DECEMBER 12, 2009

Paul Krekorian Wins Los Angeles City Council Second District Seat

Paul Krekorian with his son Andrew, 4, votes on Tuesday (Photo: Bria Vander Brug / Los Angeles Times)

LOS ANGELES—Assemblyman Paul Krekorian has won the special election to fill the vacant Second District seat on the Los Angeles City Council.

Krekorian captured 10,810 votes or 57 percent to defeat opponent Christine Essel's 8,304 votes or 43 percent, according to uncertified figures released by the Los Angeles City Clerk late Tuesday night.

In his bid for the Second District, Krekorian overcame the efforts of the city's most powerful unions, which flooded the race with hundreds of thousands of dollars in independent expenditures to support his rival. Krekorian garnered the support of diverse community leaders and organizers of the Second District, along with the strong backing of the Armenian American community; including the endorsement of Armenian Council of

Continued on page 2

Armenian Schools Closed Amid Flu Concerns

YEREVAN -- The Armenian government announced on Monday a two-week closure of all schools and kindergartens in the country, citing an upsurge in "seasonal" infectious diseases such as flu.

Officials insisted that the measure recommended by Health Minister Harutiun Kushkian is not related to the continuing spread of swine flu which is raising growing fears among the population.

The Ministry of Education said Minister of Education Armen Ashotian ordered it after an emergency meeting with Kushkian and Prime Minister Tigran Sarkisian. "Starting from tomorrow, schools and kindergartens will suspend classes until December 19 inclusive," a ministry spokesman told RFE/RL. He

"Turks Do Not Commit Genocide" Turkey's Erdogan Stands By Karabakh Linkage Obama Vows 'Vigorous Support' For Turkish-Armenian Normalization

Turkey's Prime Minister Recep Tayyip Erdogan remained adamant in linking the normalization of Turkish-Armenian relations with a resolution of the Nagorno-Karabakh conflict after meeting with U.S. President Barack Obama in Washington on Monday.

The U.S.-backed rapprochement between the two historical foes was among the issues of mutual interest discussed by the two men. Obama urged Ankara to press ahead with establishing diplomatic relations with Yerevan and reopening the Turkish-Armenian border.

"I also congratulated the Prime Minister on some courageous steps that he has taken around the issue of normalizing Turkish-Armenian relations, and encouraged him to continue to move forward along this path," he told journalists after the talks.

In a recent letter to Hirair Hovnanian, chairman of the Armenian Assembly of America, Obama reiterated Washington's position that the normalization process should be completed "without preconditions and within a reasonable timeframe."

Obama hailed the U.S.-backed dialogue between the two nations as "historic."

"I agree that normalization between Armenia and Turkey should move forward without preconditions and within a reasonable timeframe," he said, echoing statements by Secretary of State Hillary Clinton and other U.S. officials.

"We will continue to vigorously support the normalization effort in the months ahead," added Obama.

Erdogan made clear, however, that a Karabakh settlement remains "important in the context of Turkish-Armenian relations" and indicated that he and Obama looked at their future

said the number of children skipping classes for health reasons has surged in recent days.

Ashotian downplayed that as "an ordinary seasonal epidemic" of winter viruses that has nothing to do with swine flu. "It's just that things are perceived more acutely this year because there is the mystery of swine flu," he said, speaking to RFE/RL later in the day.

But Artavazd Vanian, head of the state Hygiene and Anti-Epidemiological Inspectorate, was less categorical, speaking of an outbreak of "acute respiratory viruses" and describing the school closure as a "preventive measure against all types of influenza."

"This doesn't mean that everyone

Continued on page 2

Erdogan and Obama during their White House meeting

through the prism of the Armenian-Azerbaijani dispute. "We have discussed the Minsk Group and what the Minsk Group can do — the United

States, Russia, and France — to add more impetus to that [Karabakh] pro-

Continued on page 4

Richard Giragosian: 'Worst Time' in Armenian Foreign Policy

ACNIS Director Richard Giragosian

YEREVAN-- A leading Yerevan-based analyst on Thursday strongly criticized Foreign Minister Edward Nalbandian and downplayed Azerbaijan's seeming acceptance of peoples' right to self-determination as a core principle of resolving the Nagorno-Karabakh conflict.

"I will say that it is the worst time in Armenian history to have one of the worst foreign ministers," Richard Giragosian, director of the Armenian Center for National and International Studies (ACNIS), told journalists. Giragosian said the Armenian diplomacy has had more "missed opportunities" than achievements in the Nagorno-Karabakh peace process, relations with Turkey and other major areas.

The Armenian-American pundit insisted that a Karabakh settlement is still a long way off despite upbeat statements made by the conflicting parties and international mediators. "The situation on the ground in Nagorno-Karabakh and the regions is mostly likely to stay the way it is for a

long time," he said. "In other words, there is no political will on any side. Even some agreement on the Madrid principles is only an agreement on the agenda of the peace talks."

Speaking to journalists on Wednesday, Nalbandian emphasized that Azerbaijan "for the first time" accepted self-determination as one of the main guiding principles of Karabakh peace.

Giragosian played down the significance of that fact. "Whether they [in Azerbaijan] are using new words is possibly true. But there is no sincerity of understanding behind these new words," he said.

Vladimir Karapetian, the foreign policy spokesman for the opposition Armenian National Congress (HAK), shared Giragosian's skepticism, arguing that the OSCE member states have also voiced support for the principle of territorial integrity championed by Baku.

"I find dangerous the fact that all

Continued on page 2

Armenian to Deploy Troops in Afghanistan

Soldiers of the Armenian army's special Peacekeeping Brigade

YEREVAN -- The National Assembly allowed the Armenian government on Tuesday to deploy a small contingent of troops in Afghanistan in line with its commitments to NATO.

The parliament overwhelmingly ratified a relevant agreement, signed by Defense Minister Seyran Ohanian and top NATO officials last month, after a one-day debate that attracted surprisingly little interests from many lawmakers.

The agreement commits Yerevan to contributing between 35 and 80 soldiers to the NATO-led International Security Assistance Force (ISAF) which has been fighting the Taliban insurgency in Afghanistan.

Opening the debate on Monday, Defense Minister Seyran Ohanian confirmed that the 40-strong detachment is due to be deployed in the northern

Afghan city of Kunduz in February and to serve there under German command. He said it will comprise an army platoon, three staff officers and one military medic.

"The main mission of the contingent would be to protect the runway and other facilities of an airport in the city of Kunduz," Ohanian told lawmakers. Other military officials said last week that the Armenian unit will fly to Afghanistan after a three-week training course in Germany.

"I think that this mission will contribute to the accomplishment of our national objectives," Ohanian told journalists. "We will gain a stake in the formation of an international security system." He also argued that neighboring Azerbaijan, Georgia and Turkey already have troops on the ground.

'Worst Time' in Armenian Foreign Policy

Continued from page 1

56 member states of the OSCE agree on the notion that the resolution of the Nagorno-Karabakh conflict should take place also within the framework of territorial integrity," Karapetian told RFE/RL. "I think this is a step back, a new phenomenon in the 15-year history of Nagorno-Karabakh peace talks.

I assure you that this was not the case in the past."

"Unlike territorial integrity, nations' self-determination does not necessarily mean acquisition of independence," he said. "It can mean independence or be exercised within the framework of territorial integrity. I am sure that Azerbaijan will further this notion with the help of its allies."

Paul Krekorian Wins Second District Seat

Continued from page 1

America - Political Action Committee.

"The voters of Second District demanded profound change and soundly rejected the domination of this city by downtown insiders," Krekorian told cheering supporters celebrating his victory Tuesday night. "This victory is the beginning of a fundamental transformation of the government of Los Angeles, and sends a strong signal

that the people of the San Fernando Valley are not satisfied with business as usual," he said.

"The task now ahead of us is to build a city government that will work for the people and is marked by integrity, honesty and accountability," Krekorian added

Krekorian will replace Wendy Greuel, who became city controller in July, and will serve the remainder of her term through June 2011.

Armenian Schools Closed Amid Flu Concerns

Continued from page 1

is infected with flu and in serious condition," said Vanian. "Even a mild cold is considered by us an acute respiratory disease."

School officials across Yerevan confirmed that absenteeism among their students has increased lately but differed on its scale and causes. "That's a sea-

sonal phenomenon," one school principal told RFE/RL. "Every year the number of absent students grows during this time."

Armenian reported the first case of swine in the country on November 9. The number of people who medical authorities believe caught the H1N1 virus has since risen to 35. The authorities have registered one suspected fatality so far.

Armenian National Congress Announcement

With the joint statement of December 1 by five Ministers (including the Foreign Minister of the Republic of Armenia), and subsequently, with the statement that constitutes an official resolution by the OSCE Ministerial Council of 56 countries that convened in Athens, the Republic of Armenia has signed an official document which has taken upon itself to speedily reach an agreement on the fundamental principles for the settlement of the Nagorno Karabakh conflict, an agreement that will be based on three principles established by the Helsinki Final Act:

- Non - utilization of force or the threat of force
- Territorial integrity
- Equal rights and self determination of Peoples

In this way, for the first time Armenia has officially agreed that the Karabakh conflict may be settled within the framework of the territorial integrity of Azerbaijan. In this context, the inclusion of the right to self determination of peoples does not in any way diminish or compensate for Armenia's retreat. The simultaneous application of the principles of territorial integrity and self determination means that regardless how high a level of self-governance is chosen for Nagorno Karabakh, the status will not matter, as it will still be realized within the territorial boundaries of Azerbaijan, that is, Karabakh will be a part of Azerbaijan. In this way, Armenia has agreed to a settlement of the Karabakh issue which has closed the prospect of having the Republic of Nagorno Karabakh ever be internationally recognized as an independent country.

Such a development has consistently been averted since 1992, when Armenia, having become a member of the OSCE, consistently used the right to veto and the power of a potential veto to block any expressions or clauses in international documents that would allow for the settlement of the Karabakh issue based on the territorial integrity of Azerbaijan. In 1996, during the OSCE Lisbon Summit, when there was an attempt to limit the right of self determination of Nagorno Karabakh by the proposition that such a right be realized within the territorial boundaries of Azerbaijan, the President of the Republic of Armenia Levon Ter-Petrossian vetoed that draft resolution in spite of unprecedented international pressure and the positions of all of the other countries of the OSCE. In a similar situation, today's authorities also had the same opportunity, and did not utilize that right. The only explanation for this policy of concessions is the vulnerability of this illegitimate government, which is attempting to compensate for that illegitimacy with deals with the international community sealed by the price of unnecessary concessions on the Karabakh issue. The foundation of this sort of politics was laid in 1999 by Robert Kocharian who, by signing the Istanbul Charter, gave Armenia's agreement to the general idea of the use of the principle of territorial integrity as the basis of conflict settlement. And in Athens, for the first time, that was applied specifically to the Karabakh conflict.

Over the past two years, the ANC has given warnings on multiple occasions of such dangerous developments; it has also argued that the only way of avoiding such developments is the reestablishment of constitutional order and the removal of the current regime. It is clear that every additional day that this government stays in power pulls Armenia into international obligations that are not derived from the interests of the people, thus making its prompt removal that much more urgent. The ANC will continue its struggle to create a legitimate government in the country, which will be capable of representing the interests of the people in the international arena and of avoiding even further losses.

Tzitzernak New Blog:
tzitzernak2.blogspot.com

Letter to Editor

For the Record

Dear Editor,

Thank you for Angela Amirkhanian's piece on my late brother ("Monte Melkonian: Commander, Hero, and Brother," Massis Weekly, November 14). It's always an honor to share my brother's story, but it's a special honor to share it with readers of Massis. Monte was proud that his maternal grandfather, Missak Kiramidjian, had been an active Hunchak in Marsovan at the turn of the twentieth century. For my part, I've felt especially close to the Social Democrat Hunchakian Party due to its honorable record of resistance in Western Armenia, and the stands it has taken against imperialism, even in the darkest years of the Cold War.

It was a pleasure, too, being interviewed by Ms. Amirkhanian. She did a good job as an interviewer, but I'm afraid I did not do as good a job as an interviewee. I regret having given the impression that when Monte arrived in Armenia in October 1990, as the article has it, "he soon realized that the Soviet Union was dangerous to the Armenian people." This statement will confuse people who are familiar with my brother's convictions. For the record, Monte did not feel that the Soviet Union was dangerous to the Armenian people; he felt that Armenia's secession from the Soviet Union posed an immanent danger to the welfare and security of the nation.

We Armenians have had more than our share of heroes. It is a source of great pride to count my brother among them.

Markar Melkonian

www.massisweekly.com

Updated every Friday
massis2@earthlink.net

Turkey, Armenia and the Terrible Truth Or Erdogan, Obama nad December 7

By Raffi K. Hovannisian

Turkey has always had its share of decent folks.

One close example is the righteous family who, during the great genocide and national dispossession of 1915, risked its own to save my grandmother Khengeni from certain death in the coastal town of Ordu. The stories of thousands like them have not been told because of the Turkish state's official dialectic of denial.

Apart from the remnant 50,000 of the established Armenian community, at least two million people in today's Turkey draw lineage from an Armenian grandparent who was orphaned, stolen or saved—but in all cases turkified—in the killing fields of Ottoman-occupied historic Armenia. Voiceless and in another kind of denial, these progeny of mixed marriages are only now taking their first tentative steps in search of their real identity.

In the wake of Hrant Dink's still unsolved assassination by Turkey's deep state and its racist speech laws, a new class of conscientious and independent-thinking Turks has begun to form amid a belated realization that Turkey can never graduate to the free world unless it faces the unprecedented evil in its historical closet. Still far from the mainstream, these brave new Turks know that their republic was founded not only on the deaths of millions of Armenians, Assyrians, Greeks and Kurds, but more viscerally on the systematic and complete erasure of the Armenian nation and its civilization from their ancestral heartland. They deserve full faith and credit in their quest to liberate their country from nearly 90 years of false pretense, fraudulent education, and exclusivist nation-building.

***

That is why the world's movers and shakers have little ground for the kind of euphoria that they have widely been deploying to applaud the recent signature by the Turkish and Armenian governments of two protocols that promise, upon parliamentary ratification, to lead to Ankara's ultimate agreement to open diplomatic relations with Yerevan and then to lift its long-standing blockade against it.

Superficial and feel-good formulations about the historic import of this development, whether they issue from Washington, Brussels or Moscow, seem purposefully to hide a few fundamental truths.

The current Armenian administration has no legitimate public standing to speak in this seminal matter on behalf of the Armenian people. Having come to power in 2007-08 through fraud, forgery, and the blood of scores of citizens, it now seeks to shore up its legitimacy deficit by reference to foreign-policy offerings which sound good to Western ears but which in fact seek surrogate rewards for authoritarian demeanor. Once again, the "international community" has moved dangerously to

trump democratic principles and due process by its strong-armed resort to problem-solving geopragsmatism.

The current Turkish administration is the successor to the Young Turk government that premeditated and executed the Armenian genocide and the corollary killing of homeland under the cover of World War I. It is the successor to the Kemalist movement which in 1920-21 entered into a creative complicity with Russia's Bolsheviks to overturn US President Woodrow Wilson's arbitral award respecting Armenia's de jure frontiers through their occupation and partition of the newly-independent Republic of Armenia; to delimit a de facto boundary between Soviet Armenia and Turkey which amounted to a surgical usurpation of most of the Armenian patrimony; and to alienate the Armenian territories of Karabagh and Nakhichevan to Soviet Azerbaijan. This was the precursor to Molotov-Ribbentrop a generation later.

The Turkish-Armenian draft protocols presently being considered and congratulated include references to asserting the illegal de facto border without simultaneously resolving issues of redemption, restoration, and return which arise from the underlying crimes against humanity: both the Genocide and the ensuing Turkish-Russian conspiracy. Hence, they are ab initio invalid, immoral, and impolitic.

Most unfortunately, the papers on the table, as well-intentioned as they might be, and the PR posturing and point-scoring associated with them do not constitute the basis for a full and enduring regulation of the Turkey-Armenia relationship and a truly historic reconciliation between their peoples. They are pleasant—and deceptive—window dressing and nothing more.

***

When Turkey, Armenia, and the community of nations grow up to the gravity of the watershed challenge at hand, they will shift their gears, deliver on democracy and the rule of rights, and confront and correct history and its legacies of injustice. In this spirit, and far from positing resolution on Mountainous Karabagh as a precondition to Turkish-Armenian normalization, they will ultimately recognize its God-given, legitimate right to post-stalinist decolonization, liberty, and sovereign statehood.

And only in this way will we forge and then witness the region's first post-genocide partnership.

Now is the time for the distinguished Turkish prime minister—and the American president whom he is set to visit shortly in Washington—to grasp that *this* is the final solution. Not the other one.

Raffi Hovannisian, who represents the opposition Heritage party in Parliament, was independent Armenia's first minister of foreign affairs. The article was also published by foreign media, including the Turkish Hurriyet.

New Book by Rev. Dr. John Markarian "The Thirsty Enemy," A Memoir - That Reads Like a Novel

By Ed Ackerman,
Editor, The Sunday Dispatch,
Pittston, PA

PARAMUS, NJ -- A rocket propelled grenade slams into the terrace outside of the bedroom window of the apartment he and his wife share in West Beirut, Lebanon. It makes a much louder sound than the routine gunfire to which they've become accustomed.

A half-dozen members of a Communist militia group, all brandishing AK 47s, pound on the door in the middle of the night. This scene is repeated over and over throughout a seven-year period, with armed militia representing the Mourabitoun, Saiqua, Druze, Fatah, Kurds, PPS (Partie Populaire Syrienne) and Syrian army. One night, a group storms in with fixed bayonets, their leader ripping the phone line out of the wall and threatening their lives.

Abu Abed, a powerfully built militia leader nearly as broad as he is tall, with a .45 on each hip, who speaks with a mechanical voice box because his own was lost in battle, becomes an ally in smuggling tons of food through armed blockades in order to feed thousands of refugees.

Rev. Dr. John Markarian

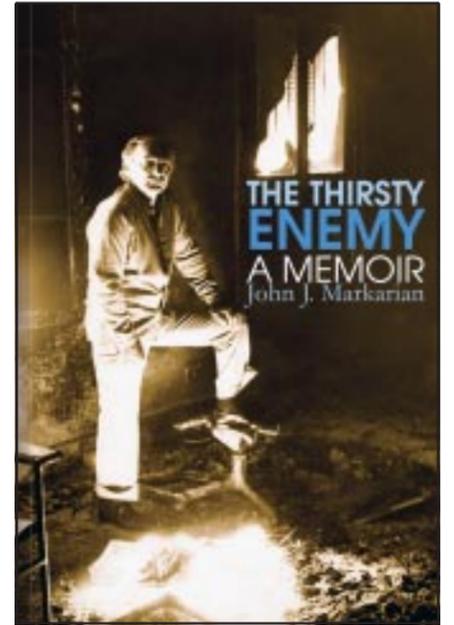
These are just some of the events which make the book "The Thirsty Enemy" read like an adventure novel.

But "The Thirsty Enemy" is not a novel. It is a memoir, the life story of John Markarian, of West Pittston, Pa.

Markarian, the 92-year-old retired college president and ordained Presbyterian minister who occasionally preaches at First United Presbyterian Church on Exeter Avenue, West Pittston, has resided in that community with his wife Inge since 1987.

According to the book's cover, "The Thirsty Enemy" is "a story in which a growing faith in God and awareness of purpose in life meet to form the adventure. The primary setting for the book is the city of Beirut. It tells about the beginning steps in the creation of an institute of higher learning and finds its theme in seven years of war, giving a drink to the thirsty enemy."

Electing to remain in Beirut for the purpose of protecting Haigazian College (now University), of which he was founding president, John Markarian and Inge manage to survive a seven-year period of war, during which life was cheap on the streets of West

Beirut, by inviting groups most would label "terrorists" to sit down and talk over coffee.

Markarian, who has a doctorate in theology, took inspiration from an Old Testament proverb and repeated in the New Testament Epistle of Paul to the Romans: "If your enemy is hungry, give him something to eat, if he is thirsty give him a drink for by so doing you will heap burning coals upon his head."

Interwoven throughout the book are Markarian's personal memories of growing up as a son of a pastor, being trained in a family member's Oriental rug business, working as an accountant for a public utility, graduating with two degrees from Lafayette College and then from Princeton Theological Seminary and of, in 1955, accepting a challenge to launch a new university program in Beirut.

It was the Armenian Evangelical Church that invited Markarian, at the time in his ninth year of teaching at Lafayette, also the alma mater of his father and two older brothers, to launch a new university program in Beirut for the purpose of training leaders for the Armenian Evangelical Church in the Near East. His first and founding presidency of Haigazian College ended in 1966. He served as Dean of the Chapel and Chairman of the Religion Department at Central College in Pella, Iowa, for three years, returning to Beirut in 1969 to become Director of Development and Professor at the Near East School of Theology. He returned to the helm of Haigazian College in 1971 and retired in 1982.

The Markarians returned to the United States residing in Los Angeles from 1982 until 1987 when they moved to Pennsylvania. At 92, John Markarian is an avid tennis player and golfer.

"The Thirsty Enemy" (pb, 450 pp, Item #335) is published by The Armenian Missionary Association of America (AMAA), headquartered at 31 W. Century Road, Paramus, NJ. Each copy of the book is \$22.95. To order, Please contact the AMAA at 201.265.2607, E-mail: amaa@amaa.org or visit the website www.amaa.org

Rev. Dr. John Markarian, 92, is the Founding President of Haigazian College (now University) of Beirut Lebanon

St. Nersess Launches Annual Appeal

Seminary Seeking Funds to Support Ongoing Programs as Four More Students Prepare to Graduate

St. Nersess Armenian Seminary, founded in 1961 by Archbishop Tiran Nersoyan, is the only Armenian Seminary serving the Armenian Church in North America.

NEW ROCHELLE, NY-- St. Nersess Armenian Seminary has launched its second annual direct appeal campaign reaching out to friends and supporters of the Seminary.

In 1961, Archbishop Tiran Nersoyan had the foresight to open an Armenian Seminary in North America with the intent of educating young men to serve the Armenian Church on these shores. Nearly fifty years later, St. Nersess Armenian Seminary has realized and exceeded this vision.

The Seminary has graduated dozens of priests and lay leaders that serve the Armenian Church today. In fact, four more seminarians are graduating this coming spring. And the largest parishes in the United States are pastored by alumni from St. Nersess. Additionally, this prestigious institution has produced numerous scholarly publications, hosts an extensive global classroom on its website, and supports the largest faculty devoted to Armenian Studies in America.

The Seminary, however, may be the most known for its ever-popular summer and winter youth conferences. Throughout the decades, it is estimated that more than 5,000 youth have participated in these conferences, many of whom are serving our parishes today as Parish Council members, Diocesan delegates, Sunday School and Armenian School teachers, youth advisors and more.

"It is these alumni that we now seek to support this institution which impacted their lives as teenagers through these programs," said the Rev. Fr. Daniel Findikyan, a summer conference alumnus himself who now serves as the Dean and Professor of Liturgical Studies at St. Nersess. "These conferences and other programs the Seminary conducts are invaluable to the Armenian community helping to preserve and pass on our faith, culture and history in a way that relates to a variety of generations."

Steve Mekenian, also a conference alumnus who now serves as the treasurer of the Seminary Board of Directors, encourages financial assistance. He explains that the costs of operating an Armenian Seminary are substantial, and while expenses have been dramatically reduced in the coming year, it is still not enough.

Last year's appeal brought in \$50,000. It is hoped to match and even surpass that figure this year through direct mailings as well as a corresponding online appeal.

To help the Seminary reach this goal, make a secure online donation at www.stnersess.edu/support, call 914-636-2003, or simply mail your tax-deductible donation to St. Nersess Armenian Seminary at 150 Stratton Road, New Rochelle, NY 10804. Please mark in the memo "2009 Annual Appeal."

ASA Searches for Recipients for its Scholarship Programs

WARWICK, RI -- The Armenian Students Association of America, Inc. (ASA) cordially invites students to apply for its available scholarships for the 2010-2011 academic year. Established in 1910, the ASA is the oldest major Armenian organization founded in the United States and to this day is still highly regarded for the financial assistance it gives to deserving Armenian students in the form of scholarships. In order to qualify for an ASA Scholarship, potential applicants need to meet the following three requirements: (1) must be of Armenian descent, (2) must be enrolled as a full-time student and have completed one full year of academics at a four-year accredited U.S. college by June 2010 OR must be enrolled in a two-year college and are transferring to a four-year college or university as a full time student in the fall 2010, and (3) must be a U.S. citizen OR must possess the appropriate Visa status in order to study in the U.S. Students who meet these criteria are encouraged to download an online application, by going to the following Web link: www.asainc.org/national/scholarships.shtml. Completed applications must be received at the ASA national office no later than March 15, 2010. For additional questions, please contact the ASA via email at headasa@aol.com.

Krikorian's Business Life Magazine Announces: 2010 Economic Recovery Forum "Access to Capital and Creating Jobs"

GLENDALE -- Business Life Magazine with Co-host Woodbury University, have combined to present a special event "2010 Economic Recovery Forum" that is scheduled for Thursday, January 14, in the Woodbury University Fletcher Jones Foundation Auditorium, located on the campus in Burbank.

"Small businesses are the most reliable job creators we have, and they are vital to our overall economic recovery. This Forum will give an outline of business tools that are needed to create jobs and help lead our nation back toward prosperity. Improving the state of our country's economy is of the utmost importance," said Greg Krikorian, executive vice president marketing, Business Life Magazine. "Uncertain over the impact of additional taxes, health care reform, cost of cap-and-trade and the un-friendly business environment are some of the reasons causing small business to hold back and tighten up", noted Greg Krikorian.

Honorary partners uniting behind this signature event, to date, include, U.S Small Business Administration, Governor's California Recovery Task Force, Los Angeles Economic Development Corporation, The City of

Burbank, Charter Communications, Glendale Adventist Health and Medical Center, San Gabriel Valley Economic Partnership, San Fernando Valley Alliance, Valley Industry and Commerce Association, Valley Economic Development Center and the Metro Gold Line Foothill Authority.

"Our goal is to promote economic recovery by helping to facilitate actions that inform and expedite deployment of American Recovery and Reinvestment Act funds and develop creative strategies which will develop JOBS and improve our economy," said John Krikorian, Publisher, Business Life Magazine. He further stated, "Questions are being asked as to what is holding up the loan market for small business and the need to expedite information about available resources".

Early Bird Special! Ten Dollar (\$10) Discount on all reservations received prior to Dec 25. Advance registration required. Networking and Continental breakfast will be from 7:15am to 8:00am, followed by the Forum from 8:00 am-10:00 am. There is an admission fee of \$25 per person, which includes continental breakfast. RSVP is required.

e-mail: forum@businesslife.com
www.businesslife.com

Turkey's Erdogan Stands By Karabakh Linkage

Continued from page 1

cess," he said.

"I can say that to have more impetus in the Minsk process is going to have a very positive impact on the overall process, because the normalization process between Turkey and Armenia is very much related to these issues," added Erdogan.

The Turkish premier was even more explicit about the Karabakh linkage in an interview with Azerbaijan's ANS television given ahead of his visit to the United States. "We have declared to U.S. representatives right from the beginning that if you want to resolve the Turkish Armenian issue you should also resolve the Karabakh conflict," he said. "Otherwise, you will fail to resolve either."

Turkish Foreign Minister Ahmet Davutoglu similarly stressed the importance of Karabakh peace for Turkish-Armenian reconciliation when he addressed a high-level meeting of the Organization for Security and Cooperation in Europe in Athens last week. Armenian leaders have implicitly threat-

ened to walk away from the recently signed fence-mending agreements between the two nations if Ankara fails to implement them by next spring.

Speaking in Washington on Monday, Erdogan stuck to the official Turkish line that the World War One-era killings of Ottoman Armenian did not constitute genocide. According to the official Anatolia news agency, he also pointed to his 2005 proposal to set up a Turkish-Armenian commission of historians that would look into the events of 1915.

Erdogan was hosted by Charlie Rose Show on U.S. PBC channel. Erdogan again denied the fact of Armenian Genocide and offered to prove it never happened, Turkish Radical daily reports.

Asked what proofs are essential for Armenian Genocide recognition, Erdogan replied: "If you perceive it as Genocide, it upsets us, as we don't do so. It is untrue. I urge people to prove it. Turkey opened up its archives on this matter. I've sent a letter to former RA President Robert Kocharian back in 2005 suggesting Armenian side to act ditto."

833 W. Glenoaks Blvd. Glendale, CA 91202 (818) 240-0065

Dr. Missak Ekmekdjian
Chiropractor

Dr. Anahid Ekmekdjian
Chiropractor

Մեծահասակներու և մանուկներու Քայրափորձերի բաժնում:
Գլխացուտ, վզի, մէջքի, յոզային և մկանային ցուեր:
Ինքնաշարժի վթարի ենտեանքով պատահած
վնասուածքներու բուժում:

Չեր առողջութիւնը մեր մտահոգութիւնն է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ ԴԱԳԱՂԸ ԵՐԿՅԱՐԿԱՆԻ ՉԷ ԵՂԱԾ

ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏ ԳՐԻԳՈՐ ՓԻՏԵՃԵԱՆ

Գալիֆորնիա հրապարակուող «Նոր Կեանք»-ի Ապրիլ 19, 2007 թիվին մէջ, էջ 2-ին վրայ, մեր անմահանուն մտաւորականներէն ու ազգային գործիչներէն Մինաս Չերագի նկարովը ոչ միայն հետաքրքրական, այլ զգայացունց յօդուած մը լոյս կը տեսնէր «Մինաս Չերագի Աճիւնը Երեւանի փոխադրուած է» խորագրով, որ խորքին մէջ այս հրապարակութեան մէկ օր առաջ Երեւանի «Ազգ» թերթին մէջ, այսպէս կ'ըսուի գրութեան սկիզբը, հրատարակուած Դերենիկ Գէորգեանի կողմէ ստորագրուած յօդուած մըն էր եղած:

Կոմիտաս Վարդապետ (1910)

Տրուած ըլլալով, որ Մինաս Չերագի այս ղէպը կապուած կը տեսնենք Կոմիտաս Վարդապետի աճիւնին Երեւան փոխադրութեան հետ, որպէս երաժշտագետի, այս հարցի կապակցութեամբ իմ անձնական պարզամտներս կատարելէ ետք, այսու Կոմիտաս Վարդապետի 140-ամեակին առթիւ, կու գամ իմ ալ համեստ լուծման ձգտելու Կոմիտասագիտութեան գանձանակին մէջ:

տոնի Քինկա գոլէճի մէջ հիմնած ու ղեկավարած է Հայերէնի ամպոլիտնը: Նոյն թուականին ալ տեղափոխուած է Փարիզ՝ շարունակելով «Արմէնի» թերթի հրատարակութիւնը: Այստեղ եւս ալ կը շարունակէ իր գրական գործունէութիւնը: Ուշագրաւ է իր հրատարակած «Թէ ինչ շահեցանք Պէրլինի Վերածողովին» աշխատութիւնը, որ կը թարգմանուի նաեւ Ֆրանսերէի: Չերագ ֆրանսերէնի թարգմանած է Պետրոս Դուրեանի, Ռափայէլ Պատկանեան, Խորէն Գալֆայեանի ու այլ բանաստեղծներու ընտրի երկերը՝ «Հայ բանաստեղծները» խորագրով: Անգնհատաբար են հայ եւ ընդհանրապէս նաեւ այլ ժողովուրդներու մատուցած իր ծառայութիւնները, որոնք համար վէճեզուէլլայի կառավարութեան կողմէ պարգևատրուած է «Ազատարար Պոլիվիարի խաչ»ով: Պարգևատրուած է նաեւ պարսկական «Առիւծի ու Արեւի սպայութեան աստիճան» շքանշանով:

Նախքան Կոմիտաս վարդապետի մասին խօսիլս, մեր մտքերուն մէջ վերաթարմացնելու համար Մինաս Չերագի ղէպը, փոխանակ ես եւս իմ կարգիս յատուկ կերպով ուսումնասիրելու եւ ներկայացնելու անոր կենսագրական գիծերը, այս աշխատանքին համար բաւ համարեցի Դերենիկ Գէորգեանի ներկայացուցած կենսագրական նօթերը հրամցնելով ընթերցողին, որոնք գրեթէ ամբողջական վերարտադրութիւնն են «Հայկական Սովետական Հանրագիտարան»-ի 9րդ հատորին, 11րդ եւ 12րդ էջերով տրուած Կ. Մամիկոնեանի, «Չերագ Մինաս Գիրգորի»-ի նուիրուած գրութեան:

Մինաս Չերագ «Ծնած է 1852ին Պոլսոյ մէջ: Բանաստեղծ, հասարակական գործիչ, մանկավարժ: Ծնողները Պոլիս գաղթած են Ակնի Չերագ գիւղէն: Սկզբնական կրթութիւնը ստացած է Նախգիւղի Ներսէսեան վարժարանին մէջ: Տիրապետած է յունարէնի, անգլերէնի, ֆրանսերէնի, թրքերէնի: Երկար տարիներ գրականութեան պատմութիւն եւ լեզուներ դասաւանդած է Պոլսոյ գանազան վարժարաններուն մէջ: 1878ին հայոց պատուիրակութեան մաս կազմելով (Մկրտիչ Արք. Խրիմեանի) Ստեփան Փափազեան, Խորէն Գալֆայեան), իբրեւ քարտուղար եւ թարգմանիչ Չերագ մասնակցած է Պէրլինի վեհաժողովին, ուր պիտի քննարկուէր նաեւ հայկական հարցը: Չերագ Խրիմեան Հայրիկին հետ այցելած էր Եւրոպական շարք մը երկիրներ, դիւանագիտական ճանապարհով հայկական հարցը լուծելու նպատակով: 1880ին Արփար Արփարեանի հետ ղեկավարած է Պոլսոյ «Միացեալ Ընկերութիւն հայոց» բարեգործական կազմակերպութիւնը: 1886ին նշանակուած է նորաբաց Ազգային Կեդրոնական վարժարանի տնօրէն: 1889ին, խուսափելով հետապնդումներէ, Չերագ կը հաստատուի Լոնտոն, ուր կը հրատարակէ «Լ'Արմէնի» գրական-քաղաքական թերթը՝ հայ մշակութիւնը օտար ազգերուն ներկայացնելու եւ Եւրոպայի մէջ բարեկամական հասարակական կարծիք ստեղծելու նպատակով: 1890ին Լոն-

ցը): Ապա կոչ է անում սիւրբի հայ ժողովրդին ծառայել հայրենիքին եւ հայ ժողովրդին, քանի որ, յայտարարում է Չերագը, «Չկայ հաճոյք որ հաւասարուի հայրենիքին ծառայելու հաճոյքին»: Ստորագրուած՝ Բիւրակն Անդրէասեան:

Ի ղէպ ըսեմ որ, Տիկ. Չերագ կառավարութեան կողմէ չհետապնդուելու համար իր մականունէն հրաժարեցաւ ու ապրեցաւ մօրը աղջկութեան մականունով՝ Անդրէասեան կոչուելով: Քիչ անդին կը յստականայ թէ՛ ինչու պէտք էր փոխեր անունը:

Դերենիկ Գէորգեան տալէ յետոյ Մինաս Չերագի կենսագրական նօթերը կը շարունակէ յօդուածը այսպէս.

«Մինաս Չերագ 1928ին մահացաւ Փարիզ եւ թաղուեցաւ այն գերեզմանատան մէջ, ուր եւ 1935ին, իր շիրմաթմբի հարեւանութեամբ թաղուեցաւ նաեւ Կոմիտաս Վարդապետ»:

Այս փոքրիկ պարբերութիւնով ընթերցողին կը հրամցուին երկու սխալ տեղեկութիւններ:

1. Ճիշդ է. Մինաս Չերագ մահացաւ Փարիզ եւ թաղուեցաւ Փարիզ: Բայց ոչ 1928ին: Ինչ մեղքս

Տիկ. Բիւրակն Չերագ

Սկառուտապետ Մինաս Չերագ պահեմ, ես ալ կը կարծէի թէ ան մահացած էր 1927ին:

Գիտէի որ, Հայաստանի մէջ Չերագ գերդաստանի շառաւիղէն ապրողներ կան:

Անցեալ տարի, երբ Հայաստան էի, ազգականներէս միտքն, որ պատմաբան ու արխիւալիս գիտագետող (researcher) է, բայց անկէ վեր ան բարեհոգի եւ միշտ օգտակար ըլլալու պատրաստ առաքի-

նութեան տէր անձ մըն է, հարցուցի թէ՛ կը փնտռեմ Չերագի գերդաստանէն ապրողներ: Անշուշտ, ես ծանօթ եմ ըսաւ: Ժամադրութիւն մը կարգադրելով գացինք:

Ինձի համար անհուն ուրախութիւն էր ծանօթանալ այնքան կիրթ ու ազնիւ, անկեղծ ու հարազատ զգացումներով հիւրընկալ, սրտբաց գրուցակից, համալսարանի հայերէն լեզուի դասախօս՝ Տիկ. Բիւրակն Չերագին, որ դուստրն է Մինաս Չերագի կրտսեր եղբօր՝ մեծ հայրենասէր անձ, արդի հայ մարգաշխարհի առաջին Եւրոպայի մարմնակրթանքի համալսարաններէ շրջանաւարտ մարզիկներէն, ողիմպիականի ախոյեան, Պոլսոյ ու ապա

Տիկ. Բիւրակն Չերագ

Հայաստանի Ա. հանրապետութեան շրջանին եւ յետոյ Խորհրդային շրջանին սկառուտական շարժման՝ Հ.Մ.Ը.Մ.ի հիմնադիրներէն, ֆուտպոլայի խումբերու հիմնադրու, հազարաւոր որբերու խնամատար եւ սկառուտապետ Վահան Չերագի:

Նախքան հեռանալս Վահան չերագի անունէն անհրաժեշտ կը նկատեմ հետեւեալը ըսել:

Ինչպէս տեսանք «Հայրենիքի Ձայն»-ին մէջ մեզ հետաքրքրող յօդուածին ստորագրութիւնը «Բիւրակն Անդրէասեան» էր:

Ինչո՞ւ Անդրէասեան եւ ոչ Չերագ:

Վահան Չերագ, իր ազգասէր գործունէութիւններով, իր բազմալեզուեան կարողութիւններով, իր ղեկավարի հանգամանքով, Մանչի լողամրցումի երկրորդ ախոյեանութեամբ, երիտասարդներու մտատիպար դառնալով, Հայաստանի ամբողջ տարածքին ժողովուրդին յարգանքն ու սէրը վայելելով դարձաւ օրուան իշխանութեան աչքի փուշ:

Հակառակ որ, Վահան Չերագ կուսակցական-դաշնակցական չէր, գինք զրպարտելով որպէս այդպի-

Շարք էջ 17

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Լոս Անճելըսի Իրանահայ Միութիւնը, ինչպէս նախորդ տարիներուն, այս տարի եւս Գրականութեան եւ Արուեստից Բաժանմունքի նախաձեռնութեամբ, կազմակերպել է «Գրքի Օր» վաճառք, ուր եւ առիթ է ստեղծում, համայնքիս գրասէր հասարակութեան, հանդիպելու վերջին տարիներուն լոյս տեսած գրքերի հեղինակներին, մօտից ծանօթանալու եւ հաղորդակցուելու իր մտաւորականութեան հետ:

Միութիւնս այս աշխատանքով միտում է գօրավիզ հանդիսանալ հայ հեղինակին եւ հայ գրքի տարածմանը:

Այսու, հրաւիրում ենք բոլոր հեղինակներին, որոնք ունեն հրատարակուած գրքեր եւ ցանկանում են մասնակցել Կիրակի Դեկտեմբեր, 20, 2009 թ. առաւօտեան ժամը 11:00ից, երեկոյեան ժամը 9:00ը Միութեան արահուս կայանալից այս ձեռնարկին, բարի լինեն մինչեւ Դեկտեմբեր 18, 2009 թ. առաւօտեան ժամը 10:00ից, կէսօրից յետոյ ժամը 5:00ը (818) 241-1073 թիւով կապ հաստատել մանրամասն տեղեկութիւններ համար:

Սիրով հրաւիրում ենք նոյնպէս, հայ թերթերի, ամսագրերի, պարբերականների, խմբագրական եւ աշխատակից կազմերին, եւ գրասէր հասարակութեանը:

Վաճառուած գրքերի ամբողջական հասոյթը տրամադրուելու է պատկան գրքի հեղինակին:

Լոս Անճելըսի Իրանահայ Միութիւն

ՎԱՅԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 1, 1889Թ.. - ՅՈՒՆԻՍԻ 18, 1938Թ..)

ՀԱՅ ԳՐՈՂ, ԱՐՁԱՎԱԳԻՐ

Ծնունդը է Արեւմտեան Հայաստանում, սովորելով ԱՄՆ-ում եւ ապա՝ վերադառնալով յետագայում խորհրդայնացուած Հայաստան, թոթովենցը հագուագիւտ հայ գրողներէից է, ում ստեղծագործութիւններէ մէջ համակերպուած են արեւմտահայ, արիււրեանայ եւ խորհրդահայ ազգային գրականութեան տարրերը: Բազմաթիւ այլ մտաւորականներին բախտակից թոթովենցը 1938-ին ստալինեան ռեպրեսիաներէ զոհերէից է:

Վ. Թոթովենցը ծնուել է Օսմանեան թուրքիայի Խարբերդ գաւառի, Եփրատի ափին գտնուող Մեգրէ քաղաքում, որն Խարբերդ գաւառի կառավարութեան նստավայրն էր:

Ծնողները սերում էին Ակն քաղաքից. այսպէս Վահանի հայրը Ակնի մեծահարուստ թոթովայենց գերդաստանից էր, որոնք 18-րդ դարում ուրիշ հայ վերապրող ընտանիքներէ հետ տեղափոխուել էին Մեգրէ: Վահանի ընտանիքը ունեցել է երկարակահնի տուն Մեգրէից Խարբերդ տանող մայրուղու վրայ, որը նշանաւոր էր որպէս հեռու երկրներէից եկող-անցնող քարաւանների միակ անցուղին ու իջեւանատեղին: Հետագայում թոթովենցը լիշում է այս մայրուղին իբրեւ «Հին հռովմեական ճանապարհ»:

19-րդ դարի վերջին Խարբերդը ապրում էր անախարհէպ տնտեսական եւ մշակութային զարգացման փուլով: Այս ժամանակ գաւառում գործում էին «Եփրատ» քոչեւը իր բարձրագոյն վարժարաններով, իսկ հենց Մեգրէում՝ «Ազգային Կեդրոնական» վարժարանը: Պակ վարդապետի, Երուխանի, Սիմոն Յակոբեանի, Ռուբէն Չարդարեանի եւ այլոց անձնուէր ջանքերով այն դարձել էր հռչակաւոր կրթութեան օջախ, ուր էլ ընդունուել էր Վահանը 1897 թ.:

Վարժարանում թոթովենցը առաւելապէս նուիրուած էր հայերէնի ուսուցմանը եւ գրում էր բանաստեղծութիւններ, որոնք լոյս էին տեսնում վարժարանի ձեռագիր ամսաթերթում՝ մօրական Գուլումճեան ազգանունան տակ: Վահանը իր ուսուցման վերջին տարուայ ընթացքում յաճախակիօրէն այցելում էր Խարբերդ քաղաքում գտնուող թիկա-տինցու «Կարմիր դպրոց» անհատական վարժարանը, ուր ստացել է գրական ուղղութիւններ: Այս տարիքում թոթովենցը խորապէս տարուած էր Դուրեանի ու Մեծարեանի քնարով, ինչը եւ ոգեշունչ էր ծառայել իր առաջին բանաստեղծական թոթովանքներին:

Աւարտելով տասնամեայ վարժարանը 1908 թ., Վահանը մեկնում է Պոլիս, որտեղ նոյն տարում լոյս է տեսնում իր «Աւերակ» գրքովը, իսկ մէկ տարի անց՝ «Սրինգ» ժողովածուն: 1909-ին թոթովենցը մեկնել է Փարիզ, ապա՝ Նիւ Եորք, 1912-ին ընդունուել Ռեխթոնսիին համալսարանը, որտեղ ուսումնասիրել է գրականութիւն, պատմութիւն եւ փիլիսոփայութիւն: Այստեղ Վահանը սովորում է անգլերէն, ֆրանսերէն եւ ծանօթանում է համաշխարհային դասական գրականութեան հետ: Ուսանողական տարիներին ստիպուած է լինում իր ապրուստի փողը հայթայթել ֆիզիքական տարբեր բնոյթի աշխատանքներով, բայց հիմնականում աշխատել է մօրեղբօր արեւելեան գորգի վաճառատանը:

1915-ին մօտ 400 ամերիկահայ կամաւորականների հետ ուղեւորուում է կովկասեան ռազմաճակատ, ուր մասնակցել է ազատագրական

պայքարին: Յովհաննէս Թումանեանի հետ հասարակական լայն գործունէութիւն է ծաւալել, օգնել գաղթականներին:

1917-1918-ին թիֆլիսում խմբագրել է «Հայաստան» թերթը, մասնակցել Անդրկովկասի, Կ. Պոլսի եւ հայաշատ այլ վայրերի մշակութային կեանքին: Թոթովենցի համոզմամբ հայ ժողովրդի փրկութիւնը կապուած է ուսու ժողովրդի եւ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան հետ: 1916-1920-ին հրատարակել է «Իմ Հօրաքոյրը» (1916), «Տոնոն» (1917) սոցիալական վիպակները, «Ողբ Անմահութեան» (1916), «Արեւելք» (1918) պոեմները, «Դուրսը Բուրբոնեան» (1918) երգիծական վէպը, արձակ բանաստեղծութիւններ, բանասիրական ու գրականագիտական յօդուածներ, որոնց մէջ արտայայտուած է թոթովենցի մտահոգութիւնը հայ ժողովրդի ազգային-քաղաքական ճակատագրի նկատմամբ:

Դաշնակցութեան տիրապետութիւնից հրապարակուած՝ 1920-ի Մայիսին թոթովենցը թողել է Կովկասը, մեկնել Կ. Պոլիս: Իր ինքնակենսագրականում թոթովենցը գրել է. «Ապրեցի այնտեղ ընդամէնը մի քանի ամիս եւ ճանապարհ ընկայ դէպի Հարաւային Եւրոպայի կախարդական ափերը, Արշիպելագոսի կղզիներ»:

1920-ի Դեկտեմբերին մեծ ոգեւորութեամբ ընդունել է Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատման լուրը: 1922-ին վերադարձել է Սովետական Հայաստան: Ճանապարհին, Կ. Պոլսում հրատարակել է «Փոթորիկին մէջ (1922) վէպը, որով անդրադարձել է համաշխարհային-պատմական մեծ իրադարձութեանը՝ յեղափոխութեան յաղթանակին: 1923-ին Երեւանում խմբագրել է «Շեշտ» երգիծական ամսագիրը, 1924-1926-ին աշխատել է Երեւանի համալսարանում, «Սովետական Հայաստան» թերթի խմբագրութիւնում: Այս շրջանում են հրատարակուել նրա «Մահուան բատալիոն» (1923), «Պողպատի ճաշ» (1924), «Նոր Բիւզանդիոն» (1925), «Սասնա ծռեր» (1925), «Հրդեհ» (1927) դրամատիկական ստեղծագործութիւնները, վիպակներ, բազմաթիւ ակնարկներ, պատմուածքներ, յօդուածներ: «Նոր Բիւզանդիոն» դրաման արժանացաւ համամիութենական մրցանակի, թարգմանուեց, բեմադրուեց շատ տեղերում, այդ թւում եւ Փարիզում: 1934-ին Մոսկուայում մասնակցել է սովետական գրողների առաջին համագումարին: 1929-1936 թթ.: թոթովենցի ստեղծագործական կեանքի առաւել ազգաստեղծ շրջանն է. լոյս տեսան «Ամերիկա» (1929) պատմուածաշարը, «Աղաւնիներ» (1934), «Բաց կապոյտ ծաղիկներ» (1935) պատմուածքները եւ շատ այլ գործեր:

Անդրկովկասում դարակցրի յեղափոխական իրադարձութիւններն են արտացոլուած «Պաքու» (1930-1934) եռահատոր վէպում, որին բնորոշ է ժողովրդի կեանքի լայն ընդգրկումը, նրա պատմութեան, կենցաղի ու ազգային նկարագրի ռեալիստական պատկերում: Թոթովենցի լաւագոյն գործերից են «Կեանքը հին Հռոմէական ճանապարհի վրայ» (1933), ինքնակենսագրական վէպը, «Հրկիզուած թղթեր» (1934), «Յովնաթան որդի Երեմիայի» (1934) վիպակները, «Երկու սուր» (1930), «Պաքու-Լոնտոն», «Մոխրակոյտ» (1936) պիեսները: Թոթովենցը մահացել է 1938 թուականին:

ԻՐԱՆԱՅԱՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԵՐ ԱՆՑԵԱԼԻ ՕՐԵՐԻՑ

ԱԻԵՏԻՍ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

Տողերիս գրողը ծնուել է 1920 թուին Իրանի Արաք քաղաքի շրջանում գտնուող Քազազ գաւառի Քալաւ գիւղում: Այդ շրջանի եւ միւս հայաբնակ գիւղերի հայ հասարակութիւնը այդտեղ են գաղթել 17-րդ դարում, Իրանի Սալմաստ գաւառից: Այդ են վկայում գիւղերում եղած գերեզմանատների շիրմաքարերի վրայ եղած արձանագրութիւնները եւ թուական տուեալները: Յիշում եմ, 1927 թուին մեր գիւղի Ս. Յակոբ եկեղեցու շրջապատում հիմնուած դպրոցը: Ես սովորում էի առաջին դասարանում: Այն օրերին թաւրիզ քաղաքում (որն համարում էր Իրանահայութեան մշակութային կենտրոն) Թեմական Խորհրդի նախաձեռնութեամբ տպագրուած էին դասագրքեր, առաջին դասարանից մինչեւ վեցերորդ. «Լուսաղբիւր» անուամբ, որոնք իրենց հետաքրքիր բովանդակութեամբ շատ շուտ հրատարակուել էին հայ մանուկներին: Շրջանային գիւղերի դպրոցների պատասխանատու տեսուչ էր նշանակուած մտաւորական Միհրան Գրիգորեանը, որն շատ մեծ դժուարութեամբ շրջում էր գիւղերը եւ հայոց դպրոցներին դասագրքեր եւ գրեական պիտոյքներ հասցնում: Այն օրերին գիւղերում եւ քաղաքներում պակասում էին փոխադրական միջոցները: Այդ պարագան աւելի էր դժուարացնում ուսուցիչների երթեւեկութիւնները, որի առթիւ վնասում էր կրթական աշխատանքը գիւղերում: Այստեղ լիշեմ որ նուիրեալ ուսուցիչները աշխատում էին շատ չնչին աշխատավարձի դիմաց: Գիւղացիները յաճախ ուտելիք էին հայթայթում հայ դասատուներին:

Գիւղերի ծխատէր քահանայները եւս ամենայն եռանդով ծառայում էին ժողովրդին: Ամէն առաւօտ եւ երեկոյ հնչում էին եկեղեցիների զանգերը եւ հաւատացեալներին հրաւիրում էին աղօթքի: Ձանգերի ձայնը լսուած էր ամենուր, մինչեւ հարեւան գիւղերը: Կիրակի օրերին, ինչպէս նաեւ տօների ժամանակ մեր եկեղեցիների բակերում մատաղ էր արուած եւ հաւասար կերպով բաժանում էր գիւղի բնակիչներին: Երբեմն մատաղի միսը յատկացուում էր մօտակա գիւղերում բնակուող չքաւոր ընտանիքներին:

Աւագ շաբաթուայ օրերին եկեղեցիները մարդաշատ էին լինում: Մեր գիւղի հոգեւոր հովիւ Տ. Արսէն Քահանան խաւարման Գիշերը եկեղեցու զանգերը ինքն էր հնչեցնում, եւ գիշերուայ ժամը 10ին սկսում էր արարողութիւնը:

Միջանկեալ աւելացնեմ, 1993 թուականէն երբ այցելեցի մայր հայրենիք, մեր գաւառի, մասնաւորաբար մեր եկեղեցու պատմութեան կապակցութեամբ մի ասուլիս ունեցայ Երեւան լոյս տեսնող «Նաւասարդ» թերթի թղթակցի հետ, որտեղ ես ցանկութիւն յայտնեցի Ս. էջմիածնի միջոցով, մեր գիւղի Ս. Յակոբ եկեղեցու զանգերը փոխադրել Հայաստան: Անցան տարիներ եւ իմ այդ ցանկութիւնը չիրականա-

ցաւ: Ուստի մտածեցի եկեղեցու եւ իմ սեփական բնակարանի ապահովութիւնը յանձնել գիւղում բնակող մեր պարսիկ հարեւանին: Ուրախ եմ ասելու որ նա իր ստանձնած պարտականութիւնը կատարում է ամենայն սիրով: Տարեկան մէկ երկու անգամ թեհարանաբնակ մեր հայրենակիցները, իմ որդու էղիկ Նազարեանի առաջնորդութեամբ մեկնում են մեր գիւղը ու եկեղեցում Ս. Պատարագ է մատուցում:

Այստեղ չիշեցնեմ որ Քալաւ գիւղը ամէնից ուշ հայթայթուեց: 1984 թուին այնտեղ էր ապրում փոքր եղբայրս՝ Հրանդ Նազարեանը որն տեղի գիւղապետի պաշտօն էր զբաղեցնում: Նա գիւղը թողեց 1994 թուականին: Ակամայից այդ շրջանների հայութիւնը կենտրոնացաւ Թեհրան քաղաքում: Այդտեղ եւս մեր հաւատացեալ եւ աւանդապահ ժողովուրդը անմիջապէս կապուեց մեր սուրբ եկեղեցուն: Սասուն թաղամասի հովիւն էր նուիրեալ հոգեւորական Տ. Ահարոն Աւագ Քահանայ Տէր Գալստասեանը: Տարիներ յետոյ տէր հօրը փոխարինեց Տ. Կոմիտաս Քհնյ. Ղարախանեանը, որն աւելի փայլ տուեց Ս. Թարգմանչաց եկեղեցուն: Տէր Հայրը կազմակերպեց կրօնի ուսուցում, եւ մի քանի տասնեակ պատանիներին հաւաքելով սովորեցրեց նրանց կրօնական արարողութիւններ եւ ծէսեր:

Շնորհիւ Տ. Կոմիտաս Քահանայի այսօր Ս. Թարգմանչաց եկեղեցում կանտակից աւելի երիտասարդ սպասաւորներ: Եկեղեցու աշխատանքների մեծապէս նպաստում է Եկեղեցական Խորհրդի տարիների նախագահ Խեչօ Խեչումեանը: Տեղաբնակ կանայք հիմել են կանանց Բարեգործական միութիւնը, որ մեծապէս օժանդակում է եկեղեցու աշխատանքներին: Եկեղեցու յարակից մասում կառուցուել է «Շաղուլեան» սրահը որտեղ կազմակերպուում են հանդէսներ եւ զանազան հանդիպումներ: Եկեղեցին ունի իր երգչախումբը, որն մասնակցում է պատարագին եւ կրօնական այլ արարողութիւններին:

Յիշելով այս բոլորը մի պահ խորհում եւ տխրում ես որ մեր օրերում մասնաւորաբար Միացեալ Նահանգներում պաշտանների դժբախտ բերումով, որոշ հայոց եկեղեցիներում քահանաները ստիպուած են քարոզել օտար լեզուով, այսինքն անգլերէնով:

Հոգեհանգստեան արարողութիւնների կամ ննջեցեալի թաղման ժամանակ, գաւառները եւ կամ թոռները իրենց սրտի խօսքն են ասում անգլերէն: Ամուսնութեան եւ անուանակոչութեան հրաւերները տպագրուում են օտար լեզուներով:

Այս երեւոյթը անշուշտ երիտասարդութեան եւ միջին տարիքում գտնուող հայ հայրենակիցների համար սովորական մի երեւոյթ է: Բայց իմ տարեկիցները որոնք իրենց կեանքը անց են կացրել ծննդավայրում եւ ապրել են հայկական առողջ միջավայրում, դժուար թէ կարողանան հաշտուել այդ դառն եւ ոչ հայանպաստ իրականութեան հետ:

Ահա սա է մեր կացութիւնը սփիւռքի ծանր ու դժուարին պայմաններում:

«ԿՈՍՄԱԳԵՆԷ» (Հատուած, «ՏԻԳՐԱՆ ԱՐՔԱՅԻ ՄՈՒՏՔԸ ՄՈՒՍԱՆԵՐԻ ԼԵՐԱՆ ՇԵՆ» անտիպ էստիյոց)

ՊՕՂՈՍԼԱԳԻՍԵԱՆ

Տիգրան Արքայից Արքան, Կոմմագենէ հայկական թագաւորութեան տարածքն էլ միացրել էր իր պետութեանը: Կոմմագենէն, նոյն ինքն հայոց Մոփք աշխարհն էր, Միտաննի, Արատտա, Արմինա «Արեւորդիների-Արորդիներ» երկիրը: Մոփքը եղել էր Արմէն-Հայ ժողովուրդի բնօրրանի կարեւորագոյն կեդրոններից մէկը: Արմէններ էին բնակուել այնտեղ, Տիգրան Արքայի նախնիների՝ Միտաննի, Արատտա, Արմինա թագաւորութիւնների տարածքն էր եղել այն:

Գնանք Կոմմագենէ, բարձրանանք Նեմրուծ լեռան գագաթ: Այդ այն Նեմրուծը չէ, որ հայոց լեռնաշխարհի միւս լեռների գագաթների նման կրակ էր ժայթքել: Նրանց երկունքից աստուածներ էին յառնել: Արմինայի երկնակամարից նրանց լոյսն էր գնացել տիեզերքի հեռուներ, աստղեր բոցավառելու այնտեղ: Դրացի երկրներ այն պիտի անուանէին կրակի երկիր՝ Նայիրի, Բիայանա, Ռիբուաշտու-Ռուարտու, Արմինա, որոնք բոլորը «կրակի» իմաստ էին ունեցած եղել: Հայոց լեռներից ժայթքած կրակը, նրա հողի կարմիր ոգու պաշտամունք էր ցանել հայոց սրտերին, որոնք քաջութեան բազում գործեր էին կատարել: Արեւն էր ծագել հայկական լեռնաշխարհի Ար, Արա, Արեւ աստուծոյ լեռ Արարատի սպիտակ գագաթից... արեւի, լոյսի երկիր Արմինիա:

Բարձրանանք արեւորդիների, Արմա-Արմէն «Արածին-Արեւորդիների» հայերի, երկու հազար հարիւր մէթր բարձրութեան Նեմրուծ սարի գագաթի հայոց աստուածների սրբավայրը: Դեռ չբացայայտուած առեղծուած, նրա գագաթին 50 մէթր բարձրութեան արհեստական կոնաձեւ բլուր, կանգնեցուած բուռնցքի մեծութեամբ անշաղախ փոքր քարերով, որից ոչ մէկ քար կարող էս անջատել առանց «պայթուցիկի» կիրառման: Արեւապաշտութեան սրբավայր էր եղել այն, աշխարհի եզակի կառուցներից: Երեք կողմերից, Արմա-Արմէն արեւորդիների բացօթեայ մեհեան է այն, Արամագրի պաշտամունքի գլխաւոր սրբավայր, հայոց հեթանոս աստուածների երրորդութիւնը:

Կանգնիր, դիմացդ հայոց հին աստուածներն են: Այնտեղ է Արմէն հայերի «Աստուած»ը, Արա-Արամագրը, իր որդիների հետ: «Աստուած»ը, որպէս հայերի ազգային գլխաւոր աստուածութիւն, Հայկ-Նայիրի էր, որը եղել էր Նայիրեան աստուածների մեծագոյնը, որը որպէս Արմէն-հայերի հայր բարձրացած էր եղել երկինք, հաւաքելով աստղերը իր շուրջ կազմել «Հայկ»ի համաստեղութիւն: «Աստուածների սուրբ օրինաց երկիր» Միտաննի-ի, Արատայի, Նայիրիի, Բիայանայի, Արմինայի, կրակի աստուծոյ պաշտամունքն է այն, ինքը Հայկ-Նայիրի խորհրդանշում էր կրակը, ինքը «Հրածին»:

Մուշ-Մուսասիր, Հայկ-Նայիրի աստուծոյ պաշտամունքին նուիրուած մեհեանում նրա ոսկեձոյլ արձանն էր: Աքատների արքայ Սարգոնն էր այն յափշտակել: Կաւէ

ասլիկի վրայ մեհեանի մանրակերտը ձեռքին պատկերել էր իրեն: Միւսնազարդ, կամարակապ մեհեան, սրբազան լեռնաշխարհի բնօրրանի բնիկները այն տարան արեւմուտք, դառնալու նմանակը իրենց ու աշխարհի տաճարների:

Արմինիայում «Հայկ» աստուածութեան պաշտամունքը եկել է նախնադարեան հասարակութեան ժամանակաշրջանից: Նա եղել է Արմա-Արմէն ժողովուրդի ցեղախմբերի ազգային, բնիկ աստուածը: Հայկն ու Արմա-Արմէն-հայերը, այդ հին ժամանակներից էին գոյատեւած եղել «Հարք» երկրում: Եւ նրանք ինչպէս, ինչո՞ւ պիտի եկած լինէին հեռուներից, եւ ասում են Բալկաններից: Այդ ասում են, որպէսզի Հայկն եկուոր եւ ոչ թէ բնիկ համարեն: Այնտեղից հեռուներ գնացած մարդիկ, լուռ նայում են ինչպէս են կործանում սրբազան լեռնաշխարհի արմէնների արարումը, մեղք չէ՞, ափսոս...:

Աքեմէնեան Պարսկաստանի տիրապետութեան ժամանակ, Արմինա-Հայաստան էր եկել Ահուրամ Մազդան, եւ հայոց դիցարանում «Աստուած»ի տեղը բռնել: Ահուրան փոխելով Արա դիցանունին, նրան կոչել էին Արա-մագր, Արամագր: Արա-ն, «Ար-մէ-ն (ի) - «Ար-մա-նի» ժողովուրդի ու երկրի անուանադիրը, Արմինայի դիցարանի ռազմի աստուածութիւնը, հայոց Նայիրեան ցեղերի գերագոյն աստուածն էր եղել: Նրա անունով գետերի, լեռների, քաղաքների, հայկազուն իշխանների տոհմերի անուններ: Հայկ-Նայիրի է Արա իրենց հրեղէն ու արեւային բնոյթներով նոյն աստուածութիւններն էին եղել:

Նա է, Արամագրն է, կողքին Անահիտ ոսկեմայր դիցուհին, միւս կողքին արեւ աստուած Միհր-Մհերը: Արիական «Աստուածաշունչ» Սասունցի Դաւիթ դիւցազնավէպի Սասուն լեռնաշխարհի արիական Մեծ Մհերը, կրակի աստուածութիւնն էր, փոքր Մհերը արեւինը: Մեծ Մհերը, «Առիւծաձեւ Մհեր», Հայկ-Նայիրին էլ, որը Արմինայի որմնանկարներում երեւացել էր առիւծի վրայ: Եւ հնդեւրոպացի Պարսքի երկրի դրօշին արեւն է բազմած կրակէ բաշերով առիւծի վրայ: Պատահականութիւնն այն, թէ իրենց նախնիների արեւի, կրակի պաշտամունքի յուշ: Նրանք աստուածութիւններն են, գնացող ու վերադարձող աստուածներ: Փոքր Մհերը Յեսու-ն է, որը վերադառնալու է երկիր, շուայտած մարդկութեան սրտերին տիեզերական ճշմարտութեան լոյս հոսելու: Նրանք են կանգնած, երեք յարկանի շէնքի բարձրութեան, հայոց քարակերտ մարդացած աստուածները:

Դու էլ արձանացած պիտի կանգնես նրանց դիմաց, պիտի գնաս քու նախնիների «Ար» արեւ աստուծոյ Արատտա երկիր: Բուռն բազմաբարձր նրանց հրեղէն ոգին, լեցուր այն քու հոգու ովկիանում, որ այն փոթորկի նրանց պաշտամունքով:

Երբ տուն վերադառնաս, լեցուր այդ փոթորիկը քու մանչերի սրտիկներին: Գիտե՞ս, որ կանգնել ես Արմա-Արմէնների Միհրական աստուածային «Երրորդութեան» առաջ, քու նոր հաւատքի գլխաւոր

աստուածութեան «սուրբ» երրորդութեան առաջ: Իմաստուն մի այր այն հարաւ բերեց, նրան պաշտամունք նուիրեցին՝ սրտերի վրայ արեւի լոյսի արիական նշան անելով: Եթէ բնագրաբար, քու արիական նախնիների նշանով կրծքիդ խաչ հանես, խաչակնքիր քու արիական «Աստուած» Արայի, Հայկ-Նայիրի յաւերժութեանը: Եթէ նրանց չսպաննէին քու ազգն ու հողը չէր սպաննուի, ափսոս եղաւ չէ՞:

Հայոց աստուածների կողքին Կոմմագենի Երուանդական թագաւոր Անտիոքոսն է, գլխին Տիգրան արքայի դրած արեւի սկաւառակով ետին իջած թագ, երկու կողմերին պայծառ արեւի նշանը գրկած արծիւներ, խորհրդանշող արեւի: Անտիոքոսը ձեռքը երկարած բարեւում է աստուածներին, նրանց միւս կողմը Վահագն է, արեւակունք աչքերով կրակի հրեղէն աստուածը, ծնուած հայոց լեռնաշխարհի սրտում, գուցէ եւ Նեմրուծի պայթիւնի կրակից: «Աշխարհն անցիր», Կոմմագենի արեւի պաշտամունքի սրբավայր նման կառուց չիք, ինչպէս նաեւ աշխարհի հրաշալիք Եգիպտոսի փառաւոր Քէօպսի բուրգ, որի գագաթը հպում է երկիրը խաչաձեւած հորիզոնականի ու միջօրէականի հպման կէտին... ով գարմանալի:

Տիեզերքում, արեւների հետ «պտոյտ» եկող մոլորակի արարիչ «Աստուած-ի ստեղծած Եգեմի իմաստուն Արմա-Արմէնները, բնութեան ու նրա խորհուրդ խորին երեւոյթների սքանչանքով էին արբեցած եղել: Իրենց հողին արգասաբերութիւն շնորհած արարիչին երկիր էին իջեցրել, իրենց նման մարդացրել, «Հայր Աստուած», յետոյ «Արամագր» կոչել: Հեքիաթային կեանքի աղբիւր՝ լոյս, ջերմութիւն պարգեւած արեւակին էին մարդացրել, Հայր Աստուածի «Որդի» Միհր կոչել: Մարդացրել են պտղաբերութեան, մայրութեան առեղծուածի, կեանքի հէքիայթի ոգին՝ «Մայր», Անահիտ աստուած, որն իջել էր իրենց դաշտեր բնութեան արարման իր «Հոգի»ն սփռելու, այն ցանելու արեւորդիների սրտերին: Հայոց հեթանոս սրբազան լեռնաշխարհի «Միհրական» երրորդութիւնն է այն, որին պիտի տանէին հարաւ, մի նոր վարդապե-

տի հաւատքի «Սուրբ Երրորդութիւն՝ Աստուած, Որդի, Հոգի» կոչելու:

Կոմմագենէ-Մոփք հայկական թագաւորութիւն Եփրատ գետի արեւմտեան ափերին: Գլխաւոր քաղաքի Սամոսատն էր եղել, հիմնադրուած Երուանդունի Սամոս թագաւորի կողմից: Մեսրոպ, հեթանոսական աղօթագիրք «Մաշտոց» դարձած, Եղեսիայում տիեզերքից իրեն պարգեւուած հայերէն նշանագրերը տարել էր Սամոսատ, որ Յոյն նկարիչ Հոսիանոսը այն գեղազարդ: Եւ իրօք, հայերէնի շեղակի գրելու արտաքին ձեւը նման է յունական տառերի գրելու ձեւին:

Այդ ժամանակ, Անտիոքոսն էր եղել Կոմմագենի թագաւոր, ծագումով հայկական Երուանդունի տոհմից: Տիգրան արքան էր նրան թագադրած եղել Տիգրանեան թագով, որը կրել էին հայոց «Հայկազուն» տոհմական արքաները: Անտիոքոսը, իր թագաւորութեան ամբողջ գանձը ծախսել էր իր տոհմական պաշտամունքի «Աստուած»ին ու նրա ուսուցիչին ու դուստրերին յաւերժութիւն տանելու համար, որոնց պիտի սպաննէր կռուի դաշտում պարտուած Պարթեւների մի շառաւիղ:

Կոմմագենէ, Կամախու-Կամախն էր: Կամախի ձոր, այնտեղից էին անցել հազար, հազար տարիների հայոց շէներից բռնի տեղահան եղած արմէններ: Այդ ձորում, Եփրատի ջրերին նման արիական մի ցեղի բոսոր արիւնը հոսեց: Չգնաս այնտեղ, կը խեղդուես ցաւից, կը խենթանաս նրա կողերի ապառաժներից արձագանգող մանչերի, հայոց կոյս հարսերի ու դուստրերի մահուան սարսափի ձիւներից: Իրենց նոր հաւատքի Աստուածից փրկութիւն որոնող մամիկներն ու պապերի աղօթքներն մրմունջների արձագանգներից չէ՞ս գայրանայ արդեօք, որոնք լքել էին իրենց տոհմական «Աստուած»ը, սպաննել իրենց մարդացած տիեզերական աստուածները, քանդել էին իրենց հոգիներում նրանց մեհեանները, մարել էր նրանց սրտերում լոյսը հողի, լոյսը նրա պաշտպանութեան պայքարի ոգու: Իսկ ինչքան են նրանց անէծք կարդում, նրանք, ովքեր դեռ պիտի գային:

ՄԱՍԻՍ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՏՐՕՆ

Yes, I wish to subscribe to Massis Weekly

Enclosed a check for (one year)

* \$50,00 for USA

* \$60,00 (second class), \$ 75,00 (Air Mail) for Canada.

* \$85,00 (second class), \$ 125,00 (Air Mail) Overseas.

Name: -----

Address: -----

City: ----- State:----- Zip Code:-----

Country: -----

Tel :----- Fax :-----

ԾԽԵԼՈՒ ՎՆԱՍԸ

«ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԸ ԴԵՌ ԱՄԷՆ ԻՆՉ ՁԷ, ԲԱՅՑ ԱՌԱՆՑ ԴՐԱ ԱՄԷՆ ԻՆՉ ՈՉԻՆՉ Է»

ԱՆՈՒՇ ՅԱԿՈԲՅԱՆ

Ծխելուց հրաժարուելու սկզբնական շրջանում շատ զրգուրիչներ առաջացնում են մարդու մօտ երկու տեսակի պատասխան ռեակցիա: Ուժեղ, խորը արմատացած պայմանական ռեֆլեքսը շարունակում է լինելը ծխելու մասին, իսկ նոր, չամրապնդուած սովորութիւնները ձեւաւորում են արդէն արտաքին զրգուրի բացակայութեան պայմաններում: Այս շրջանում ենթապարտական ընտրութիւնը միշտ արւում է հին սովորութիւն դարձած ռեակցիայի օգտին, այնպէս որ նոր վարքի տարբերակն ընտրելը կը պահանջի ճակատային բլթերի ակտիւ մասնակցութիւնն՝ այսինքն գիտակցական ընտրութիւնն: Ընտրութիւնը, կամ կամքի որոշումը՝ դա հենց գլխուղեղի ճակատային բլթերի գործունէութիւնն է:

Բարեբախտաբար, ծխելուց հրաժարուողը դատապարտուած չէ ամբողջ կեանքում ուժեղ կուտակել «կամային որոշումներ» ընդունելու համար: Կախուած որոշ գործողութիւններ կրկնման յաճախականութիւնից, «չծխելու» նեղ արահետը դառնում է լայն եւ տրորուած, իսկ հին լայն ճանապարհը «խոտով է ծածկուած» եւ մոռացում է (սակայն երբեք մինչեւ վերջ չի ոչնչանում), մինչեւ, վերջապէս, առանց ծխախոտ ապրելու սովորութիւնը կը գերազանցի ծխելու սովորութեանը: Վերջապէս, գալիս է մի պահ, երբ մարդը սկսում է ենթագիտակցաբար արձագանքել այս կամ այն արտաքին զրգուրիչներին չծխողի նման, այնպէս որ կամային որոշում կայացնելու անհրաժեշտութիւնը աստիճանաբար վերանում է: Այսպիսով, այն ջանքը, որ պահանջուած է ճակատային բլթերից ծխելը կանխելու համար, ժամանակի ընթացքում նուազում է: Իսկ որքան ժամանակ է անհրաժեշտ, որ մի սովորութիւնը գերազանցի միւսին: Դա կախուած է ծխելու սկզբնական սովորութեան ուժից, ծխելու ստաժից եւ կանոնաւոր կերպով ծխողը գլխանկների քանակից: Միւս կողմից այն կախուած է այն ջանքերից եւ յամառութիւններից, որը մարդը ներ է դնում նոր սովորութիւններ ձեւաւորելու եւ արմատաւորելու գործում: Յաճախակի խախտումները եւ սեփական անձի հետ փոխհամաձայնութիւնները (ժամանակաւորապէս ծխել վերականգնելը) դժուարացնում են այդ պրոցեսը:

Պատիւ ծխելը իր մէջ վտանգ է պարունակում ծխելը թողած մարդկանց համար, որովհետեւ նրանք այնքան ընկալունակ են մնում նիկոտինի հանդէպ, որ բաւական է ծխախոտի ծուխ ներշնչեն, որպէսզի իրենց ուղեղում սկսի գործել մի մեխանիզմ, որը կը ստիպի նրանց վերսկսել այդ կործանարար սովորութիւնը: Այդ պատճառով նախկին ծխողները որքան հնարաւոր է պէտք է հեռու մնան ծխողներից:

Ծխողներին կարելի է բաժանել երեք խմբի.

- Բացակայում է նիկոտինային կախուածութիւնը, ծխելը պայմանաւորուած է հոգեբանական կախուածութեամբ
- Նիկոտինային կախուած

ծութիւնն առկայ է:

- Երկու տեսակի կախուածութիւններն էլ առկայ են (եւ նիկոտինային, այսինքն ֆիզիքական, եւ հոգեբանական): Ծխախոտային կախուածութիւնից ազատուելու անխուսափելի պայմանն է ծխելուց ընդմիջտ եւ լիովին գատուելու ցանկութիւնը, բացի դրանից, բուժման անարդիւնաւէտութիւնը կախուած է մարդու կամքի ուժի դրսեւորումից:

Ինչպիսի պաշարով էլ մենք սկսենք կեանքը, միայն մեզանից է կախուած, թէ ինչ պաշարով մենք կը մօտենանք դրա աւարտին: XX դարի սկզբի հոգեբան դոկտոր Ջէյմսը մի անգամ ասել է. «Կեանքում որքան հնարաւոր է վաղ պէտք է սովորութեան վերածել վարքի այնպիսի ձեւերը, որոնք կը կարողանան հարստացնել մեր անձը»:

ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՀԱՍՍԿԻ ԱՌԱՆՁԱՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երեխաներից մեծամասնութիւնը առաջին անգամ տեղեկանում են ծխելու մասին, տեսնելով թէ ինչպէս են ծխում իրենց ծնողները, ուսուցիչները եւ այլ իրենց համար հեղինակաւոր մարդիկ: Շատ հաւանական է, որ երեխաները իրենք էլ կը սկսեն ծխել, եթէ ծխում են նրանց ծնողները եւ եթէ վերջիններս դրա մէջ ոչ մի դատապարտելի բան չեն տեսնում: Լինելով պատիւ ծխող, երեխան սովորում է ծխախոտի հոտին եւ տեսքին: Ծխելու հանդէպ վաղ հակուածութիւնն ձեռք չբերելու գործում մեծ նշանակութիւնն ունի ծնողի կողմից դրուած արգելքը, նեղատիւ դիրքորոշումը: Պատանեկութիւնը բնաւորութեան զարգացման շրջանն է: Այդ ժամանակ իւրացրած սովորութիւնները մեծ նշանակութիւնն են ունենում մտքի զարգացման համար, որովհետեւ ամենալաւ տարանջները կարող են սահմանափակուել եւ թուլանալ վնասակար սովորութիւնների ազդեցութեան տակ: Ապագայում ծխելու հանդէպ հակուածութիւնն ունենալու եւս մէկ որոշիչ գործօն են հանդիսանում ծխող ընկերները: Շատ երիտասարդներ առաջին ծխախոտը ծխում են իրենց հասակակիցների ազդեցութեան տակ, առաջին անգամ ծխած ծխախոտների մօտ 75%-ը ծխուած է մէկ այլ երիտասարդի ընկերակցութեամբ: Հասակակիցների կողմից գործադրուած ճնշումը մշտապէս հանդիսանում է այն գործօնը, որը նախատրամադրում է ծխելուն: Այս գործում հասակակիցների կողմից բարձր գնահատանքին արժանատի է ծխելը շարունակելու համար կարեւոր խթան է: Ընկերութեան մէջ մերժուած լինելու վախը ստիպում է երիտասարդներին փորձել ծխախոտը, որն առաջարկում են իր կողմից գնահատուած ընկերները: Ծխելուց հրաժարուելը նրա համար կարող է նշանակել ծխող ընկերների կորուստ, օտարացում խմբի մնացած անդամներից, եւ աւելին, նա կարող է դառնալ ծաղրանքների առարկայ: Միւս կարեւոր գործօնը՝ դա հասարակութեան մեջ սեփական իմիջի ստեղծելն է:

Ժորժ Սիմոնն ասել է. «Սկսում ես ծխել, որպէսզի ապացուցես որ դու մեծ ես: Իսկ յետոյ փորձում ես

թողնել ծխելը, որպէսզի ապացուցես, որ դու մեծ ես»: Պատանեկան հասակը այն հասակն է, երբ մարդը կարիք է գզում որքան հնարաւոր է շուտ վերջ դնել իր վիճակի անորոշութեանը, չէ որ պատանին արդէն երեխայ չէ, բայց դեռ մեծահասակ էլ չէ: Նրանց համար ծխելը անկախ, հասուն մարդու կերպարի հետ է կապուած: Կարելի է ասել, որ ծխելը հասունութեան եւ անկախութեան խորհրդանիշ է դիտուում: Դա այնպիսի կերպարին նմանակելն է, որը որպէս կանոն պարտադրուած է ծխախոտի գովազդի կողմից: Գովազդային հոլովակներում ծխելը ներկայացուած է որպէս հասունութեան, ճանաչուած լինելու, նրբաճաշակութեան, կանացիութեան եւ գրաւչութեան վկայութիւն: Ուսումնասիրութիւնները ցոյց են տուել, որ իրենց առողջութեան մասին հոգացող պատանիները աւելի քիչ են հակուած ծխելուն, քան նրանց թեթեամիտ ընկերները: Հաստատուած է նաեւ, որ զարգացած երկրներում ծխող դպրոցականների առաջադիմութիւնը շատ աւելի ցածր է, կրթութիւն ստանալու նրանց ձգտումը աւելի թույլ, նրանք օտարանում են դպրոցից եւ շահագրգռուած չեն շարունակել կրթութիւնը, ի տարբերութիւն չծխող դպրոցականների: Գովազդային ընկերութիւնների կողմից ծխելը ներկայացուած է որպէս սեփական անձի հանդէպ վստահութիւնն ներշնչող միջոց, նեարդերը հանգստացնող, տրամադրութիւնը լաւացնող, լարուածութիւնը թուլացնող միջոց: Պատկերելով երիտասարդ գրաւիչ կանանց գեղեցիկ, յաջողակ, իրենց վրայ վստահ տղամարդկանցով շրջապատուած, ծխախոտի գովազդը նշան է բռնում երիտասարդութեան թոյլ տեղերի վրայ եւ, այդպիսով, համոզում, որ իրենք էլ կարող են լրացնել նրանց շարքերը, եթէ ծխեն: Բայց մենք գիտենք, որ ծխախոտային արդիւնաբերութիւնը հսկայական շահույթ է բերում իրենց տէրերին: Այդ պատճառով նրանք ջանք չեն խնայում շուկան նուաճելու համար, այդ նպատակով իրենց գովազդների մէջ՝ հսկայական գումարներ վճարելով, ներս են գրաւում երիտասարդների մօտ մեծ հեղինակութիւն վայելող դերասանների, երգիչների, որոնք, իրականում, յաճախ ծխող չեն: Որքանով որ ծխելը նորաձեւ էր 20-րդ դարի կէսերին, այնքանով այն նորաձեւ չէ 21-րդ դարում: Նախկինում ծխողներին ուժեղ մարդ էին համարում: Եթէ մարդը չէր ծխում, նրան համարում էին թոյլ:

Այսօր իրերի դասաւորութիւնը արմատապէս փոխուել է, եւ ուժեղ մարդը կարիք չունի ծխելու: Այսօր ուժեղ մարդիկ կախուած չեն թմրանիւթերից: Այսօր ծխողներն են գնահատուած որպէս թոյլ մարդիկ: Այն ժամանակները, երբ ծխելը փորձառու կնոջ կամ տղամարդու խորհրդանիշ էր, վաղուց անցել են:

Հարցրէք իւրաքանչիւր ծխողին.

«Եթէ դու վերադառնայիր այն ժամանակներին, երբ դեռ չէիր ծխում եւ կախուածութիւնն չունէիր եւ ունենայիր այժմեան գիտելիքները, դու կը սկսէիր ծխել»: «Իհարկէ, ոչ.»- կը պատասխանի ցանկացած ծխող: Հարցրէք ամենամոլի ծխողին. «Դու խրախուսում ես քո երեխաների ծխելը», «Իհարկէ, ոչ.»-կը պատասխանի նա:

Սկսելով ծխել, մենք մնացած ողջ կեանքը հսկայական գումարներ ենք ծախում ծխախոտի վրայ: Ինչ ենք անում մենք այդ գումարների հետ աւաղ, եթէ մենք դրանք ընդամենը աղբարկղ գցէինք: Մենք օգտագործում ենք դրանք սեփական թոքերը ու ուղեղը ինքնուրույն լցնելու վրայ, աստիճանաբար խցանելով եւ թունաւորելով սեփական արիւնատար անոթները: Ամէն օր մենք ստիպում ենք թթուածնային քաղց ապրելու մեր ամէն մի մկանին, մեր մարմնի ամէն մի օրգանին եւ դրանով դառնալու աւելի ու աւելի թոյլ: Մենք դատապարտում ենք մեզ գզուելի գարշահոտ շնչառութեան, դեղնած առամների, տեղ-տեղ այրած հագուստի եւ այլն: Սա ստրկութիւնն է: Ոմանք ասում են, որ ծխում են միայն այն պատճառով, որ այդպէս անում են իրենց ընկերները: Եթէ այդպէս է, ապա աղօթէք, որ ձեր ընկերները չսկսեն իրենց գլուխները կտրել, որ գլխացաւից ազատուեն: Մենք սկսում ենք ծխել յիմարաբար, հիմնականում շրջապատի ճնշման տակ կամ ընկերական երեկոյթներին, բայց երբ գզում ենք, որ սկսում ենք կապուել, ինչու ենք շարունակում ծխել՝ Սրտի խորքում բոլոր ծխողները հասկանում են, որ իրենք չիմար են, մտովի հասկանում են, որ չծխողները ոչինչ չեն կորցնում: Ոչ մի կենսաբանական տեսակ, անգամ ամենաստորին դասակարգերից՝ ամիոբաները, որդերը, չի կարող գոյատեւել՝ չտարբերելով սնունդը թոյնից: Իսկ մարդը՝ լինելով մեր մոլորակի ամենաբարձրակարգ եւ բարդ օբիեկտը, չի հասկանում այդքանը: Բոլոր մարդիկ գզուանք են տածում ծխախոտի հոտի եւ համի հանդէպ, մինչեւ որ սովորում են դրան: Եթէ դուք ծխախոտի ծուխը փչէք երեխայի դէմքի վրայ, նա կը սկսի հոգալ եւ փուչտալ: Երբ մարդը ծխում է իր առաջին գլխանակը, դա բերում է հազի նոպայի, գլխապտոյտի եւ այլ ֆիզիքական դրսեւորումների: Դա մարդու մարմինն է աղաղակում. «Դու իմ մէջ թոյն ես ներմուծում: Դադարեցրո՛ւ»: Մարդը բաւականին ջանասիրաբար աշխատում է, մինչեւ որ կախուածութեան մէջ է ընկնում: Ծխախոտի հետ կապուած ողջ բիզնեսը կարելի է նմանեցնել մի ճանձի, որը մտել է միջատակեր բոյսի մէջ: Սկզբում ճանձն է խմում նեկտարը, սակայն յետոյ աննկատ ինքը բոյսն է սկսում խժռել ճանձին: Ժամանակը չէ՞ դուրս գալու այդ թակարդից:

Իրականում մեր մարմինները օժտուած են յուսալի ազդանշանային համակարգով, որը գործում է հազի, գլխապտոյտի, սրտխառնոցի եւ այլ դրսեւորմամբ, իսկ մենք դրանք արհամարհում ենք: Նախորդ հարիւրամեակում մարդիկ յամառօրէն պայքարում էին ստրկութեան դէմ, իսկ ծխողը ապրում է իր սեփական կամքով իրեն լծի տակ վաճառած: Ծխելը՝ շղթայական ռեակցիա է, իսկ այդ շղթան՝ կեանքի երկարութիւնն ունի: Եթէ մարդը չկտրի այն, ապա կը մնայ ծխող ողջ կեանքում: Կարող էք պատկերացնել ոմն մէկին, ով այնքան չիմար գտնուէր, որ բերանով պատեր գազահան խողովակը եւ դիտաւորեալ ներքաշէր այդ գազերը իր թոքերի մէջ: Ծխելը կրճատելու համար շատ տարբեր միջոցներ կարելի է ձեռնարկել, այդ թւում նաեւ ծխելու համար յատ-

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ ԴԱԳԱՂԸ ԵՐԿՅԱՐԿԱՆԻ ՉԷ ԵՂԱԾ

Շարունակում էք 13-ին

սին, 1927ին թիֆլիս կանչուելով Պերիա անձամբ սպաննեց զինք:

Տիկ. Բիւրակն Չերազ թող շարունակէ այժմ:

«Ախր, մօր տառան: (19)37ին էր: Ասելով թէ աքսորեցին: Ոչ թէ աքսորեցին, այլ՝ (յուզուեցաւ պահ մը) գնդակահարեցին Երեւանի բանտում: Որովհետեւ մայրս համարձակեր էր լինել չօրս կինը:

Տիկ. Չերազ գնդակահարումի իր հերթին խուսափելու համար, ինչպէս բացատրեցի քիչ առաջ, կոչուեցաւ Անդրէասեան: Իսկ հիմա կը գործածէ նաեւ Չերազ:

Երբ Տիկ. Բիւրակն Չերազին հարցուցի թէ՛ Մինաս Չերազ 1927ին մահացած է: Պատասխանը եղաւ.

«Չէ, 1927ին չէ: Մինաս Չերազ մահացաւ 1929ին: Էդ շատ լաւ գիտեմ, որովհետեւ իմ ծննդեան առթիւ, նա հեռագիր է տուել չօրս, որ իմ անունը դնեն ոչ թէ Բիւրակն, այլ Ազնիւ: Բայց, արդէն իմ անունը հայրս դրած է եղել: Ունեմ չօրս օրագիրը իմ ծննդեան առթիւ: Ես ունեմ ամսաթիւերով գրուած այլ կարեւոր թուականներ էլ»:

Ուրեմն, այս վաւերական աղբիւրին համաձայն Մինաս Չերազ մահացած է 1929ին:

Ճիշդ է որ, Կոմիտաս վարդապետ 1935ին ֆիզիքապէս եւս մահացաւ: Աւելի ճշգրիտ ըլլալու համար 1935ին Հոկտեմբեր 21ին Երկուշաբթի, առաւօտեան ժամը 6:00ին, Վիլ Ժուլիֆի բուժարանին մէջ:

Ի դէպ այս աւելցնեմ որ, վարդապետին մահուան բուն պատճառը «Post traumatic stress Disorder»ը, այսինքն «Յետ վնասուած քային ճնշման խանգարում»ը չէր. այլ՝ ոտքի բթամատին մէջ փուշ մը մտած էր, որ անկարելորդ նկատուելով եւ շուտով չզարմանուելուն պատճառաւ թարախոտեցաւ, բարդութիւններ յառաջ եկան եւ արիւնը թունաւորուելով մահացաւ:

(Այս առթիւ սոյն փակագիծով ուղղեմ նաեւ երկու կէտեր, որոնք միշտ անորոշութեան մէջ ձգած են Կոմիտաս վարդապետով զբաղողները:

Կոմիտաս վարդապետ, իր կեանքի դժուարութիւններուն առնչութեամբ զանազան առիթներով արտայայտած դժգոհութիւններէն եւ յատկապէս ալ՝ Ապրիլ 5, 1909ին Մատթէոս Բ. Կոստանդնուպոլսեցի Ամենայն հայոց կաթողիկոսին (1908-1910) ուղղած իր նամակէն, գոր կը դնեմ այստեղ. «Եթէ հաճոյ է վեհապետին չկորցնել, այլ գտնել, արտասուելով աղերսում եմ՝ արձակէք ինձ Ս. Էջմիածնայ միաբանութեան ուխտից եւ նշանակէք Սեւանայ մենաստանի մենակեաց: Քսան տարի կորցրի, գոնէ մնացած տարիները շահեցնեմ եւ անդորութեամբ գրի առնեմ ուսումնասիրութիւններու պտուղները՝ իբր առաւել կարեւոր ծառայութիւն հայ տառապեալ սուրբ եկեղեցուց եւ գիտութեան»: (Կոմիտաս, Յիֆիլիա Բրուտեան, Հայաստան հրատարակչութիւն, Երեւան, 1969): Ինչպէս նաեւ երբ շատ ու շատ անգամներ ստորագրութիւններուն չընկերացնելով «Միաբան վանուցն Ս. Էջմիածնի»ն, առիթ տուած են այն սխալ ու անհիմն ենթադրութիւններուն ու եզրակացութիւններուն թէ՛ Կոմիտաս վարդապետ թողած էր Էջմիածնայ միաբանութիւնն ու ազատ կեանք կը վարէր: Ըսածս հաստատելու համար բերեմ հետեւեալ երկու օրինակները:

Ա. օրինակ.- Վենետիկի Ս. Ղազարու տաճարանէն, 1936ին լոյս տեսած Երաժիշտ հայր Ղեւոնդ Տաջեանի (Միթարեան Ուխտէն) «Կոմիտաս վարդապետ» (Ուսումնասիրական Տեսութիւն) գրքին մէջ բերուած Կոմիտաս վարդապետի 1909, 12 Ձ., Ս. Էջմիածնէն ուղարկած նամակին ծանօթագրութիւններէն մէկը, որ հետեւեալն է. «Այս անգամ մի միայն իր (Կոմիտաս վարդապետ) անունը ստորագրած է, որովհետեւ սկսեալ նոյն տարուց Սեպտեմբերէն քաղուած է Էջմիածնի Միաբանութեան»:

Այստեղ առ ի տեղեկութիւն ըսեմ որ, Կոմիտաս վարդապետ երբեմն Գէորգեան է ստորագրած փոխանակ Սողոմոնեանի: Երկու բացատրութիւն կը տրուի ասոր: Առաջինը այն է թէ՛ 1881ին, երբ 11 տարեկան որբուկ Սողոմոն Սողոմոնեան Էջմիածին բերուած եւ Գէորգ Դ. Վեհափառի ինամքին յանձնուած է, Կոմիտաս վարդապետ ինքզինք վեհափառին որդեգիր գաւակը համարելով երբեմն «Գէորգեան» մականունով ստորագրած է անունը, ինչպէս նախորդ Ա. օրինակը:

Իսկ երկրորդ բացատրութիւնը այն է թէ՛ իր չօր անունը ըլլալով Գէորգ, երբեմն «Գէորգեան» է ստորագրած:

Ճիշդ է Կոմիտաս վարդապետ ունէր իրեն յատուկ դժուարութիւններ, բայց որեւէ ատեն ան չարձակուեցաւ ոչ Էջմիածնայ Միաբանութեան եւ ոչ ալ իր կուսակրօն հոգեւորականի կարգէն:

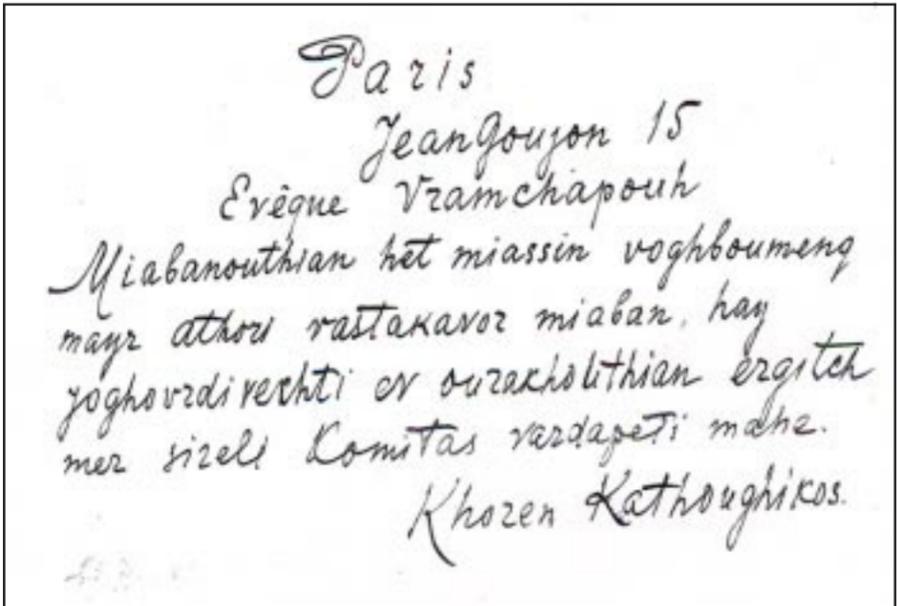
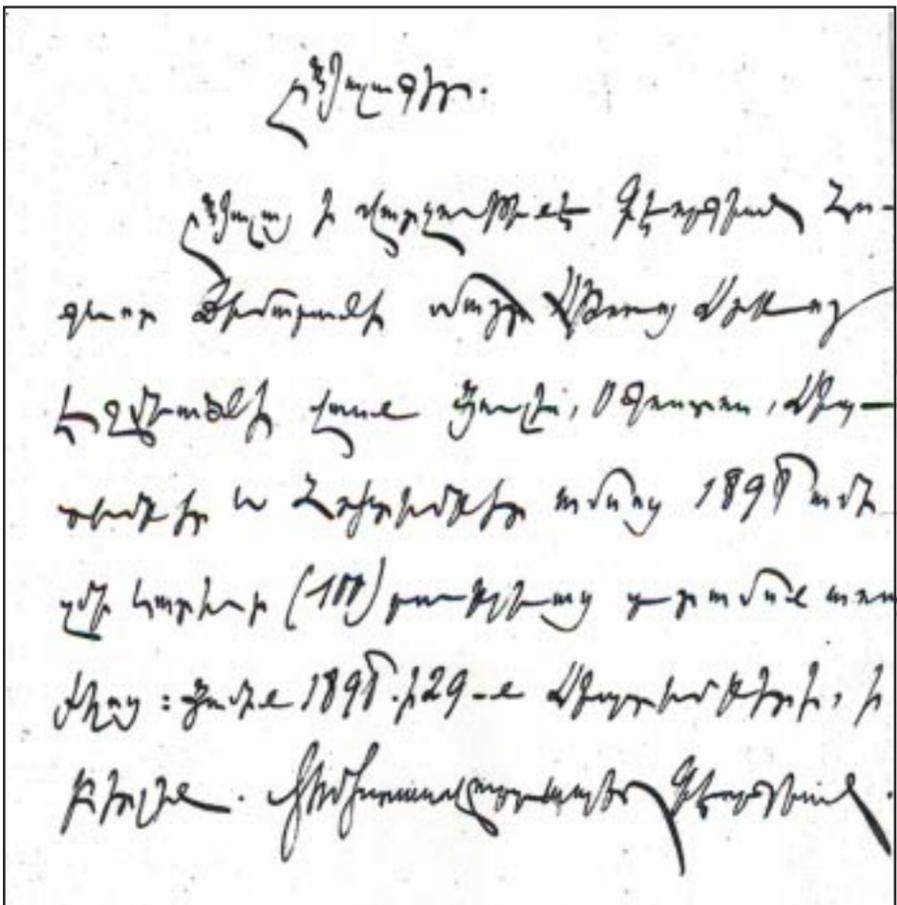
Սովետական շրջանին էր որ, ստորագրութեան կտրեցին ու հանցին «Վարդապետ» մասը՝ դարձնելով զայն միայն Կոմիտաս:

Դժբախտաբար, այս չերկրածոյ ձեւը ընդհանրանալով Կոմիտաս վարդապետը վերածուեցաւ Կոմիտասի: Ան հաւատացեալ եւ ուխտեալ հոգեւորական մըն էր, որ իր հիւանդութեան երկար տարիներուն իսկ, մինչեւ իր մահը, եկեղեցականի սեւ զգեստը (էնթարին) կախուած պահեց բուժարաններու մէջ իրեն յատկացուած սենեակներուն դրան ետեւը:

Այս իրողութեան լաւագոյն ապացոյցը խորէն Ա. Մուրատեկեան Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին ցաւակցական հեռագիրն է, Կոմիտաս վարդապետի վախճանման առթիւ, ուղարկած Փարիզի վճարապուհ Արք. Քիպարեանին: Կը բերեմ հեռագրին լուսապատճէնը: «Վճարապուհ Սրբազան, Միաբանութեան հետ միասին ողբում ենք Մայր Աթոռի վաստակաւոր միաբան, հայ ժողովրդի վշտի եւ ուրախութեան երգիչ մեր սիրելի Կոմիտաս վարդապետի մահը: (ընդգծումները Գ. Փ.ի): խորէն կաթողիկոս»

Այստեղ կ'արտատպեմ հազուադիւր նկար մը՝ առնուած վերոյիշեալ Հ. Ղ. Տաջեանի գրքէն:

(Շարունակելի)

Նկարիչ Յ. Անէմեան եւ Երժշ. Գ. Ալեւշահ (Մ. Ռ. Նախկին սաներ) եւ Հ. Խաչատուր Վրթապետեան ողբ. Կոմիտաս վ.ի մարմնոյն քով

ՎԱՐՁՈՒ ՄՐԱՀ ՓԱՍԱՏԻՆԱՅԻ ՄԷՋ (200 ՀՈԳԻԻ ՀԱՄԱՐ)
ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՌԻԹՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ
1060 N. ALLEN AVE. PASADENA
ՀԵՌԱԶԱՅՆԵԼ (626) 797-7680

ԵՐՐՈՊԱՆ ՈՒ ՂԱՐԱԲԱԴԻ ՇԱՐՑԸ

Շարունակում էք 6-ին

արտաքին քաղաքական պրոբլեմներն են Ռուսաստանի, պալբանան, մերձադարձակներն են հիւսիսաֆրիկեան պետութիւնների հետ յարաբերութիւնները: Առաջնահերթ են համարում նաեւ փոխարարութեան թիւնները Չինաստանի, Ճապոնի, Հնդկաստանի, Իրանի, Հարաւարեւելեան Ասիայի երկրների հետ:

Առաւել որոշիչ նշանակութիւն ունեն ԱՄՆ-ի հետ փոխարարութեան թիւնները, յատկապէս տրանսատլանտեան յարաբերութիւնների շրջանակներում: Եւրոպացիները կարողացել են մշակել միասնական դիրքորոշում Պալբանների, Աֆղանստանի, Իսրայէլ-պաղեստինեան հիմնախնդրի, ահաբեկչութեան, Իսլամական արմատական շարժումներին առնչուող պրոբլեմների, մասամբ նաեւ Չինաստանի վերաբերել: Բայց նոյնիսկ այս հարցերում առանձին եւրոպական պետութիւնների իրական դիրքորոշումը տարբերում է հռչակում ուղեգծից Ռուսաստանի, Իրաքի ու այլ հարցերի առնչութեամբ: Սակայն գլխաւոր ուղղութիւնը, ուր եւրոպական պետութիւնների դիրքորոշումները բացարձակ տարբեր են, ԱՄՆ-ի հետ յարաբերութիւններն են: Հենց ԱՄՆ-ի հետ յարաբերութիւններում առկայ այդ բազմազանութիւնն էլ կորուսում է եւրոպացիների իրական եւ ցուցադրական միասնակաւնութիւնը: 2005-ի սկզբից տեղի ունեցած իրադարձութիւնները, կապուած ԵՆԽՎ-ի՝ դարաբաղեան հարցի վերաբերեալ ընդունած բանաձեւի հետ, էջին կարող գոռաւորութիւնն չառաջացնել եւրոպական քաղաքականութեան նկատմամբ: Թէպէտ եւրոպացիների այդ փորձը տուեալ հիմնախնդրի նկատմամբ շատ կողմերով է քայքայեցնում էր, կոչուած բացառապէս Ատրպէյճանի ու Հայաստանի քաղաքական ու ինտելեկտուալ ներուժը, հասարակութիւնների, քաղաքական դասակարգի, քաղաքական կուսակցութիւնների հնարաւոր դիրքորոշումը եւ նման քայլերին արձագանքելու ընդունակութիւնը: Այդ փաստաթուղթն աւելի շուտ ոչ թէ բանաձեւ էր, այլ որոշում, ոչ թէ փաստաթուղթ մտադրութիւնների մասին, այլ պատասխան արձագանքի հաշուառումով ներկայացուած առաջարկութիւն: ԵՆԽՎ-ի այդ որոշումը դարձած պրոբլեմ ոչ այնքան Հայաստանի կամ Ատրպէյճանի, որքան ԵՆԽՎ-ի ու, առհասարակ, եւրոպական հանրութեան համար: Քանի որ բացարձակապէս անհասկանալի է դարձնում եւրոպական քաղաքականութեան կառուցումը Հարաւային Կովկասի տարածաշրջանում հետագայում:

Եւրոպացիների դիրքորոշումն ու նպատակները միանգամայն պարզ են: Խօսքը վերաբերում է որոշակի չափորոշիչների եւ կանոնների ապահովմանը՝ Հարաւային Կովկասի տարածաշրջանի նկատմամբ վերահսկողութիւնն ապահովելու առումով: Եւրոպացիները ոչ այնքան վճռական մտադրութիւններ ունեն ստեղծելու ընդհանուր եւ ունիոներսալ համակարգ տարածաշրջանային, լոկալ եւ էթնոքաղաքական հակամարտութիւնները լուծելու համար: Այդքանով հանդերձ, ակնյայտ է Հարաւային Կովկասում այդ ունիոներսալ մօտեցումները ներդնե-

լու ցանկութիւնը այն պահից սկսած, երբ ակնյայտորէն կը պարզուի, որ եւրոպական քաղաքականութիւնը Պոստիստոլմ, ալբանական Քոսովոյում, Հիւսիսային Կիպրոսում եւ այլ համարժէք ինդիւրներում հիմնաւորապէս տապալում է: Եւրոպական հանրութեան հիմնական իրաւունքը Հարաւային Կովկասի կապակցութեամբ նոյնպէս ունիոներսալ բնոյթ ունի: Շուտով կը գիտակցուի նաեւ այն հանգամանքը, որ աւելի լաւ է եւրոպական հանրութեան կազմ ինտեգրել տարածաշրջանի պետութիւնները՝ չլուծուած հիմնախնդրներով հանդերձ, քան կասեցնել ինտեգրացիան առհասարակ: Այս հակասական պայմաններում չհանաչուած պետութիւնները սեփական քաղաքականութիւնն իրագործելու եւ իրենց դիրքերն ամրապնդելու քիչ հնարաւորութիւններ չունեն: Ամէնից արապետութեան յարաբերութիւնները եւրոպական հանրութեան հետ պէտք է դիտարկել իբրեւ լիարժէք արտաքին քաղաքականութիւն: Սակայն միաժամանակ պէտք է հասկանալ, որ արտաքին քաղաքականութիւնն իրագործում է ոչ միայն եւ ոչ այնքան արագործնախարարութիւնը, որն ունի սահմանափակ դիւանագիտական գործառնոյթներ, որքան ողջ հասարակութիւնը, առնուազն գոնէ քաղաքական դասակարգը: Քաղաքական գործիչները, կուսակցութիւնները եւ հասարակական կազմակերպութիւնները, որոնք ընդունակ չեն գիտակցելու այդ ինդիւրները, պէտք է հեռանան քաղաքական ու հասարակական ասպարէզից: Հարկ է ընդունել, որ ԵՆԽՎ-ի վերոնշեալ բանաձեւն ի ցոյց դրեց Հայաստանի ու ԼՂՀ իշխանութիւնների արտաքին քաղաքական անկարողութիւնը: Քաղաքական կուսակցութիւնները, որոնք այդքան երկար ու բարձրագոյ յայտարարութիւններ էին անում ազգային առաջնահերթութիւնների մասին, ունէին բոլոր հնարաւորութիւնները եւրոպական կառուցներում իրավիճակը փոխելու՝ առնուազն ԵՆԽՎ-ում, սակայն յայտնուեցին խեղճ ու կրակ ու անվճռական դիտորդների դերում:

Այնպիսի չհանաչուած պետութիւններ, ինչպիսիք են ալբանական Քոսովոն, իրաքեան Քրդստանը, Պաղեստինը, Հիւսիսային Կիպրոսի Թրքական Հանրապետութիւնը բաւական լաւ ներկայացուած են Եւրոպայում, հաստատել են սերտ ու պարտաւորեցնող յարաբերութիւններ քաղաքական կուսակցութիւնների, խոշոր հասարակական, հումանիտար, բարեգործական եւ իրաւապաշտպան կազմակերպութիւնների հետ, ինչպէս նաեւ կապեր ունեն տարբեր խմբակցութիւնների հետ ազգային ու եւրոպական խորհրդարաններում, եւրոպական պետութիւնների պաշտպանական ու արտաքին քաղաքական գերատեսչութիւնների հետ: Օրինակ, վերոնշեալ չհանաչուած պետութիւններ քաղաքական դէմքերը (առաջմ բացառութեամբ Աբխազիայի) դարձել են եւրոպական էլիտար քաղաքական ու տնտեսական ակումբների անդամներ եւ այդպիսով մաս են կազմում եւրոպական քաղաքական շրջանակների: Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւնում քաղաքական դասակարգը ներառում է ոչ պակաս, քան 2 հազար մարդ: Կան

յաւակնոտ քաղաքական գործիչներ, ձեւաւորուած ու վերստեղծուած քաղաքական կազմակերպութիւններ ու ԶԼՄ-ներ: Այդքանը միանգամայն բաւարար էր բազմակողմանի արտաքին քաղաքականութիւնն իրագործելու համար: Չնայած այն հանգամանքին, որ ԱՄՆ-ն է դարձել նոր անկախ պետութիւնների հիմնադրման նախաձեռնողը Պալբաններում, Պաղեստինում, Իրաքեան Քրդստանում, Կիպրոսում եւ Հարաւային Կովկասում, սակայն հենց եւրոպական քաղաքականութիւնն է հարմար հրապարակ դարձել այդ չհանաչուած պետութիւնների եւ էթնիկ կազմակերպութիւնների քաղաքականութեան զարգացման համար: Նոյնիսկ Եւրոպայից այդքան հեռաւորութեան վրայ գտնուող Իրաքի քրդական տարածաշրջանը ձայնի իրաւունք ունի եւրոպական քաղաքական շրջանակներում: Այն պայմաններում, երբ Եւրոպան ակնյայտորէն պաղեստինամէջ դիրքորոշում է որդեգրել, ԱՄՆ-ն արդէն 2001-ին ընդունեց որոշում պաղեստինեան անկախ պետութիւն ստեղծելու մասին: Այն բանից յետոյ, երբ Հիւսիսային Կիպրոսի ճանաչման գաղափարն էլ ընկալման արժանացաւ Եւրոպայում, ԱՄՆ-

ը սկսեց աշխատել այդ նոր ծրագրի իրագործման ուղղութեամբ: ԱՄՆ-ը դրական սպասումներ ունէր եւրոպական պահպանողական շրջանակներից ալբանական Քոսովոյի ճանաչման առումով: Այսպիսով, ԱՄՆ-ի համար ընդհանրապէս կարեւոր է այս ինդիւրների շուրջ Եւրոպայում որոշակի տրամադրութիւններ ձեւաւորելը, եւ եւրոպացիներն այդ հարցում համակերպուած են ամերիկեան դիրքորոշման հետ: Որովհետեւ այդ քաղաքական տեխնոլոգիայի հիմքում դրուած է անվտանգութեան ապահովման պահանջը:

Այդ պարագիծում Ղարաբաղի հայերի համար ձեւաւորուած է միանգամայն բարենպաստ քաղաքական հեռանկար: Բայց դա չի նշանակում, որ պատմական յաջողութիւնն ապահովուելու է ինքնաբերաբար: Ներկայիս իրավիճակը ձեռք է բերուել շատ թանկ գնով: Քաղաքականութեան մէջ աւտոմատիզմ չկայ, եւ կարելի է ձեռքից բաց թողնել ոչ միայն պատմական նօրէն թանկարժէք ժամանակը, այլ պատմական շանսը: Ղարաբաղի հայերին տրուած է վստահութեան կրեդիտ, այլ միայն կրեդիտ քաղաքական առումով բովանդակային ժամանակի մէջ:

ԱՊԱՔԻՆՍԱՆ ՄԱՂՁԱՆԸ
Պաթոն Ռուսի ծանօթ ազգայիններէն տիրա Սերոբ Գալթագճեան շրջանէ մը ի վեր հիւանդ ըլլալով այժմ կը բոլորէ իր ապաքինման շրջանը:
«Մասիս» շուտափոյթ եւ կատարեալ առողջութիւն կը մաղթէ Պրն. Գալթագճեանին:

ՃՆՈՐՇԱԿԱԼԻԷ
Նոր Սերունդ Մշակութային Միութիւնը խորին շնորհակալութիւն կը յայտնէ Տիկ. Ամալիա Շարեանին 140 հատոր հայերէն գիրքեր միութեանս գրադարանին նուիրելու համար:
ՆՍՄՄ վարչութիւն

ՎԱՐՁՈՒ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿՆԵՐ
1060 North Allen Avenue
Pasadena, CA 91107
Գրասենեակները վերանորոգուած եւ յարմար վարձքերով:
Յետաքրքրուողներէն հեռաձայնել՝
(626) 398-0506

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
Եթէ ձեր տրամադրութեան տակ ունիք հայերէն գիրքեր, եւ կը ցանկանաք զանոնք նուիրել Կայծ Երիտասարդական Միութեան գրադարանին՝ հաճեցէք կապ պահել մեզի հետ:
G.Y.O. 1060 N. ALLEN AVE. PASADENA, CA 91104
Norserount@sbcglobal.net

INVITATION FOR BIDS (IFB) NO. 1680
THE RE-ROOFING OF TEN (10) BUILDINGS AT ESTRADA COURTS
The Housing Authority of the City of Los Angeles (HACLA) invites vendors to submit bids for the The Re-Roofing of Ten (10) buildings at Estrada Courts Housing Development located at 3232 Estrada Street, Los Angeles, CA 90023. Copies of the IFB may be downloaded from the internet at www.hacla.org/cgs. Technical questions may be directed to Project Manager, Juan Lopez at 213-252-4264. Bids will be accepted at 2600 Wilshire Blvd, 3rd floor, Los Angeles, CA 90057 until 2:30 p.m. (local time), January 6, 2010.
12/10, 12/17/09
CNS-174723#
MASSIS WEEKLY

ՄԱՐԱԶԴ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՕՀԱՆԵԱՆ
(1935-2009)

Սրտի դառն կակիծով կը գուժենք մահը մեր սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՕՀԱՆԵԱՆԻ, որ պատահեցաւ Շաբաթ, 5 Դեկտեմբեր, 2009ին, երեկոյեան յետ անսպասելի արկածի հետեւանքով:

Հանգուցեալի յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, 12 Դեկտեմբեր, 2009, կէսօրէ ետք ժամը 12:30ին Hollywood Hills Forest Lawn գերեզմանատան Սպիտակ եկեղեցւոյ մէջ եւ ապա թաղումը՝ նոյն գերեզմանատունը:

- Սգակիրներ՝ Այրին՝ տիկ. Ֆիմի Օհանեան
- Զաւակները՝ Տիկին Ալին Օհանեան-Էնէշեան եւ զաւակները՝ Լարա եւ Լէյլա, տէր եւ տիկ. Պօղոս-Փոլ եւ Զեփիլո Օհանեան եւ դուստրը՝ Մէրի: Աներորդիները՝ Տէր եւ տիկ. Զէնոպ եւ Ռօզէթ Անդոնեան, տէր եւ տիկ. Յովսէփ եւ Աստղիկ Անդոնեան եւ զաւակները
- Հարազատները՝ տէր եւ տիկ. Վահէ եւ Լուսին Փօլատեան եւ ընտանիք եւ համայն հարազատներն ու բարեկամները:
- Փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւնները կը ինդրուի կատարել AGBU Soup Kitchen ֆոնտին:

ՑԱԿԱԿՑԱԿԱՆ

Ի յիշատակ ՍԵՂՈՍԿ (ՍԹԻՎ) ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆԻ եւ ՏՕՔԹ. ԷԼԻԶԱՊԵՏՔ ՊՕՂՈՍԵԱՆ-ՈՒԷԼԸՐԻ մահուանց տիտղոս առիթով ՆԻԸ ձըրրգիէն տէր եւ տիկ. Վարդան եւ Վարդուհի Լեբանեան \$200 տոլար կը նուիրեն «Մասիս»ի ֆոնտին:

ՑԱԿԱԿՑԱԿԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ-ԿՐԷԿ ԱՃԷՄԵԱՆԻ վաղահաս մահուան տիտղոս առիթով ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ Մշակութային Միութիւնը իր խորագրայ վշտակցութիւնները կը յայտնէ հանգուցեալի ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, մասնաւորաբար՝ տէր եւ տիկ. Ժիրայր եւ Սալբի Կէտէրեանին:

«ՉԱՅԵՐԸ ԵՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Շաբաթուազուած էջ 8-էն

Թուրքիոյ մէջ քրիստոնէայի իրաւունքը հաւասար կշիռ քի վրայ դրուած ըլլայ թուրք շահին հետ»:

Անաստաս Ատոսիտիսի գիրքը արժէքաւոր է ե՛ւ իր վաւերական վկայութիւններով, ե՛ւ հեղինակին

դատումներով: Խիստ շահեկան է զայն հայ ընթերցողին սեփականութիւնը դարձնելը: Նկատելի է, որ կարգ մը տեղեր կատարուած է բառացի թարգմանութիւն, որ կը վնասէ գիրքին հեղասահ ընթերցման:

Ե. Ճ.

ՎԱՐՁՈՒ ՏՈՒՆ

PALM SPRINGS ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ զԱՅՈՂ ՉԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐԻ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Փալմ Սփրինգս գեղատեսիլ եւ կից լեռնային շրջանին, վարձու է տրուում լրիւ կահաւորուած մէկ ննջարան, մեծ նստասենեակ, խոհանոց՝ բոլոր յարմարութիւններով, մինչեւ 5-6 հոգի գիշերելու տարողութեամբ Condo: Ունի մեծ լողաւազան, քաթուզի, թեմիսի խաղաղաշտ, կանաչազարդ փիքնիքի տարածք, իր յատուկ կրակարաններով եւ 24-ժամեայ ապահովութեան սիստեմ:

Սանրամասների համար հեռաձայնել՝

(818) 246-0125

Վարձման գներն են՝	
Ուրբաթ, Շաբաթ եւ Կիրակի՝	\$ 400
Long Weekend-ների համար՝	\$ 500
Մէկ շաբաթուայ համար՝	\$ 675
Մէկ ամսուայ համար՝	\$ 1450

ԱՐԺԱՆԱՎԱՅԵԼ ՇՈՒՔՈՎ ՆՇՈՒԵՑԱԻ ՅԵՆՐԻԿ ԱՆԱՍԵԱՆԻ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾԱԿԱՆ 50 ԱՍԵԱԿԸ

Շաբաթուազուած էջ 7-էն

դաց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Ն.ՍօՏ.Տ. Գարեգին Բ.ի հայրապետական կոնդակը, որով կ'օրհնէր եւ կը գնահատէր յրեւելար Հենրիկ Անասեանի վաստակը: Առ այդ իրեն կը շնորհուէր «Ս. Ներսէս Շնորհալի» պատուոյ բարձր շքանշանը: Որոտընդոստ ծափերու տակ Սրբազանը այդ շքանշանը գետեղեց մանէսթրօ Հ. Անասեանի լամբակին եւ մանրակերտ մետալ մըն ալ տիկ. Մարիետային:

Շնորհաւորական հռչակագիրներ կարդացուեցան նաեւ առաքուած Գալիֆորնիոյ նահանգապետ Արնոլտ Շուայցնէկէրի եւ գոնկրէսական Ատամ Շիֆի կողմէ:

Վերջին խօսքն առնողն եղաւ յրեւելար Հենրիկ Անասեան: Ան իր շնորհակալութիւնները յայտնեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, Առաջնորդ Յովնան Սրբազանին,

Տօքթ. Պետրոս Տաղլեանին, «Սիփան»ի վարչութեան, յրեւելարական յանձնախումբին եւ բոլոր անոնց որոնք մաս կազմեցին օրուան յայտագրին, ինչպէս նաեւ սոյն յիշարժան ձեռնարկը հովանաւորող անձնաւորութիւններուն եւ հաստատութիւններուն:

Այս առթիւ յանձնախումբի անունով մանէսթրօ Հենրիկ Անասեան Սիփան լերը պատկերացնող գեղեցիկ իւղանկար մը նուիրեց Տօքթ. Պետրոս Տաղլեանին, որ սիրալոյսով կերպով սրահը տրամադրած էր այս միջոցառումին եւ անոր յաջորդող հիւրասրութեան համար:

Ներկաները սրահէն բաժնուեցան հայ երգի եւ երաժշտութեան հոգեգմայլ երեկոյ ըմբռնանաձ ըլլալու գոհունակութեամբ եւ շնորհաւորելով յրեւելար Հենրիկ Անասեանին:

Գ. Մ.

ԾԻՆԵԼՈՒ ՎՆԱՍԸ

Շաբաթուազուած էջ 16-էն

կացուած վայրերի քանակի կրճատումը, տուգանքները, ծխելը սահմանափակող օրէնքների հռչակումը եւ այլն: Սակայն այս ամենը, ինչպէս առաջին դասին ասուեց, արդիւնաւէտ չէ, քանի որ առողջ ապրելակերպ վարելու համար միակ խոչընդոտն է մարդու չցանկանալը: Վնասակար սովորութիւնները յաղթելու համար մարդը պէտք է իր գիտակցութեան մէջ փոխուի, որոշում կայացնի:

ՊԱՍԻ ԾԻՆԵԼԸ

Ծխողները վտանգի են ենթարկուած ոչ միայն իրենց, այլ նաեւ շրջապատի մարդկանց: Բժշկութեան մէջ անգամ յայտնուել է մի տերմին, որը կոչուած է «Պասիլ ծխել»:

Պասիլ ծխելը՝ դա ծխողների հետ ապրող կամ աշխատող չծխող մարդկանց ոչ դիտաւորեալ թունաւորումն է նիկոտինով եւ ածխածնի օքսիդով: Այն անբարենպաստ է անդրադառնում նրանց առողջութեան վրայ, ենթարկելով նրանց թոքերի քաղցկեղով, սրտի իշեմիկ հիւանդութեամբ կամ այլ հիւանդութիւններով հիւանդանալու ռիսկին: Որքան շատ է ծխում ծխողը, այնքան մեծ է շրջակայքում գտնուողների համար վտանգը: Զծխող մարդկանց օրգանիզմում ծխած եւ չօդափոխած սենեակում գտնուելուց յետոյ յայտնաբերուած է նիկոտինի բարձր քանակութիւն: Պասիլ ծխելը երեխաների մօտ ասթմայի առաջացման անմիջական պատճառն է: Բազմաթիւ հետազոտութիւնները ցոյց են տուել, որ երեխաների մօտ շնչահեղձութեան նոպաները աւելի հազուական են դառնում այն բանից յետոյ, երբ նրանց ծնողները թողնում են ծխելը: Յատկապէս դա նկատելի է այն ժամանակ, երբ ծխողը մայրն էր, որովհետեւ մայրերը երեխաների հետ աւելի շատ ժամանակ են անցկացնում, քան հայրերը: Բայց անգամ ասթմայով չտառապող երեխաները շատ աւելի յաճախ են հագում, գրիպով եւ մրսածութեամբ հիւանդանում, եթէ նրանց ծնողները ծխող են: Անգամ երբեք չծխած երեխանե-

րի մօտ կարող է նիկոտինի հանդէպ հակում զարգանալ, եթէ նրանք ստիպուած են մշտապէս ներշնչել մեծահասակների կողմից արձակուած ծուխը: Նիկոտինը յայտնաբերուած է այն մանուկների արեան մէջ, որոնց ծնողները ծխում են, եւ անգամ նորածինների արեան մէջ, որոնց մայրերը ծխում են: Այդ երեխաները չեն կարող դուրս գալ սենեակից եւ ստիպուած են ներշնչել ծուխը, վտանգի ենթարկուելով ձեռք բերել կախումաւորութիւնն նիկոտինից շատ աւելի վաղ, քան կը սովորեն խօսել: Սա շատ մտահոգում է, որովհետեւ հետագոտութիւնները վկայում են, որ նիկոտինի հանդէպ հակումաւորութիւնը կարող է ժառանգական լինել: Այսպիսով, ծխելու բոլոր հետեւանքներին, եւ յատկապէս ինտելեկտի նուազմանը, ենթակալ են նաեւ պասիլ ծխողները՝ նրանք, ովքեր ստիպուած են կուլ տալ ուրիշի ծխախոտի ծուխը: Ծխախոտի ծխի մէջ պարունակուող թունաւոր նիւթերը՝ անցնելով մօր օրգանիզմ, արեան հոսքի հետ մուտք են գործում զարգացող երեխայի օրգանիզմ: Հետագոտութիւնները ցոյց են տուել, որ ծխող մայրերից ծնուած երեխաների քաշը միջինում 200 գով նորմալից ցածր է (դա պայմանաւորուած է մօր արեան մէջ թթուածնի եւ սննդարար նիւթերի ցածր պարունակութեամբ): Զարգացող պտուղը չափազանց զգայուն է ցանկացած թունաւոր ազդեցութեան նկատմամբ: Ծխող մօր մօտ վիթման յաւանակաւորութիւնը 10 անգամ աւելի բարձր է: Ծխող մայրերից ծնուած նորածինների մօտ հանկարծամահութեան համախտանիշի զարգացման յաւանակաւորութիւնը 50%-ով աւելի բարձր է, քան չծխող: Երեխայի հետագայ զարգացումը կարող է ետ մնալ տարիքայինից: Մենք արդէն գիտենք, թէ ինչի է հանգեցնում այս թմբանիւթի օգտագործումը: Ո՞վ է ընտրութիւնն անողը, ծնողները, դպրոցը, ընկերները: Միայն դու կարող ես ընտրել կամ ազատութիւնը, կամ կեանք գերութեան մէջ, երբ դու վնասակար սովորութիւնների գերին ես: Միայն դու կարող ես հոգ տանել քո մասին:

Մեր Տարուայ Շքեղ Դիմաւորում Քաջ Սալարի Տես

Kach Nazar's New Year's Eve Celebration

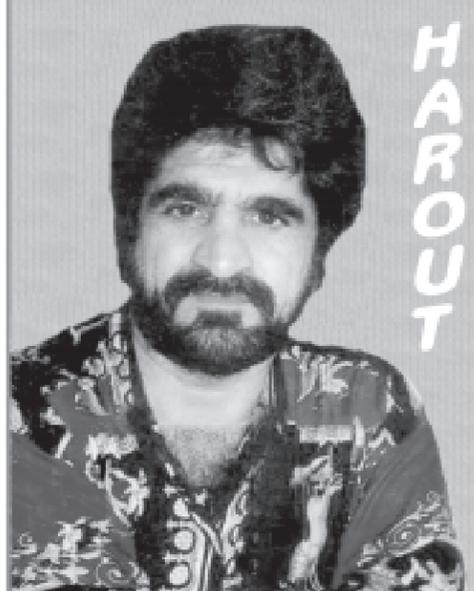
December 31, 2009

8:00pm - 3:00am

**UNIVERSAL
HILTON HOTEL**

555 Universal Hollywood Drive
Universal City, CA 91608

Մասնակցութեամբ

ԲՈՒՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԻ ՍԻՐԻԱԾ ԵՐԳԻՋՆԵՐ

ՅԱՐՈՒԹ ՓԱՍՓՈՒՔՉԵԱՆ - ՍԱՔՕ

ԵՐ ARIN DJ

**5 COURSE FILET MIGNON DINNER (MIDNIGHT COLD CUT BUFFET AND CHAMPAGNE)
\$150 PER PERSON KIDS 3-10 \$75.00**

For Tickets and Info Call:

Unievrsal Hilton Hotel 818.506.2500

Chaterian World Video.....818.242.6928

Ani Grocery.....818.241.7229

Pacific Video.....818.956.6643

Yerevan Printing.....818.246.2070

Armen Grocery.....818.500.9005

Shirak Grocery (La Crescenta) 818.249.3314

Kach Nazar 818.246.0125